

משנים סיפורי חיים

UJA Federation
of New York

ג'וינט ישראל אשלים | **יחיד בעשייה חברתית** למען ילדים נוער וצעירים במצבי סיכון

הארץ
המחלקה המסחרית

Thank You

On this 18th anniversary,
JDC-Ashalim would like to express its gratitude to
the Jewish Federations across North America,
foundations, organizations, businesses, individuals
and families in Israel and around the world,
who have contributed to our efforts
to create a better future
for Israel's most vulnerable
children, youth and young adults.

Your partnership and support
enable and inspire us to carry out our mission
to improve the well-being of young Israelis
and build a stronger society.

תודה רבה

JDC Israel Ashalim
Touching Lives, Transforming Communities

49	מניסוי למדיניות אריאל לוי, סמנכ"ל משרד החינוך	34	תעודת שליש ריאיון עם ג'ק חביב	20	משפחה מלווה הסיפור של מנגרש מקויה	05	במקום הקדמה אליעזר יערי
50	החוט המשולש מנהיגים אמריקאיים	36	חלון ראשון לאהבה בית שוסטרמן	23	הילד במרכז מוטי וינטר	06	ניצחון א' מוטב יחדיו דימונה
53	בעל נסיון מנחם וגשל	39	יום הולדת חוה לוי	24	התפיסה הכוללת פרופ' יוסי תמיר, מנכ"ל ג'וינט ישראל	11	הרגל החברתית שמעון לנקרי, ראש עיריית עכו
54	דע מניין באת סיכום: ד"ר רמי סולימיני	40	אור מבעד לסדקים הכלה בתי ספר חרדים	26	רחוק מן העין הגיל הרך באום אל פחם	12	סדר יום חדש ריאיון עם אלן גיל, מנכ"ל ארגון הג'וינט העולמי
58	עובדות ומספרים ג'וינט ישראל-אשלים 1998-2016	45	סגירת מעגל ארנון מנטבר	30	נשים גדולות משפחות עם צרכים מיוחדים	14	בחזרה לחיים הבית של סוזן
		46	חיבוק מנחם 'חיבוק' אשקלון	33	מעגלי הסיכון רבקה שי	19	השיבה הביתה בועז רעם

כתב אליעזר יערי | צלם אלי אטיאס | עורכת ראשית ענת פנס, משנה למנכ"ל ג'וינט ישראל-אשלים | יעוץ, ליווי ועריכה אורלי דורון, מנהלת אגף שיווק ותקשורת ג'וינט ישראל
 צוות ג'וינט ישראל-אשלים - מנהלת הפקה ימית למדן | מרכזת הפקה שירה כהן-יחיאל | מידע, נתונים דניאל קרני ועטרה שטיין | מידע וקשר עם שותפים נעה בן-דוד,
 ריטה פרי-נסראלדין, שרית ויזל, שלומי כהן, פלורה מור, שמואל ילמה, מיכל גולן, מירב קינן אורנשטיין | ג'וינט ישראל, גבעת הג'וינט, ירושלים, טל: 02-6557163
 אתר אינטרנט: www.ashalim.org.il

המגזין הופק ע"י המחלקה המסחרית של 'הארץ' באנגלית | עורכת אחראית רבקה קופנס | עורכת גרפית שרית מלחי | מנכ"ל הארץ אנגלית - ניו יורק טיימס בינלאומי אביבה בחנשטיין
 מנהל סטודיו הארץ בני דניאל | עיצוב תמונה עיתון הארץ | שוקן 21, ת"א, טל: 03-5121749, מייל: ad-english@haaretz.co.il

התכנים באחריות ג'וינט ישראל תמונות הילדים באישור ההורים.

במקום הקדמה

ב

סיכוי לכמה שיותר ילדים כך שיגדלו ויהיו אנשים עצמאיים, שיוכלו לגדל את הדור הבא לחיים טובים יותר מכפי שהיו להם. מצאתי אצלם תעוזה רבה, חדשנות, יחס שווה לכל ה"שבטים" המרכיבים את החברה הישראלית - יהודים וערבים, חרדים וחילוניים, וכך הם שוברים מחיצות בארץ שלעיתים מתעקשת דווקא להגביה אותן.

בהיותי בדרכים חשבתי לא מעט על המשך דרכה של ג'וינט ישראל-אשלים. מה יהיה גורל השותפות עם יהדות התפוצות? האם באמת יצליחו לגייס את מנהיגי התעשייה של ה-start up nation לקחת אחריות ולהוביל את העשייה? ועד מתי נתמודד עם השאלה הזאת של "ילדים במצבי סיכון"? מעת לעת הייתי שואל את אנשי המקצוע - כמה ילדים בסיכון יש כיום בירושלים, אחר שני עשורים של פעילות - של הארגון ושבעים שנה לקיום מדינת ישראל? עדיין יש שלוש מאות אלף, היתה התשובה, לא פחות, וכנראה יותר. וכשאתה מחבר את המספר הזה למספרם של הילדים הנמצאים מתחת לקו העוני, ולמספר המשפחות הזקוקות להשלמת הכנסה - אתה מבין שהפעולה שנעשית בג'וינט ישראל-אשלים כדי לשנות את תפיסות היסוד של המערכת, הם עניין של חיים או מוות: לא פחות. אם לא יצומצמו הפערים בחינוך, אם מערכת החינוך לא תשנה את עצמה מבפנים כך שכל בוגריה בעתיד יגדלו להיות אנשים עצמאיים שיכולים להשתלב בכלכלת העתיד ולחוש שהם חלק שווה במדינת ישראל, יש איום ממשי מבפנים על היציבות החברתית וסיכויי הצמיחה שלה.

מתוך התחושות האלה נכתב המסמך המונח לפניכם: במרכזו - האנשים, קרובים ורחוקים, השותפים למסע הארוך והמאתגר הזה. זה מסמך שנכתב מתוך התפעלות גדולה ממה שכבר נעשה, ומתוך דאגה לכוון האחריות המוטל על כתפי המנהיגות של 'אשלים', של ג'וינט ישראל ושל הממשלה, ובעצם על כתפי כל מי שעתידיה של ישראל יקר לליבו.

אליעזר יערי

חורף 2016 הזמינו אותי אנשי ג'וינט ישראל-אשלים למסע במדינת ישראל, כדי שאראה ישראל אחרת - מתלבטת, משתדלת, נאבקת, מבקשת מעט ומוכנה לתת הכל, חולמת על עתיד אחר ולא מרימה את קולה. וכך נסעתי לאורכה ולרוחבה של הארץ כדי להכיר את האנשים שג'וינט-אשלים שינתה את סיפור חייהם. הם סיפרו את סיפוריהם, פתחו בפני את ביתם ואת ליבם, ואני חשבתי איך זה שעד היום לא יצא לי להכיר את יחידת החלוצים הזאת שנקראת ג'וינט ישראל-אשלים, שצועדת לפני המונה בבוץ הכבד של המצוקות החברתיות, ומבקשת לעשות תיקון גדול, לילדה, לילד, למשפחה, של אלה שדבק בהם התואר "ילדים ומשפחות במצבי סיכון".

לא רק אותם הכרתי: נפגשתי גם עם העושים במלאכה, בעבר ובהווה, עם העובדים הסוציאליים, המחנכים והמתנדבים הנותנים יד וכתף לישראל אחרת, וגם עם המנהלים במשרדי הממשלה השונים; פגשתי בהורים של ילדה עם צרכים מיוחדים, בעולה החדשה, באם חד הורית שמחפשת בית, עם הילדים בפנימיות היום או הנערה שעברה תקיפה מינית ומחפשת עוגן לנפשה ולחיי היום יום שלה; למדתי להוקיר את ההתמדה דדות היום-יומית של כל אחת ואחד מהם עם הקשיים, עם המצוקות, הניתוק והתסכול. התוודעתי לשותפות הייחודית שיצר ג'וינט ישראל עם מספר משרדי ממשלה ופדרציות ניו יורק הנקראת ג'וינט ישראל-אשלים שעושה הכל כדי ליצור פתרונות אמת לאותן מצוקות.

נציגי הממשלה שבידיה האמצעים והחוק, יושבים עם אנשי המגזר השלישי בדמות אנשי 'אשלים' ויחד איתם נציגי התפוצות, אנשי הפדרציה היהודית בניו יורק, הריכוז הגדול בעולם של יהודים מחוץ לישראל - וכשווים בין שווים משרטטים את עתיד המפה החברתית של ישראל כדי ליצור

ניצחון א'

'מוטב יחדיו' היא תכנית הדגל של ג'וינט ישראל-אשלים' במשך השנים. שיתוף הפעולה שנוצר בין כל גורמי הרווחה, החינוך והבריאות בשכונות ובערים, מעמיד על הרגליים גם את מי שחשב שאין לו סיכוי. תשאלו את אדלינה וכסלר מדימונה

מ

שך כל הנסיעה לדימונה ירד גשם שוטף, המגבים הצליחו רק בקושי למחות את נחלי המים הפתאומיים, ומבעד לחלון נשקפו הגבעות העולות מבקעת באר שבע, עטויות הינומה ירוקה של חורף שופע. לא כך זכרתי את הדרך, הכביש כעת רחב ונוח, הנסיעה לא ארוכה, ודומה שדימונה, שכל כך הרבה בעיות חברתיות ואנושיות נקשרו בה, סוף סוף חוברה למרכז.

אחרי האביב הקצר העשב הירוק יקמל, והמדבר ישוב במלוא עוזו, אך דימונה הנשכחת בחולות לא תשוב. היום זאת עיר דינמית המייצרת לתושביה רשת ביטחון חברתית שמאפשרת מוביליות חברתית וסיכוי שווה לצעירים ולאנשים שחיים בה. זאת רשת שמורכבת מחוטים רבים שפעלו לבדם כתנאי פתיחה קשים, ובמשך שנים, ובמאמץ משולב של כל הגורמים, החוטים היו לרשת תמיכה חזקה הידועה בשם 'מוטב יחדיו'.

אדלינה וכסלר עברה לדימונה מבאר שבע לפני שבע שנים. היא אם חד הורית לשלושה ילדים, שניים מהם ילדים אוטיסטים. היא הגיעה לדימונה, כך היא אומרת, משום שעמידר העמידה שם לרשותה דירה קטנה, והיא רצתה לברוח מהמצוקה הקשה שבה חיה בבאר שבע.

בדימונה היא מצאה את הרשת האנושית שמסייעת לה עד היום. באותו בוקר גשום ישבנו במשחקה הבהוקת בשכונת ניצחון א' עם עוד שלוש נשים שמייצגות את הרשת הזאת. כולן נולדו וחיות בדימונה, והן חלק מהשינוי שעבר על העיר.

רשת מקומית

אתי ועקנין – מרכזת תחום העבודה הסוציאלית הקהילתית בעיר ומנהלת תכנית 'מוטב יחדיו'. היא בת 42, דימונאית שסיימה את

אדלינה וכסלר, דימונה

במחלקת הרווחה" אומרת ז'קלין איבגי. "מטבעי אני מחפשת כל הזמן קשר, מחפשת לעשות, לה-תקדם, ואנשים כמו אתי זיהו אצלי את היכולת שלא הייתי מודעת לה, ופשוט דחפו אותי ללמוד. התחלתי לנסוע לבאר שבע להכשרה מיוחדת למ-דריכים של נוער בסיכון, ובאותו זמן הייתי אחת מאותם מתנדבים שעשו את המיפוי בשכונה. אילנה אזולאי שכנעה אותי להפוך לעובדת, וזה היה כשהילדים היו בני שמונה, תשע, שלוש עשרה וארבע עשרה, כלומר כשהילדים היו כבר פחות או יותר עצמאיים."

"אני חושבת שהסיפור על המצגת שעשינו לראש העיר כשהתוכנית התחילה, מייצג את הסיפור כולו. אני הצלחתי לגייס שבעים אנשים מהשכונה, כל אחד עם סיפור אחר, ויחד הכנו את המצגת. הכנסנו שבעים אנשים לחדר המועצה בעירייה, וזה היה כוח. אנשים רצו להרגיש שמ-חברים אותם, שמקשיבים להם, והם קיבלו את החיבוק, ממש פיזית מראש העיר אבל גם בשטח. התושבים היום מעורבים בכל, הם מקבלים את ההחלטות עד לרמה של הציוד בגנים, אנשים נר-תמו לנקות את השכונה, לסייד ולשפץ את הגנים, וזה מגיע עד למסיכות שכונתיות, חוגגים יחד את החגים, מכירים, וכל האזור משתנה. צריך להבין

שאיתרנו שהם פורצי דרך, יזמים, אנשים שמוכנים לפעול עם אחרים בתוך השכונה, ויצירת שותפות עם כל הגורמים שתפקידם לתת שירות להורים ולילדים עד גיל שמונה עשרה, וזה כלל את טיפת חלב, מחלקת החינוך, הרווחה, משרד השיכון, הב-ריאות המשטרה, כולם."

"אתן לך דוגמא: עובדת טיפת חלב איתרה יל-דה שנמצאת בטיפול חסר, הזעיקה את העובדת הסוציאלית ואת מחלקת הרווחה, ויחד עם נציגי משרד השיכון הציעו טיפול כולל לאישה ולמשפ-חתה. כשמדברים על ילדים בסיכון זה לא מתחיל בנשירה פתאומית מבית הספר. זה מתחיל שם, בביקור בטיפת חלב, באבחון השקט במשחקיה, להביא לכאן את הילדים, לראות את ההשתלבות שלהם, לדבר עם המורה בבית הספר או בגן, לאתר ולטפל. מה שקורה תוך כדי התהליך הוא שהמ-נהיגות המקומית, הטבעית, של אנשים שמוכנים לעשות וללמוד, ויש בהם את הדחף לפעול לטובת הכלל, מתגבשת לכח, ואני מדברת על אנשים כמו ז'קלין שיושבת פה והיא תושבת השכונה."

ז'קלין איבגי - מתנדבת

"אני גדלתי בדימונה, התחתנתי בגיל 18 וב-גיל 24 הייתי כבר אם לארבעה ילדים ומטופלת

▶ הלימודים הגבוהים באוניברסיטת באר שבע. לצידה יושבה ז'קלין איבגי, עובדת במחלקת לעבודה סוציאלית קהילתית בשכונה שהסיפור שלה מפתיע מאד, וגם אביבה דהאן, בת דימונה גם היא, שבעבר הייתה לה חנות קטנה לכלי בית בעיר, ולאחר שהיא ובן זוגה העובד במפעלי ים המלח החליטו לסגור את החנות היא התמחתה בטיפול בילדים, והיא מנהלת את המשחקיה בשכונה.

"לפני שבע שנים התוכנית התחילה", אומ-רת אתי ועקנין, "וזה התחיל במיפוי. אני עבדתי אז במחלקת שניהלה אילנה אזולאי שהיא היום ממלאת מקום ראש העיר וזאת נקודה שאולי לא שייכת אבל היא חשובה כדי להבין את הער-צמה שנוצרה כאן. את המיפוי עשו סטודנטים מאוניברסיטת באר שבע שיחד איתנו עברו בית בית, דירה דירה, ולמדו את הצרכים של כל משפ-חה. כל אדם בשכונה רואיין.

"זה לא היה רק לימוד הצרכים, אלא מעבר דרך מחסום קשה של אי אמון. זאת הייתה שכונה במצב קשה מאד, הסביבה הייתה מטונפת, שלטו כאן נרקומנים, ואנשים לא האמינו בעצמם ובמ-ערכת. רק אחרי שנה התחלנו בתוכנית שהייתה מבוססת על חיזוק המנהיגות המקומית, האנשים

משמאל: אתי ועקנין, דקלין אדרן, אביבה דהאן

אבל אין צורך: מה שחשוב הוא שהמודל הזה של שיתוף הפעולה שהביא איתו ג'וינט ישראל-אשלים' הוא מודל שמופעל היום בעשרות ערים ושכונות. זה שינוי עקרוני, יסודי, וגם כש'אשלים' עוזבת, ובדימונה אנחנו נפרדים בקרוב, התוכנית ממשיכה, היא הוטמעה, כלומר גורמי השיכון, החינוך, הבריאות והרווחה עובדים יחד עם הפ' נים לאנשים, וזה דבר שלא היה בעבר. לאחרונה הכנסנו שותפים נוספים כמו המפעלים במישור רותם שתורמים ומתנדבים, וגם תורמים מקור מיים, ספריים, בעלי מלאכה, כולם משולבים כעת, והיום היא השפה הרשמית במקומות כמו שכונת ניצחון א'".

מאתיים וחמישים קילומטר משם ושיהיה לבריאות

האם אפשר לסגור כבר את הסיפור? עוד לא. במסענו לאורכה ולרוחבה של הארץ, ראינו עוד תוכנית שממשימה את התמונה האנושית והמקצועית של 'מוטב יחדיו'. זה היה במתנ"ס בשכונת השלום, שכונה של 6,000 איש בעיר נצרת עילית, בהם עולים מהקווקז ומאתיופיה, מבוגרים בני העליות הראשונות, ובני הארץ, ערבים ויהודים הגרים בשכונה. את המרכז מנהלת

שלנו. 'אפשרי בריא' שזאת תוכנית הנחיה לתזונה בריאה, ממומנת כולה על ידי 'אשלים'. 'ספר עד הבית' - איך להקריא לילדים סיפור במשפחה גם כן ממומנת על ידי 'אשלים', תוכנית התע"סוקה ממומנת על ידי תקציב שיקום שכונות במשרד השיכון, והתוכניות של כדורגל לאבות ובנים, זומבה לבנות ואימהות, והתוכנית 'שפים קטנים' ממומנים על ידי משרד הבריאות ו'מוטב יחדיו'. 'הקרן לידידות' יחד עם העמותה למען הזקן, מפעילים את התוכנית למבוגרים, ואביבה, במשחקיה, עושה תוכניות משותפות לילדים וחדברים במועדון הקשישים. אני יכולה לפרט עוד

שכל התוכניות נעשות על בסיס שותפויות, והתורבים יושבים בוועדות שמנהלות את התוכניות כמו בוועדת הגיל הרך, והשותפות הזאת בלקיחת האחריות זה קצה התהליך. כפי שקרה לי, ביום שבו התנדבתי בפעם הראשונה לתוכנית והיום אני עובדת המחלקה בעירייה".

"מוטב יחדיו", שנולדה ב'אשלים' קבעה לעצמה יעדים גבוהים של איתור מצבי הסיכון והדברתם, ובחיי היום יום זהו סיפור של ניצחון על מה שמצטייר לא פעם כבירוקרטיה קשור. כשאומרים "שיתוף פעולה" זה בסופו של דבר עבודה של אנשים ממשרדים שונים, אנשים שמייצגים אינטרסים, ובעיקר משאבים כספיים שמגיעים ממקורות שונים. 'מוטב יחדיו' יצרה את המסגרת המאוחדת, גם של המשאבים.

חשבון משותף

"בוא ואקח אותך תוכנית אחרי תוכנית שכר" לן בונות את 'מוטב יחדיו', אומרת אתי ועקנין. "תוכנית הליווי להתפתחות תינוקות עולה 250 אלף שקל בשנה ומי שמממן אותה אלה העירייה, 'עיר ללא אלימות' של המשרד לביטחון פנים ומשרד הבריאות. סדנאות בתנאי נופש לאמהות ואבות ממומנות על ידי מחלקת הרווחה

"המודל של שיתוף הפעולה הוא מודל שמופעל היום בעשרות ערים ושכונות. גם כשאשלים עוזבת התכנית ממשיכה"

► ילנה ויסמן שעלתה מבירוביג'אן עם החלום להיות מורה לריקודים בישראל, ובארץ למדה חינוך ופסיכולוגיה, לקחה לידיה מתנ"ס שהיה בסכנת סגירה והפכה אותו לפנינה המשרתת את האוכלוסייה שבחלקה היא אוכלוסיה הנמצאת בסיכון, ילדים ומבוגרים כאחד. בין השאר מופעלת בו התוכנית לקידום הבריאות של 'אשלים', תכנית שהיא חלק בלתי נפרד מהתפיסה הכוללת של 'מוטב יחדיו'.

"התוכנית לקידום הבריאות שאני מרכזת בנצרת עילית ובסביבה", אומרת סבטלנה ("סבטה") שליב, גם היא עולה מבירוביג'אן, "היא כלי לשנות את איכות החיים של ילדים ומשפחות בסיכון. כן, כשאת רואה ילדים מגיעים לגן הילדים ולבית הספר כשהם רעבים, כשאת יודעת שהילדים מהבתים הקשים ביותר מפתחים מחלות שיניים כרוניות, כשהם סובלים מהשמנת יתר כתוצאה מאכילת מוצרים לא נכונים או שההורים סובלים ממחלות כרוניות כמו סוכרת – את מבינה שעל ידי הדרכה וחינוך נכון לאורחות חיים של הרגלי אכילה, התאמת המזון לצרכים האמיתיים של הגוף והטמעת כל העניין במשפחה – את פשוט מאריכה את חיי האנשים ומוציאה מגן הילדים ומבית הספר אנשים בריאים יותר ובטוחים בעצמם. מעבר לזה יש כאן שינוי קהילתי עמוק שבו המזון הופך לגורם מאחד, גורם שבו אתה לומד על התרבות האחרת ואיך היא יכולה להשתלב בחייך, ואם את מוסיפה לזה את ההיבט הכלכלי של העניין, זה הופך למפעל קהילתי שסוחף את הקהילה כולה ומשנה אותה".

בעת שפעוטות ב'מעון טליס' אכלו ארוחת בוקר ריחנית של סלט ירקות, ביצים, לחם טרי ושתייה לא מתוקה, יעל בן אליעזר, רכזת הגיל הרך במחלקת הרווחה בעיריית נצרת עילית הוסיפה: "במעון הזה יש שילוב מדהים של ילדים. יש כאן ילדים שהופנו על ידי מחלקת הרווחה, כלומר אלה משפחות נזקקות, לעיתים קרובות משפחות חד הוריות, בצד עולים חדשים וגם ילדים ממשפחות חזקות מהשכונה. לימוד הרגלי האכילה, עם סדנאות הורים, הן גם כלי מובהק של קליטת עליה ואינטגרציה חברתית, וזה לא רק מבטיח לנו ילדים בריאים יותר, אלא מאפשר לנו להגיע לבית של הילדים, להכיר את האם והאב, לראות את הקשיים, ולתת טיפול כולל שפשוט משנה את החברה כאן". ומוסיפה אינה רויטמן, מנהלת המעון: "ההורים של הילדים האלה מגיעים לפתח המעון עם תחושה של כישלון. חווית הנחשלות עוברת לילדים והם מגיבים בדרכים שונות, חלקן קשות, והפעולה סביב האכילה, התנועה, הספורט המשותף, מקטינים את תחושת הכישלון, ומחזקים את הקהילה. את השינוי שנוצר כאן בקהילה אפשר לראות בעיניים, וזאת פעולה שצריך להמשיך בה ולהעמיק

"התכנית לקידום הבריאות היא כלי לשינוי איכות החיים של ילדים ומשפחות במצבי סיכון. זה הפך למפעל קהילתי שסוחף את הקהילה"

ולהעשיר את הטיפול בקהילה".

אחד התוצרים של הפעילות סביב המזון היא הפעילות של קבוצת הנשים המבשלות הנפשות באופן קבוע כדי לחשוף אחת בפני השנייה את המאכלים מבית אמא וסבתא בכל עדה ועדה. הפעילות הזאת גישרה לא רק בין הנשים, אלא

הפכה לגורם מאחד ומשפיע בעיר כולה. המתכונים הבריאים שהציגו הנשים בסדנה, רוכזו בספר שהיה למדריך נפלא לא רק למסתרי המטבח העיראקי, הגרזיני, המרוקאי והערבי ארץ ישראל, לי, אלא גם למדריך של בישול ואכילה נכונים. כך מצא הספר את דרכו גם לבית הלכן בווינגטון, כשאשת הנשיא, מישל אובמה, אימצה אותו כחלק מהתוכנית let's move! שהיא מקדמת בקרב צעירים בארצות הברית לאכילה בריאה ותנועה: בדיוק מה שעושה התוכנית לקידום הבריאות של ג'וינט ישראל-אשלים'.

אדלינה וכסנר מסכמת

ובחזרה לדימונה.

הסיפור של אדלינה וכסנר, אותה אם חד הורית ששניים מילדיה נמצאים ברצף האוטיסטי, ממחיש במידה רבה את התהליך כולו שנותנת 'מוטב יחדיו' לאנשים: "אחרי שהגעתי

תכנית 'מוטב יחדיו' פועלת ב-43 שכונות ברחבי המדינה. יש עלייה בתחושת החוסן בקרב תושבי השכונות ו-88% מהתושבים הפעילים מדווחים שיש להם למי לפנות בשעת משבר

שמעון לנקרי, ראש העיר עכו

זה כעובדה אבל אני לא מרים ידיים: בעכו יש עליה קבועה במספר מקבלי תעודת בגרות בכל שנה. היום הגענו ל-78% מכלל בני ה-18 בעכו שמקבלים תעודת בגרות. אתה יודע מה האחוז בכל הארץ? 60%, נכון. ובאשכול הסר ציו אקונומי שלנו? 50%. ומניין ההבדל? אני אומר לך חד וחלק: 'אשלים', הג'וינט, סיפקו לי תוכניות שממש נוגעות במנגנון ההפעלה של הילד. ברגע שאתה מגשר בין המשפחה ובין הילד – הוא שלך, הוא אצלך, אתה יכול להעלות אותו על מסלול ההמראה. ואת זה לא יכולנו לעשות בלעדי העזרה של 'אשלים'

ההבדל בין עכו ובין ערים אחרות הוא שאנחנו מכירים ביתרון של תוכניות פיילוט של הג'וינט, ולכן בעכו פועלות מספר תוכניות הגדול ביותר של 'אשלים'

ובלי התפיסה, שהובילה לתוכנית לאומית בנוסח 'מוטב יחדי' והתוכנית לנוער בסיכון בכללותה."

ככל ששמעון לנקרי מעמיק ומספר על עבודתו בעיר, כך גדלה התלהבותו ומתחדדות האבחנות שלו. "בסופו של דבר צריך להגיע לכל ילד. אסור לוותר. צריך ללכת למקרים הקשים ביותר ואנחנו עושים את זה, ולטפל בכל אחד ואחד. האפשרות שניתנה לנו לעשות את זה הופכת את התוכניות האלה לסיפור הצלחה אמיתי. אני יודע שבדרך היו גם כישלונות, ניסיון, לא תמיד הדברים מתאימים. אבל בגדול ישנה המגמה, לטפל בנוער במצבי סיכון, להרחיב את הפעילות בחינוך בדרך שתמנע את הנשירה הגלויה והסמויה מבתי הספר, וזה הסוד של התוכניות האלה. זה סוד העניין, וזה כוחו וייחודו של 'אשלים'."

ראש עיריית עכו, שמעון לנקרי, יש פרספקטיבה מיוחדת על פעילות ג'וינט ישראל-אשלים' בפריפריה הישראלית. שנים רבות הוא עבד ברשת המתנ"סים בנשר ובעכו, תפקיד שבמסגרתו הזניק את המתנ"סים בשובים אלה להצלחות יוצאות דופן וזכה מספר פעמים כמנהל מצטיין מחוזי וארצי. מאז נבחר לראשות עיריית עכו בשנת 2003, עיר שהיתה אז בשקיעה, התיצבה והיא נמצאת בצמיחה והתפתחות מתמדת. הצלחתו של לנקרי לא נעלמה מעיני הציבור ריות הישראלית: ב-2013 הוא דורג בין עשרת ראשי הרשויות הטובים בישראל, כשהדגש בבחירה הוא על מצוינות פיננסית, מנהיגות, הגדרת חזון, יוזמה וחדשנות, כישורי ניהול, טוהר מידות, שקיפות ופתיחות לציבור, ייצור גיות, שליחות ציבורית ומנהיגות קהילתית.

שמעון לנקרי, בן 53 ואב לארבעה, שמדברים בו גדולות גם במישור הארצי כאחד המנהיגים העתידיים של ישראל, יודע שהוא לא היה מגיע לכל ההישגים האלה לבדו, וכשהוא מדבר היום על הבעיות החברתיות בעיר, והדרך לפתרונן, הוא מדבר על 'מוטב יחדי' והשותפות הגדולה ביותר שלו – עם ג'וינט ישראל-אשלים'.

"בעכו מופעלות 38 תוכניות שונות של ג'וינט ישראל", אומר שמעון לנקרי, "וזהו המספר הגדול ביותר של תוכניות הג'וינט שמופעלות במקום אחד. זה לא רק 'מוטב יחדי' המרכזית והגדולה, אלא גם תוכניות בתחומי ילדים עם צרכים מיוחדים, אמהות, תזונה, בריאות, קשישים, תעסוקה, כל מה שאוכלוסיה פריפריאלית זקוקה לו. ההבדל בין עכו ובין ערים אחרות הוא שאנחנו מבינים את התמורה העצומה שתוכנית פיילוט מעניקה לנו, וברגע שאני מזהה שיש כאן תור כנית טובה – אני נשאר איתה, גם כשהפילוט נגמר, אנחנו ממשיכים. אני אמצא את הכסף גם מתחת לאדמה ואמשיך בתוכניות. התמורה הכי גדולה שאני מקבל כאן היא היכולת להמשיך תוכנית שכבר נוסתה, תוכנית שיש לה צוות, יש לה שם, והכי חשוב – שיש לה ביקוש של הקהל שלנו של תושבי העיר עכו." בשיחה עם שמעון לנקרי הוא מסתער עלינו עם האני מאמין שלו לגבי עתיד הפריפריה בכלל.

"מדינת ישראל הולכת לאחור בגלל הפריפריה. בעכו חיים כחמישים וחמישה אלף איש שמתוכם כשלושים אחוז הם תושבים ערבים, ועשרים וחמישה אחוז הם עולים חדשים. אנחנו נמצאים במדד הסוציו אקונומי 4 (מתוך 10), ואני אומר לך שמדינת ישראל שעיקר השקעותיה הן בתשתיות ובכלכלה, מאבדת את הרגל החברתית. אני לוקח את

קידום הבריאות: התמודדות יום יומית

לדימונה והתיישבתי בדירה של עמידר, באתי בפעם הראשונה למשקיה עם הבת הגדולה. לא חזרתי לשם. אביבה, המרכזת של המשקיה, היא התעקשה איתי, לא ויתרה, ובאה ומשכה אותי ממש לחזור לשם. אני התחלתי לראות באביבה מין מודל לחיקוי, היא נתנה לי סיבות לקום בבוקר, ולאט לאט שכנעה אותי שאני לא לבד, שיש עוד נשים כמוני. אם אני יושבת היום איתך ומסוגלת לספר את הסיפור שלי, זאת תוצאה של הטיפול של אביבה וזיקלין וכל החברות האחרות. אתה צריך להבין שמבחינה כלכלית הייתי במצב שפשוט לא היה לי כלום, היו לי שלושה ילדים עם צרכים מיוחדים, חייתי גם בעזרת סלי מזון שהייתי מקבלת, והיום אני עומדת על הרגליים ובעצמי מחלקת סלי מזון.

"חוץ מזה, אחרי כל השנים שקיבלתי, התחלתי ללמוד כעת להיות מטפלת התנהגותית, ואני חברה במנהיגות הורים שפיתחו בבית איזי שפירא, להורים שיש להם ילדים עם צרכים מיוחדים, גם לילדים אוטיסטים כמו הילדים שלי. בכלל, המעבר לדימונה היה המזל שלי. ההורים שלי גרים בבאר שבע, אבל את דימונה אני לא עוזבת. בלי רשת הביטחון שנתנו לי בהתחלה, בלי ההכוונה והלימודים, לא הייתי שורדת. פשוט מאד."

סדר יום חדש

ראיון עם אלן גיל, מנכ"ל ארגון הג'וינט העולמי

אלן גיל

על Start-up Nation – מה שהג'וינט עשה אז ועושה גם היום זה Start-up Nation במיטבו. היו לנו תשובות אז ואנחנו ממשיכים לעבוד עליהן עד היום."

בדצמבר 1992 חזר אלן לארה"ב, והאירוע המשמעותי הראשון שבו לקח חלק הייתה ועידה של הג'וינט בנושא אתגרי העתיד של הג'וינט בער-לם ובישראל. היו אלה הימים שלאחר התפרקות ברית המועצות, העלייה הגדולה לישראל, והאתגרים החברתיים היו עצומים. כמי שאך זה הגיע מישראל, צרוב בחוויית העבודה בג'וינט ישראל והשיח החדש בארגון ובמדינת ישראל, הוא לא היסס להשתמש בביטויים קשים לגבי מצבם של ילדים ובני נוער בישראל, ודבריו היכו בתדהמה את

שנת 1992, החליט אלן גיל, אז מנכ"ל הפדרציה היהודית בעיר קולומבוס שבמדינת אוהיו, בארצות הברית, לקחת חופ-שה של שנה מעבודתו, ולה-צטרף לג'וינט ישראל ללימוד של דרך עבודתו.

בהגיעו לישראל הוא לא ידע עדיין ששנת הלימוד תהיה השנה הראשונה לעלייה לישראל של כל משפחת גיל, ושההצצה הקצרה לפעילות הג'וינט תסתיים יום אחד בלשכת המנהל הכללי של ארגון הג'וינט העולמי, בשדרה השלישית בניו יורק.

"האירוע הראשון שבו השתתפתי", מספר אלן, "היתה מסיבת עיתונאים עם מי שהיתה אז שרת הרווחה במדינת ישראל הגב' אורה נמיר, והשתתפו גם פרופ' ג'ק חביב מברוקליין, ופרופ' יוסי תמיר, היום מנכ"ל ג'וינט ישראל. הנושא היה ילדים בסיכון. לג'וינט היה מתווה לתוכנית כיצד לעסוק בנושא, ומדינת ישראל רק התחילה להת-עורר לעניין. בעצם המפגש המשותף הזה, הג'וינט של אותם ימים חבר לממשלת ישראל מתוך הכרה משותפת שצריך לשים את נושא הילדים והנוער בסיכון על סדר היום: למדינת ישראל היתה בעיה אמיתית של עשרות ואולי מאות אלפי ילדים שא-פשר להגדיר אותם ואת בני משפחותיהם במצבי סיכון, והאתגר היה להתחיל לדבר על הנושא, לחשוב, לתכנן. עבורי אותה פגישה היתה ציון דרך, אז ראיתי את הייחוד של הג'וינט: לנו הייתה היכולת להתחיל באופן מיידי בפילוטסים שיבחנו פתרונות לבעיות שהוגדרו. הפעילות הייתה חד-שנית ואני בהחלט יכול לומר שאם מדברים היום

ב

עד שנת 2015 השקיעה ג'וינט ישראל-אשלים \$170,000,000 לפיתוח, יישום והטמעת מענים לטובת אוכלוסיית הילדים, נוער, צעירים במצבי סיכון ובני משפחותיהם

שורשים וצמיחה

נועז וחדשני. השותפות הזאת הביאה אלינו שורשים רבים נוספים שהחזון המנחה אותם הוא שישראל יכולה להיות טובה יותר.

גם היום אלן גיל לא מתעלם מהאתגרים הרבים של חברה הישראלית. כשהוא מדבר על כך הוא מרים את קולו, כמעט מזדעק: "ישראל לא תוכל להתקיים לאורך זמן כשיותר משליש מהילדים שלה חיים מתחת לקו העוני, שזה מייצג כמעט רבע מהמשפחות בארץ. הסטטיסטיקה הזאת משקפת את הקשיים העצומים ששתי קהילות נתונות בהם: החרדים והאוכלוסייה הערבית בישראל.

אנחנו רואים את העניין עין בעין עם הממשלה, אין ויכוח בינינו, ואנחנו מתמודדים עם האתגר באמצעות פיתוח מודלים ותכניות בתחום התעסוקה ובעיקר בחינוך, שזהו המאמץ הגדול של ג'וינט ישראל-אשלים. פתחנו עצמנו לגמרי לחברה הערבית ולאוכלוסיית החרדים, אוכלוסיות שלפני עשרים שנה לא היו בכלל מתחת לרדאר שלנו. החלום שלי הוא שלכל ילד בישראל תינתן הזדמנות שווה אם זה לכניסה לחברת היי-טק מתקדמת, או בכלל לחיים טובים יותר. זה יהיה מהלך שכולם ירוויחו ממנו. זאת הציפייה שלי מ'אשלים'."

הראשונים שהיטו אוזן קשבת היו הפדרציה של ניו יורק. משלחות מהפדרציה הגיעו ארצה, ראינו אנשים שונים, ובתחילת הדרך העבירו לג'וינט סוג של מענק

כשהגיע אלינו מהביטוח הלאומי.

אלן גיל רואה גם היום את החשיבות בבניית שותפות לפיתוח מענים לילדים, נוער, צעירים ומשפחות במצבי סיכון לפעילות הג'וינט בכ"ל. "בדיוק בתקופה שהפעילות שלנו נפרשה על פני יבשות כדי להעניק לאחרון הנזקקים במקומות הרחוקים והנידחים ביותר את הסיוע ההומניטארי הבסיסי של חימום, אוכל, תרופות וסיוע מכל סוג אחר, היה צורך בפעילות ארגון, בשיתוף אסטרטגי בפעילות בישראל, והקמת ג'וינט ישראל-אשלים' אז היתה צעד אסטרטגי

משתתפי הכינוס. הג'וינט התבונן במצב החברתי בישראל ובסכנות האורבות לישראל בעתיד אם אתגרים אלה לא יטופלו.

הראשונים שהיטו אוזן קשבת היו הפדרציה של ניו יורק. באותו זמן פתחה הפדרציה היהודית של ניו יורק משרד עצמאי בישראל שתפקידו היה לכוון את השקעות הפדרציה. משלחות מהפדרציה הגיעו ארצה, ראינו אנשים שונים, ובתחילת הדרך העבירו לג'וינט סוג של מענק. אלא שבג'וינט סברו כי שותפות אסטרטגית ארוכת טווח עם פדרציית ניו יורק, תבטיח אפקטיביות מקסימאלית להשקעות. לשמחתנו גם ניו יורק סברה כך, בייחוד לאור הניסיון שכבר היה לג'וינט בשותפות עם הממשלה בתחום הזיקנה, דרך ג'וינט ישראל-אשלים.

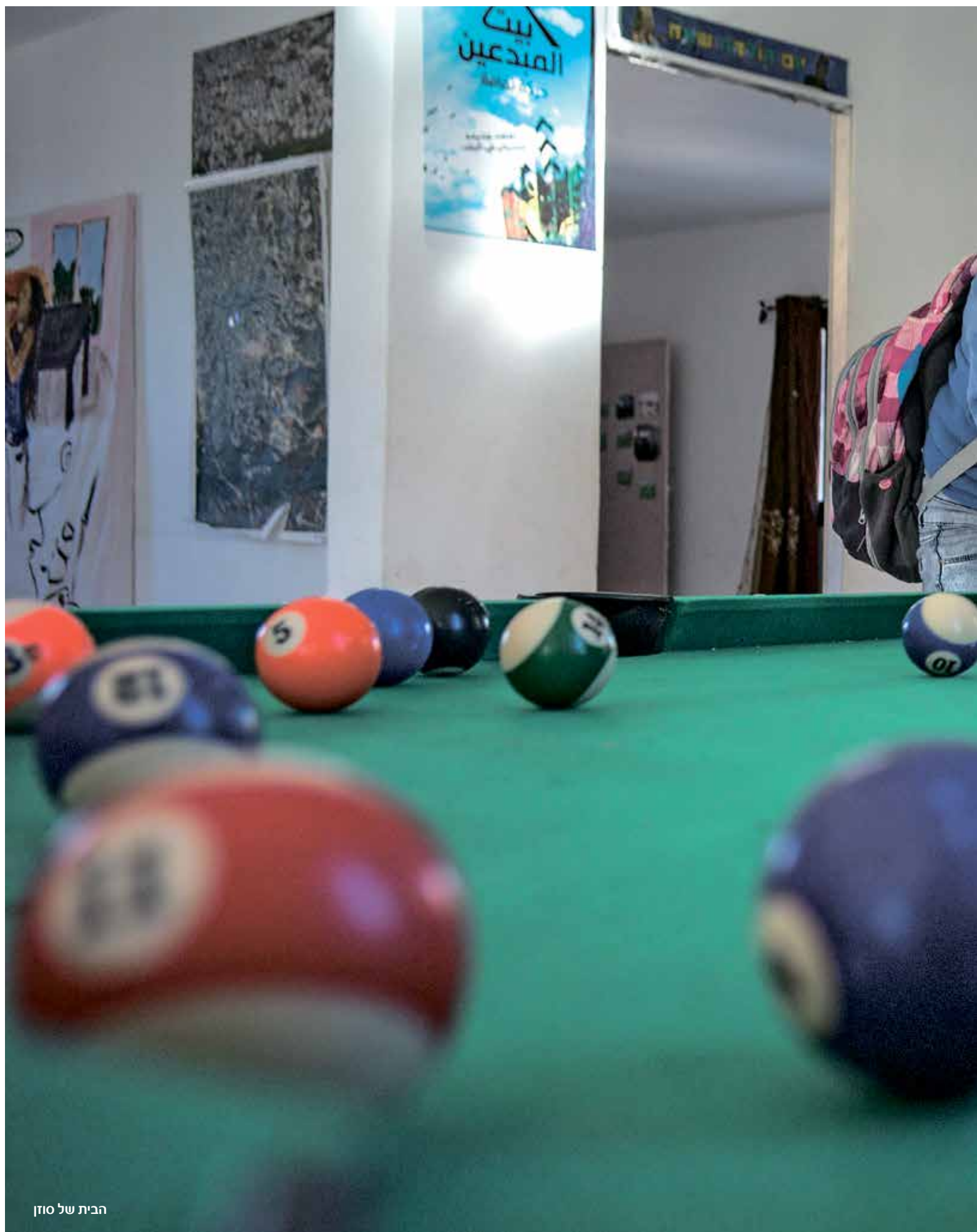
אני זוכר פגישה מכרעת בניו יורק, היו שם ג'ף סולומון, ג'ודי שוורץ ובוב ליכטמן, כשהחזרתי הישראלי היה ארנון מנטבר שעשה עבודה נהדרת בבניית השותפות, וההתחייבות הראשונה של פדרציית ניו יורק היתה 6 מיליון דולר לשלוש שנים. הקהילה היהודית הגדולה ביותר מחוץ לישראל לקחה על עצמה שותפות אסטרטגית ובנושא קשה, תובעני וקריטי. אני רוצה להדגיש כי מי שהוביל את בניית השותפות בשטח ואת התוכנית עצמה היו פרופ' יצחק בריק ויוסי תמיר, בדיוק

בחזרה לחיים

ל'בית של סוזן' מגיעים בני נוער שעברו התעללות, הזנחה, נערות ונערים שאף פעם לא קיבלו חיזוק חיובי. זה המקום הראשון בחייהם שבו מישהו היה גאה במה שהם עושים, מקום שמכין אותם לחזרה מחודשת לחיים

הבית של סוזן

**עוד בזמן השבעה החליט
אייל קפלנסקי להגשים
את חלומה של אשתו:
הוא חשב כי אם בני
הנוער ישולבו בפרויקט
של יזמות עסקית, וילמדו
להשתלב במסגרת
נורמטיבית ובלקוחות
אחריות אישית וקבוצתית,
הם יצליחו בשלב מאוחר
יותר להשתלב בעולם
העבודה ובחיים שבחוץ**

ליחזמה שענתה על הצורך הדחוף בבניית מסגרות לבני נוער בסיכון.

למפעל הזכויות שבנה ולמסגרת החינוכית המיוחדת הוא קרא 'הבית של סוזן'. איש לא העלה אז בדעתו שעשר שנים אחר כך, גם אייל ילך לעור למו ממחלת הסרטן. את האחריות להמשך קיומו של המקום לקח אביטל גואל, בן 48, חוזר בתשובה שגדל בפתח תקווה וחי בירושלים.

"הנערות והנערים שנכנסים בשערי המפעל, לבית שלנו", אומר אביטל, "הם כבני חמש עשרה, והם עובדים כאן כשלוש שנים. הם מופנים אלינו דרך שירותי הרווחה, וכולם, בלי יוצא מן הכלל,

שבנו במרפסת של בית הקפה בכניסה לקניון ברמת גן, במרחק הליכה מהחנות הגדולה למטבחים ששם היא עובדת כמעצבת. היא בת 27, למדה את המקצוע באוניברסיטה הפתוחה, לאחרונה שכרה די-

רה משל עצמה, והיא צופה קדימה בשמחה, על החיים בעיר הגדולה, מתי החבר יעבור לגור איתה, מתי יגיע הרגע להקים משפחה משלה וגם להסתכל לאחור על כשרת החיים שעברה, על האכזבות והכשלונות, ועל הניצחונות הגדולים שמסמנים אותה.

תכירו: מעיין. השם המלא שמור אצלנו. גם התמונה. היא נולדה בשכונת נווה יעקב בירושלים. ממרחק הזמן והסליחה היא מגדירה את משפחתה כ"מדהימה". היא זוכרת שהוריה מעולם לא עבדו, היא לא יודעת איך בדיוק הצליחו לגדל שבע בנות, ואיך היא, מעיין, הצליחה בסופו של דבר לעמוד על רגליה לבדה.

הדרך היתה קשה ומכאיבה. "אני אף פעם לא הסתדרתי עם מסגרות, ובנוסף לזה בגיל 12 נפצעתי בתאונת דרכים, ואחרי שהחלמתי, בעצה אחת עם אמא שלי, הסכמנו שאני עוברת לפניי מייה בקרית יערים. זה היה הבית החדש שלי. לא רק אני הייתי בפנימייה: כל האחיות שלי עברו דרך פנימייה כזאת או אחרת."

ממרחק השנים יש לה רק דברים טובים לומר על הפנימייה, "למרות שעברתי משברים קשים. פזיזים ונפשניים", היא מוסיפה ברמז. "לצבא לא גויסתי, וכך חזרתי הביתה, להורים, אבל לא יכר לתי להישאר שם", היא מוסיפה במשפט קטוע, למה לחזור לאותן שנים, הרי היא כבר צלחה אותן, והיא במקום אחר. אחרי ששבה הביתה היא הבינה שללא עזרה מבחוץ היא לא תצליח לשבור את המעגל שבו היא נמצאת, ואנשי הרווחה הפנו אותה ל'בית של סוזן'. זמן קצר אחר כך עברה לגור בהוסטל, והחלה בבנייה מחודשת של חייה.

הגשמת חלום

סוזן קפלנסקי היתה אישיות ידועה בירושלים. היא עסקה בפרויקטים חינוכיים רבים בעיר, והיה לה חלום – לעזור לשקם דרך אמנות בני נוער במצבי סיכון. סוזן לא הצליחה להגשים את חלומה בשנת 2002 היא נפטרה ממחלת הסרטן, והותירה אחריה את בעלה אייל וארבעת ילדיהם. עוד בזמן השבעה החליט אייל קפלנסקי להגשים את חלומה של אשתו: הוא חשב כי אם בני הנוער ישולבו בפרויקט של יזמות עסקית, וילמדו להשתלב במסגרת נורמטיבית ובלקוחות אחריות אישית וקבוצתית – הם יצליחו בשלב מאוחר יותר להשתלב בעולם העבודה ובחיים שבחוץ. הוא מימן את הפעילות מחסכוניות, והצליח לגייס לשותפות את משרד הרווחה ואת עיריית ירושלים ואת חברו הקרוב אביטל גואל. ג'וינט ישראל-אשלים' התגייסה מן ההתחלה לסייע בפיתוח התפיסה המקצועית

שיקום הרגלי חיים

לאופן העבודה של 'אשלים' עם נוער בסיכון: לאתר את העוצמות שטמונות בבני הנוער, וליצור מרחב שבו העוצמות האלה יוכלו לפרוח. 'אשלים' פיתחה מגוון רחב של תכניות הפועלות בשדה הזה ומשיגות לכות בין המטרות הללו ובין בני נוער הנמצאים על רצף הסיכון – החל מבני נוער שנמצאים עדיין במסגרות החינוך ועד לבני נוער שנשרו מכל מסגרת חינוכית.

"רוב הנערות והנערים שמגיעים אלינו כבר עבדו באיזה מקום קודם", אומר אביטל, "אבל הם נשרו. הם לא היו בשלים לעבודה ולהתמודדות. אנחנו בונים להם כאן תוכנית אישית, ועוזרים

– לא רק להשתפר אלא גם לבנות גשר לחיים של יכולת עבודה, השתכרות, ורבים מהבוגרים פונים למקצועות הקשורים בעבודתם במפעל".

"מה זה 'הבית של סוזן בשבילי'?" שואלת מעיין ומשיבה: "אני אומר לך את זה הכי בקיצור: זה מקום שמציל חיים. זה בית שנועד לתת ולא לחנך. הם נותנים כל הזמן, בלי חשבון, והכל באהבה. במשך שלוש שנים עשיתי שם חרוזים מזכוכית, והם עזרו לי לגלות את התכונות שהיו בי וזאת האהבה לאומנות. למדתי שם המון, עבדתי, קיבלתי כסף עבור העבודה, לאט לאט התקדמתי." הבית של סוזן הוא דוגמא אחת מיני רבות

נוער בסיכון. מה זה סיכון? אלה אנשים פגועים, כנפש ובגוף, שיש להם את כל הסיבות הטובות לא להאמין בעצמם ובחברה שסביבם. אלה אנשים ללא הרגלי חיים סדירים, אנשים חסרי ביטחון עצמי, שבמקרים רבים חוויות החיים שלהם היא איומה, הם נדחו על ידי המבוגרים שהיו אחראים להבטיח את עתידם, הם סבלו מהתעללות, לפעמים קשה מאוד. אלה אנשים שבחלקם מצאו מפלט בשתיית אלכוהול וצריכת סמים, מה שאנשי הקצוע מכנים 'פרקטיקה של הישרדות' שמשמעותה היתה הידרדרות והתרסקות, ודחייה מלאה מהחברה שבה הם חיים. אנחנו מציעים להם ברירה

▶ להם בשתי דרכים: האחת – הענקת הרגלי חיים. מה זה הרגלי חיים? אלה הדברים הכי בסיסיים: לקום בבוקר, להסתדר, לאכול ארוחת בוקר ולהגיע לעבודה או ללימודים בזמן. האנשים שמגיעים אלינו לא זכו בדוגמא מההורים, בשבילם לקום בבוקר זאת משימה קשה, שלא לדבר על התארגנות להגעה למקום מסוים בזמן, מוכנים לעבודה, להשתלבות עם עוד אנשים. כאן הם עולים מדרגה נוספת ולומדים לעבוד בצוות, להאמין ולהסתמך על הזולת, לפתח אמינות ואחריות. הדבר השני שאנחנו עושים הוא לשקם את הביטחון העצמי

אביטל וואל

שלהם. אלה ילדים שבאים מדלות נוראה, רבים מהם עברו חיים מאד קשים, הם עברו התעללות, הזנחה, אלה אנשים שאף פעם לא קיבלו חיזוק חיובי, ויש להם דימוי עצמי מאד נמוך. לפעמים זה המקום הראשון בחייהם שבו מישוהו העריך אותם, היה גאה במה שהם עושים, דברים שנראים טביעיים לכאורה, אבל להם היה את זה מעולם.

לקבל פתאום הכרה

מדי יום מוציא 'הבית של סוזן' עשרות מוצרי זכוכית שייצרו הנערות והנערים העובדים במפעל בשתי משמרות בליווי והדרכה של אנשי מקצוע ועורבים סוציאליים. מבחינה עסקית המוצרים שלהם לא יכולים להתחרות ביבוא זול מארצות המזרח, אך המוצר העיקרי של המקום הוא הנוער שמשתקם ועוזב את המקום. תפועול המקום עולה כ-140,000 ש"ח בחודש, ו-90,000 מהם ממומנים על ידי משרד הרווחה ועיריית ירושלים. השאר מגיעה ממכירות ומתרומות, שמסתכמות ב-340,000 ש"ח בשנה.

הבית של סוזן: הפסקת עבודה

60% מבני הנוער שהשתתפו במרכז הנוער 'יש מצב', העידו שהקשר עם הוריהם השתפר בעקבות כך.
66% שיפרו את מצבם הלימודי, ו-60% שיפרו את קשריהם עם צוות בית הספר

בועז רעם

שהדובר המרכזי בה היה ד"ר רמי סולימני, מנכ"ל 'ג'וינט ישראל-אשלים'. "בשיחה הם ביקשו מאנשים להתנדב, והב"קשה הראשונה מאיתנו היתה לגייס שותפים מהמיגזר העיסקי לטובת פרויקטים. הייתי מוכן לגייס את הכסף ולתרום בעצמי, אבל מה שאני חיפשתי באמת היא מעורבות בפרויקט, והפ"רויקט שהוצע לי, התאים לי כמו כפפה ליד". הפרויקט שהוצע לבועז רעם לא הומצא בישראל. הוא החל בניו יורק, על ידי אדם ששמו סטיב מריוטי, ושמו של הפרויקט הוא NFTE (Network For Teaching Entrepreneurship). הסיפור הוא שסטיב מריוטי, כשעדיין היה איש עסקים, הותקף על ידי חבורת נערים, אלא שבניגוד לרוב מק"רי האלימות סטיב ביקש להיפגש עם תוקפיו ולדבר איתם, ואז הבין שלרבים מהם יש את כושר המנהיגות והיזמות האופייניים מאוד ל"זמי ההיי טק". הוא המשיך להעמיק בעניין ואז החליט להקים, עבור אותם ילדים בסיכון, תור"כנית שתהפוך את היכולות האלה של הצעירים לתוכנית שממנה יצמחו יזמים אמיתיים, ויח"לצו לא רק את עצמם אלא את הכלכלה כולה. התוכנית הזאת יובאה לישראל על ידי 'אשלים' והיום לומדים בה כ-1200 נערים ונערות. "אני התחברתי לתוכנית מהיום הראשון", אומר בועז, "יש בה שימוש נכון בכישורים שלי. אני לא פילנתרופ שנותן רק את הכסף. אני רוצה לדעת מה האפקט של השקל שלי, ואני יודע את החשבון היטב: במחיר טיפול מלא של ש"ר"ותי הרווחה בשלוש משפחות, אנחנו מטפלים ב-1200 ילדים, שלרבים מהם זה הסיכוי שלא ליפול לנתיב של עוני וקיפאון. יכולה להיות הזד"מנות יותר טובה מזאת? לדעתי הפער הכלכלי-חברתי בין אלה שיש להם בין האנשים שמ"תקשים להחזיק בית, והם נידחים מן החברה – הפער הזה פשוט מסכן את מדינת ישראל". מאז שבוועז רעם החל בפעילותו למען 'אשלים', מספר הלומדים בפרויקט גדל כל הזמן, במקביל לגידול במספר התורמים הישראליים לפעילות 'אשלים' והג'וינט.

ב

1980, מיד אחרי שחרורו מצה"ל, ארז בועז רעם את חבילת הזיכ"רונות שלו מהארץ, והוא וחבר"רתו רותי נסעו לארצות הברית. שני אנשים צעירים עמדו בפתחו של העולם והחליטו להגשים את שאיפתם לה"צליח ולבנות חיים ביחד. והם עשו את זה. בועז למד מינהל עסקים באוניברסיטת קולומביה בניו יורק, ואשתו הצעירה רותי ("התחתנו צעירים מאד אבל אנחנו חיים יחד ואוהבים עד עצם היום הזה", הוא אומר), למדה תקשורת וסוציולוגיה. הוא נכנס לעור"לם העסקים בתחומי הנדל"ן, תעשיית המזון וההפצה, נולדו להם ארבע בנות, דנה, הבכורה, ואחר כך גילי, נועה ומאיה.

ואני מציין את שמותייהן כי גם הן, כמו רותי ובועז רעם, החליטו לשוב ארצה, לישראל, הן שנולדו מעבר לים והן אזרחיות אמריקניות לכל דבר. אחרי שלושים שנה שבה חיו מעבר לים החליטו, ביחד וכל אחת לחוד, לשוב הביתה, לישראל. מדוע חזרו? מה קרה שם שלמרות ההצלחה הגדולה, והתחושה שאמריקה היט"י בה עימם – הם גמרו אומר לשוב לישראל? "אנחנו היינו ב'ליגת העל' של אנשי העס"קים", אומר בועז רעם, "ונכון שאמריקה האירה לנו פנים, אבל תמיד חשתי כמהגר. לכל אורך

"בשיחה הם ביקשו מאנשים להתנדב, מה שאני חיפשתי באמת היא מעורבות בפרויקט, והפרויקט שהוצע לי, התאים לי כמו כפפה ליד"

השנים נשארנו מחוברים לארץ, לתרבות, לשפה, לבעיות, כמו גם לחברי הילדות מתנועת הנוער". וכך בשנת 2008 הם מחליטים להשתקע שוב בישראל. בבית.

"השיבה הביתה", אומר בועז, "לא היתה רק עניין טכני, דרך להשקיע את הגעגועים או בכדי להמשיך ולעשות בישראל עוד כסף ולכבוש אותה". מראש החלטנו שאנחנו רוצים להחזיר לקהילה. חברה מורה סיפרה לנו על העבודה שלה בבית הכלא 'אופק' שבמתחם בית הכלא 'הדרים', לא רחוק מהמקום שבו אנחנו גרים, בית כלא שבו אסורים 246 נערים בני 14 ועד 18. רותי הצטרפה ראשונה, והחלה ללמד אנגלית בבית הסוהר. אני באתי אחר כך, כמנטור לנער שאקרא לו א. כדי שלא להסגיר את שמו, נער בן למשפחת עולים חדשים מרור"סיה, שבאותו זמן כבר ישב בכלא במשך שנה". הסיפור הזה יכול היה להיגמר כעוד סיפור של התנדבות, יפה ומרגשת ככל שתהיה, אלא שבלילה גשום אחד (כפי שמספר בועז) בחורף שנת 2010, הם הוזמנו לפגישה בבית חברים,

הבית של סוזן: הדרכה אישית הדוקה

"מדי שנה יש לנו כ-2,000 מבקרים. הם באים לקנות, להתרשם מהעשייה, אבל מבחינתי לביקור"רים האלה יש עוד מימד", מוסיף אביטל, "האנשים שבאים מחמיאים לחברה שלנו. ילד שאף פעם לא אמרו לו שהוא בסדר, ואולי להיפך, מקבל פתאום, בגיל מבוגר יחסית, הכרה בערכו. זה אלמנט חי"נוכי ממדרגה ראשונה שאני גאה בו. בכל יום הת"למידים, וגם אנחנו, מתרגשים לראות שיש ביקוש למוצרים שהם מייצרים, זאת תחושת סיפוק שאין למעלה ממנה, וזה חלק חשוב מאד בחוויה של 'הבית של סוזן'. המודל שלנו כבר מיוצא לאילת"שם נמצא הסניף השני שלנו, וכעת יש לנו מגעים עם עוד רשות מקומית. העבודה במקום מסודר, מוגן, עם הדרכה, שבא עם בניית הערך העצמי והחיבוק של הקהילה, מחזיר לחברה אנשים שהיו אבודים. זאת תמצית הסיפור".

מעייין, בשיחה שנערכה במקום ובזמן אחר, מסתכלת על 'הבית של סוזן' כבית שהחזיר לה את האמונה בעצמה וחזיק את הכרתה שהיא מסוג"לת. "הפידבק והאהבה הם הדבר הגדול שם", היא מוסיפה, אך לפני שהיא נפרדת מאיתנו היא שבה וסיפרה על בית הוריה. "היום אבא ואמא שלי מחייכים. החיים שהם איבדו עליהם שליטה בגיל מאד צעיר, הוחזרו להם. היינו שבע אחיות, כולנו עברנו בפנימיות, ואני ואחת מהאחיות שלי קיבלנו את הכרטיס לחיים ב-'בית של סוזן'".

משפחה מלווה

"אנחנו רואים כשליחות לספר את הסיפור שלנו עם מנגרש. בעולם שלנו יש עוד ילדים בסיכון גבוה, ילדים שעברו משברים קשים מאד, ואנחנו רואים כזכות לסייע לאדם אחר ולפתוח בפניו את הבית והלב"

מ

נגרש ישבה בפינת האוכל, בבית המרווח שבמזכרת בתיה, שני כל-בים התמתחו ליד היציאה לחצר, ברקע נשמעה מוזיקה. מנגרש אמרה – אתם יכולים לשאול מה שאתם רוצים. צחקנו. לפני הפגישה הזהירו אותנו שהמצב רגיש, אולי יש מתח בין מנגרש ובני הבית, והנה – מנגרש לוחצת את ידנו בביטחון, שלום, שמי מנגרש מקויה, ואני שמחה שבאתם. וכך ישבנו יחד ושתינו תה, בני משפחת צחור נכנסו ויצאו, אלה היו השעות הנעימות של בין הערביים, חזרה מהעבודה, קניות, היערכות לקראת הערב. עד שהתמקמו לצידנו, גם שרית ואהרוני צחור. המשפחה המלווה של מנגרש מקויה. אהרוני צחור הוא רואה חשבון פרטי, ושרית מטפלת בעזרת בעלי חיים (מכאן הכלבים!!) עובדת בבתי ספר, במוסדות, נותנת לילדים שנרתעים מכל מגע, אפשרות של ליטוף, מגע חי, פרידה מהפחד. שניהם ישראלים ותיקים. ובאמצע מנגרש מקויה. אישה צעירה בת 21 שעלתה עם הוריה מאתיופיה. היא הבת השביעית במשפחה של שמונה ילדים, משפחה שהתפרקה זמן לא רב אחרי שעלו ארצה. היא היתה בת שבע כשאימה נפטרה, וככל שהזמן חלף, אביה נעדר מהבית יותר ויותר עקב נסיעות תכופות לבני משפחתו באתיופיה, ואחיה המבוגר, מולה, הוכר כאפוטרופוס של הילדה הקטנה, עד שבהתקרבה לגיל 10 מחליטה משפחת האב בעצת העובדים הסוציאליים להעביר את מנגרש הקטנה, שפירוש שמה בעברית הוא 'סוד', לפנימייה. בכל סוף שבוע מנגרש היתה יוצאת לביתו של אחיה, אך ההסדר הזה נקטע שלוש שנים אחר כך, כשמנגרש היתה בת 13, משום שמולה, אחיה, החליט לנסוע לעבוד באתיופיה, ומנגרש נותרה בסופי השבוע לבד. בפנימייה. זה השלב שבו העובדים הסוציאליים התערבו והתחילו לחפש לה בית חם מחוץ לפנימייה, בית חם כמו זה של שרית ואהרוני צחור. מספרת שרית: "במקרה עשיתי עבודה מעט שית של טיפול בפנימייה שבה גרה ולמדה מנגרש. מזה זמן אהרוני ואני רצינו להביא לביתנו עוד ילד שזקוק לבית, חשבנו על ילד בגיל של הבן הקטן שלנו, (אז בן חמש), אבל אחרי שהכרתי את מנגרש ואת סיפור חייה, חשבתי שראוי שניתן לה את מה שאנחנו יכולים כדי שלא תהיה כל כך בודדה, ללא משפחה ותמיכה. כך קרה שהכנסנו למשפחה נערה בגילה של הבת הבכורה שלנו, זה היה לפני שמונה שנים, ומאז אנחנו יחד. התהליך הבירוקראטי של הפיכתנו ל'משפחה מלווה' זה שמה של התוכנית של 'אשלים', מסגרת שדרכה התקשרנו למנגרש, היה מהיר משום שאחיה היה צריך לנסוע, וכל ענייני החסות והקשר היו צריכים להיפתר אז".

בכל הזמן ששרית דיברה, מנגרש ישבה לצידיה, מקשיבה לסיפור מהזווית של המשפחה

מימין לשמאל: שרית צחור, מנגרש מקויה, אהרוני צחור

מנגרש מקויה

"זה לא היה תהליך פשוט. אני הייתי באה אליהם הביתה בסופי שבוע ובחגים, הייתי בחדר שנתנו לי. הם השתדלו, היו מוכנים לתת לי הכל, זאת אני שבהתחלה לא שיתפה פעולה"

► המלווה, ואז אמרה: "זה לא היה תהליך פשוט. אני הייתי באה אליהם הביתה בסופי שבוע ובחגים, ורוב הזמן הייתי בחדר שנתנו לי. הם השתדלו, היו מוכנים לתת לי הכל, זאת אני שבהתחלה לא שיתפה פעולה".

למשפחת צחור היתה סבלנות. "כמשפחה מל-ווא, השגרה שלנו היתה כפי שיש לך ילד בפנימייה או בשירות צבאי", אומר אהרונ צחור, "ביקרנו אותה, בסופי השבוע היינו מביאים אותה הביתה, ונכון שזה לקח זמן. מנגרש היא אישה רגישה ומופנמת, אמיצה וחזקה, ובהתחלה, כלפי חוץ, היא היתה סגורה ועוינת. אנחנו היינו בקשר עם העובדים הסוציאליים שטיפלו בה, והנחנו לקשר להתפתח כפי שהיא רצתה".

קשה להעריך מה היתה תרומתה של משפחת צחור לעובדה שמנגרש סיימה את לימודי התיכון בפנימייה, והתגייסה אחר כך לשירות קרבי בצה"ל. עובדים סוציאליים ופסיכולוגים יאמרו לנו שהעובדה שלמנגרש היה עוגן של בית תומך שאליו יכלה לסגת, קשרים שהתפתחו לאיטם עם משפחה שאהבה אותה, היו הדבר הנוסף שעזר למנגרש לחלץ את עצמה ולהפוך לאישה עצמאית וחדורת אמיציה. זה הבסיס של התוכנית 'משפחה מלווה': היא מיועדת לתת מענה לילדים נעדרים עוגן משפחתי, בפנימיות. היא נשענת על התפיסה והידע המחקרי שכל ילד זקוק למשפחה גם אם

אגור בינתיים, ואני קיבלתי את ההצעה של שרית ואהרונ לבוא ולגור איתם, כאן בבית, באופן קבוע. זה הבית שלי עכשיו, אלה האנשים שדואגים לי שיאפשרו לי לעשות את השלב הבא: אני רוצה ללכת ללמוד לימודי אופנה, ואני מניחה שכשאת-חיל ללמוד אעבור לגור לבד בעיר, אבל הבית הזה יישאר הבית שלי גם אחר כך".

"אנחנו רואים כשליחות לספר את הסיפור שלנו עם מנגרש", אומר אהרונ, "בעולם שלנו יש עוד ילדים בסיכון גבוה, בפנימיות או אצל משפחות אומנות, וההתבגרות במסגרות האלה היא לא תמיד חלקה. אלה ילדים שעברו משברים קשים מאוד, ואנחנו רואים כזכות שניתנה לנו את האפשרות לסייע לאדם אחר, לפתוח בפניו את הבית ואת הלב, במיוחד כשזאת אישה מקסימה וחכמה כמו מנגרש. אנחנו אף פעם לא התייחסנו לקשר אליה כאילו קיבלנו קישוט, זה לא דבר זמני, מהתחלה ראינו בזה מחויבות ארוכה, שלנו ושל הילדים, ומבחינתנו אפשר להשלים את האימוץ. היום זה בדיה של מנגרש שיודעת שזה הבית שלה. לתמיד".

בימים אלה של אביב 2016 מנגרש עובדת לפ-רנסתה בעיר רחובות, חוסכת כסף לקראת לימודי האופנה בשנה הבאה, ולקראת צאתה לעצמאות מלאה. שרית ואהרונ צחור ימשיכו ללוות אותה, באשר תלך.

היא לא משפחתו הטבעית. במשך שנים, הפנימיות היו העוגן היחיד לילדים האלה, אך מחקרים רבים מורים שמסגרות אינן יכולות להעניק לילדים דמות אחת יציבה וקבועה שתעניק לו התקשרות משמעותית. הילדים הללו גדלו ללא מודל מיטיב של בית ומשפחה, והם חסרי כל עוגן לאחר שסיימו את הפנימייה בגיל 18, בהיותם לבד בעולם. וזה מה שמשפחת צחור היתה למנגרש מקויה. "כשהשתחררתי מהצבא לא ידעתי בדיוק מה לעשות", אומרת מנגרש, "ודבר ראשון אחרי השירות נסעתי לאתיופיה. לא נסעתי כדי לגלות את השורשים שלי כאתיופית, אלא יותר את הדרברים המעשיים, איפה היה הבית שלנו, ראיתי את הקרובים שלי, אבל היה ברור לי שאני רוצה לחזור לישראל. מרגע שחזרתי היתה השאלה איפה

בישראל יש 180 מרכזי ילדים-הורים המשפיעים על 8,000 ילדים והורים. שיעור הילדים עם בעיות בהתנהגות הלימודית ירד מ-61% בעת ההפניה, ל-43% בסיום הטיפול. שיעור הילדים עם התנהגות אנטי חברתית ירד מ-46% ל-34%

מ

מוטי וינטר, היום בן 72, הוא ממלה מקום של יושב ראש הועדה הבין-משרדית של התוכנית הלאומית לילדים ובני נוער בסיכון. בשעה שרוב עמיתיו לעבודה ארוכת השנים פרשו מזמן, הוא ממשיך לתרום, וגם אחרי הפרישה הרשמית הוא עדיין שם, במסדרונות המשרדים, בפורומים לתכנון וחשיבה, במקום שבו מנסים להקים את הסכר מול הקשיים החברתיים הגדולים שעומדים מתמודדת ישראל בשנים האחרונות, והבעיה הקשה מכולן – ילדים ומשפחות בסיכון.

הוא מסתובב עם מחברות מלאות תרשימים, מחשבות, תחבולות, הכל – כדי להקטין את מספר הילדים בסיכון, ולתת טיפול נכון למשפחה בקהילה.

מוטי וינטר הוא גם אינציקלופדיה מהלכת של התפתחות שירותי הרווחה במדינת ישראל מאז מלחמת ששת הימים. הוא הפך לידען כזה לא רק בגלל התעניינות מחקרית או המסירות העצומה לנושא הילדים בסיכון, אלא גם מהסיבה הפשוטה שהוא פשוט היה שם, בכל רגעי המפתח, כולל ייזום והקמת 'אשלים' כשהוא נמצא ממול, בממשלה, ורואה בצמיחת העמותה והאפקטיביות שלה בשטח.

הוא התחיל את דרכו בשנת 1969 כעובד סוציאלי בבית ספר בשכונות פלורנטין וזכרון התימנים, בתל אביב, לפני שהצטרף גילו אותה, ומשם עבר לפרויקט של משרד הסעד (של אז) והוא "!!) שעסקה בתכנון חברתי קהילתי של העירייה אור יהודה.

אלה היו ארבע שנים מעצבות שבסיומן עלה לירושלים, השלים את לימודי העבודה הסוציאלית ועבד כמפקח מחוזי וארצי בתחום העבודה הקהילתית בשכונות הקשות של ירושלים. אז החל פרויקט שיקום שכונות, (1978) והוא מונה למנהל השירות לעבודה קהילתית בשיקום שכונות, תקופה שבה החלה להתעצב צורת העבודה בין השלטון המרכזי לרשויות המקומיות, וב-1988 הוא התמנה למנהל השירות לילד ולנוער במשרד הרווחה, השירות הגדול במשרד.

"לפני שהגעתי לשירות לילד ולנוער עשיתי באור יהודה את התוכנית הכוללת לקשישים, וכשהגעתי לשירות לילד ולנוער מצאתי גוף ענק עם תקציב עצום, שנוהל כמו חנות מכולת. מצאתי שירות שבו 76% מהתקציב הופנה לפנימיות ולמשפחות אומנות, ומתוך 24% הנוספים, 80% הלכו למעונות היום והשאר לשירותים קהילתיים אחרים. היה ברור שבכדי לקיים שירותים קהילתיים יהיה צורך לעשות מהפיכה

מוטי וינטר (צילום: אליעזר יערי)

בתפיסה ולהתחיל להעביר כספים מהפנימיות והמשפחות האומנות לבניית שירותים קהילתיים. זה לא דבר שיכול להיעשות בין לילה משום שראשית לכל היה צריך לייצר שינוי בתפיסת העולם ולבנות את ההכרה

"רוצה לדעת איך עשינו את פריצת הדרך? הדיונים היו אצל סמנכ"ל המשרד, ואני ארגנתי את ועד הורים של ילדי הפנימיות, והם סגרו את סגן השר בחדרו ואמרו לו שהוא לא יוצא משם ללא העלאה משמעותית של דמי הטיפול של הילדים בפנימיות. הביאו את יועץ ראש הממשלה, והתברר שהוא דווקא תומך בצד של ההורים, וזאת היתה פריצת הדרך"

ששינוי יקרה רק כתוצאה מתפיסה כוללת של משפחה וקהילה, שהם חומות המגן הטבעיות של הילד. למזלי התחיל אז משבר סביב הפנימיות, היו דו"חות שציירו תמונה קשה מאד על הנעשה בפנימיות, הוקמה ועדה, והדיונים התארכו."

מוטי וינטר עוצר לרגע ומחייך. "רוצה לדעת איך עשינו את פריצת הדרך? אני הייתי ראש השירות, והדיונים היו אצל סמנכ"ל המשרד. בלי בושא אני ארגנתי את ועד ההורים של ילדי הפנימיות, שלא היה בנוי למשא ומתן מתמש, ובעצה שקטה שלי הם סגרו את סגן השר בחדרו ואמרו לו שהוא לא יוצא מהחדר ללא העלאה משמעותית של דמי הטיפול של הילדים בפנימיות. הביאו את מי שהיה אז יועץ ראש הממשלה, שמואל סלכין, והתברר שהוא דווקא תומך בצד של ההורים, וזאת היתה פריצת הדרך."

כתוצאה מאותו משבר, חל שינוי היסטורי בהשקעות ובעומק הטיפול בילדים בפנימיות של משרד הרווחה. הפנימיות מוינו לשלושה סוגי פנימיות – חינוכיות, שיקומיות וטיפוליות ומאוחר יותר – פוסט-אשפוזיות.

"המשבר הבא שיצר שינוי", מספר מוטי וינטר, "היה ב-1989. הציבור זועזע אחרי שהתפרסמה פרשת רצח איומה בתוך המשפחה של ילדה חסרת ישע, דבר שהביא להקמת ועדות אך בעיקר להעברת החוק להגנה של חסרי ישע, וזה היה קו פרשת מים חדש בתחום המודעות לילד. זה קרה דווקא כשהכל כלה והחברה נטו יותר ויותר לניאוי שמרנות, והחוק הזה דווקא העמיק את מחויבותה של המדינה להקצאת משאבים לילדים נפגעים בכל הרמות.

יחד עם ההקצאה הזאת הלכה והתחדדה ההכרה שחסרות תוכניות בקהילה, ויש צורך לשנות את הפרופורציות בין סידור חוץ ביתי לעומת השירותים הקהילתיים שפיגרו בצורה רצינית אחרי התקציבים לפנימיות. עברו עוד כמעט שמונה שנים עד שהוקמה 'אשלים' ואיתה היתה פריצת הדרך בתחום התוכניות, והגוף המרכזי שיצר אותן היה הגוף החדש עם השירות לילד ולנוער במשרד הרווחה.

בכל אלה לא היה די, והמפנה הגדול התחולל כאשר הוכרזה המדיניות 'עם הפנים לקהילה' בשנת 2004, שאפשרה המרת תקציבי פנימיות לפיתוח שירותים לילדים ולבני נוער בקהילה. תוכנית זאת, היתה הבסיס הרעיוני והמעשי לתוכנית הלאומית לילדים ולבני נוער בסיכון, שהוקמה ב-2006."

מוטי וינטר מדפדף בקדחתנות בניירות שהכין לשיחה, בסיפורי המשברים האמיתיים והיזומים שהכשירו את הקרקע לטיפול ההוליסטי בילדים ומשפחות בסיכון. מבחינתו הוא עדיין באמצע הדרך. הוא מאמין שגם 'אשלים' לא השלימה את תפקידה, והיא יכולה לסמן לממשלת ישראל את היעדים הבאים והתורכניות שיתמודדו בדרך המיטבית עם האתגר החברתי העצום של 2016.

התפיסה הכוללת

ראיון עם מנכ"ל ג'וינט ישראל, פרופ' יוסי תמיר

פרופ' יוסי תמיר

פרופ' יוסי תמיר, מנכ"ל ג'וינט ישראל, הספיק להתמודד עם הבעיות החברתיות של מדינת ישראל מכל זווית אפשרית, כאשר פעילותו בג'וינט נמשכת לסירוגין מאז ראשית שנות התשעים.

בסוף שנות השמונים הוא היה סמנכ"ל למחקר ותכנון במוסד לביטוח לאומי, אך בטרם קיבל לידי את ניהולו של הביטוח הלאומי, הוא הספיק לשמש כמנכ"ל מכון מאיר-ג'וינט-ברוקדייל. בתקופת ניהולו המכון הרחיב את מחקריו ועיסוקיו מעבר לגרנטולוגיה ולבריאות - ועסק גם בילדים בסיכון ובעולים חדשים. היה זה רק רמז לבאות ורמז למחויבותו לילדים ונוער במצבי סיכון. ב-1993 הוא נבחר לעמוד בראש המוסד לביטוח לאומי תפקיד שבו נשא עד 1998. אז שב לג'וינט ישראל כמנכ"ל 'אש' לים. ב-2005 עבר לנהל יוזמה חדשה של הג'וינט - **תבת - 'הנופה בתעסוקה'**, שותפות בין הג'וינט וממשלת ישראל לקידום מוביליות חברתית באמצעות פיתוח וקידום תוכניות תעסוקה לאוכלוסיות חלשות. ב-2012 עבר לנהל את **'אשל'** - האגודה לתכנון ופיתוח שירותים למען הזקן בישראל, ותחת ניהולו התמקדה 'אשל' בפיתוח תוכניות לה-תמודדות עם מצוקת הבדידות של אנשים זקנים, קידום תוכניות למניעת התעללות, ובהרחבת התר-כניות לניצולי שואה.

היום פרופ' תמיר הוא מנכ"ל ג'וינט ישראל, והוא מתבונן ב'אשלים' שבהקמתה לקח חלק, באהבה ובגאווה.

"הדיבורים על הקמת 'אשלים' התחילו עוד כשהייתי מנכ"ל הביטוח הלאומי", אומר פרופ' תמיר, "משום שבאותו זמן התפתחה בביטוח

הלאומי הקרן לילדים, וזה מתוך תפיסת עולם שתמיד מטרידה אותי והיא המוביליות. איך לייצר בחברה הישראלית מוביליות חברתית, כך שגם מי שנולד למשפחה שלא נמצאת במרומי הסולם החברתי, יוכל לנוע בחברה, לרכוש מקצוע מתאים, להיות עצמאי, להתקדם ולהגיע לקצה הפירמידה. גם אם זה לא תמיד קורה, עצם העובדה שאנחנו יוצרים סיכויי שזה יקרה, היא מנוע שכל החברה ניזונה ממנו. כשהלכנו על הקמת 'אשלים' שיחז-רנו והרחבנו את העקרונות המובילים את הג'וינט בכל התחומים, והראשון בהם הוא השותפות עם המדינה. אם אני מסתכל על מכלול השותפויות של הג'וינט, התפיסה הזאת מובילה: **'מסד נכיות'** שעוסק באנשים עם מוגבלויות ושם את האדם עם מוגבלות במרכז; או המכון למנהיגות וממשל

23% מכלל התוכניות בתוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון פותחו בג'וינט ישראל-אשלים, 154 (מתוך כ-180) יישובים המשתתפים בתוכנית הלאומית, בחרו באחת מתוכניות 'אשלים'

עידן השותפות

**"בישראל, כבשאר
מדינות העולם, מבינים
שהטיפול במשפחות
במצוקה חייב להיעשות
בצורה הוליסטית, ולא
לטפל בילד שבסיכון
מבלי לעסוק בגורמים
שהביאו אותו למצב הזה,
והתשובה היא טיפול
הוליסטי המבקש לקרב
את המשפחה והקהילה"**

ידי הממשלה, והדחפות לטיפול בילדים בסיכון תדעך משום שהנושא מטופל. הדבר לא קרה לא רק בגלל הגידול באוכלוסיה והפערים הכלכליים חברתיים בישראל, אלא גם משום ש'אשלים' הר-חיבה את פעילותה גם לגילאים בוגרים יותר מגיל הילדות. היום הפעילות נמשכת עד לגיל 25 כאשר מה שמנחה את הארגון הוא דבר אחד: להבטיח שמקסימום אזרחים צעירים ישתלבו בעבודה, יהיו עצמאיים ויזניקו את החברה קדימה.

"אני רוצה לומר כמה מלים על השותפות עם פדרציית ניו יורק", מוסיף פרופ' תמיר, "אנשי הפדרציה של ניו יורק הצטרפו אלינו לא כתור-מים אלא כשותפים-מקימים. אני חושב שבשנה הראשונה של הארגון נפגשנו עם השותפים מניו יורק כמעט שמונים פעם. אנשי הפדרציה השתתפו בשיבות של כל הוועדות, והם הביאו איתם ניסיון וידע, בדיוק כשם שאנחנו הבאנו את הידע שלנו. היום בעולם היהודי נושאים כמו טיפול בטרואמה, התנדבות, וילדים בסיכון הם נושאים שהידע בהם מיוצא על ידי 'אשלים', ארגון שהוא לא גוף אקדמי אלא מרכז של ידע פרקטי עם אוריינטציה ברורה ליישום. 'אשלים', בזכות העבודה השיתופית עם משרדי הממשלה, האוניברסיטאות, מכוני המחקר והעמותות בחברה האזרחית, תחת ההובלה המקצועית היוצאת מן הכלל של ד"ר רמי סולמני והצוות המסור - היא גוף בריא, יצירתי שיכול לה-תמודד עם אתגרי העתיד."

הקשר בין ההורים לילד או הילדה, ובאותה עת גם לטפל במשפחה ולהקטין בה עד למינימום את גורמי הסיכון."

"עניין נוסף הוא הפצת הידע שנוצר אצלנו לכל החברה האזרחית בישראל ומעבר לה. ג'וינט ישראל-אשלים' עשתה את זה מהיום הראשון, וכיום, מיד"א, שזה 'מרכז ידע אשלים', מקיים השתלמויות והדרכות לכ-10,000 איש בשנה. זה גוף שרכש את השפעתו וכוחו בדרך של מצוינות, וזה עובר הלאה לחברה כולה, ובכך הארגון מגשים את מטרותיו."

בעת ש'ג'וינט ישראל-אשלים' הוקמה, חלם פרופ' תמיר שאחרי 10 שנות פעילות לא יהיה עוד צורך בארגון והוא יפורק. החלום היה שב-תוך תקופה זאת התוכניות תאומצנה כולן על

המבטא תפיסה רחבה של הג'וינט שמכשירה את המנהיגות העתידית של החברה האזרחית בישראל, שזה אינטרס לאומי מובהק, או ג'וינט ישראל תבת, שקמה מתוך ראייה משותפת של הג'וינט וה-ממשלה שתעסוקה ראויה היא מפתח למוביליות חברתית ולעמידה הכלכלי חברתי של מדינת ישראל. כל אלה הן שותפויות עכשוויות שמתמודדות עם האתגרים הקשים ביותר של החברה בישראל". עידן השותפויות שהתרחבו הגדילו את פעילות הג'וינט בישראל פי שלושה בתוך עשרים שנה: בסוף שנות התשעים עמד תקציב הג'וינט על כ-40 מליון דולר בשנה, ואילו כיום הוא 120 מליון דולר, מתוכם חמישים מליון דולר מגיעים ממקורות ישראלים, וכ-70 מליון דולר הם כספים שמעבירות הפדרציות היהודיות לג'וינט לטובת פעילותו ברחבי העולם ובישראל.

פרופ' תמיר מבקש לרדת לפרטי הפעילות. "בישראל, כבשאר מדינות העולם, מבינים שה-טיפול במשפחות במצוקה חייב להיעשות בצורה הוליסטית, ולא לטפל בילד שבסיכון מבלי לעסוק בגורמים שהביאו אותו למצב הזה, והתשובה היא טיפול הוליסטי המבקש לקרב את המשפחה והקהילה. ההתחלה של פיתוח הגישה הזאת הייתה ב'אשלים'. אם ניקח למשל את הפנימיות הקהילתיות: בעבר הילד שיצא לפנימייה נשלח בדרך כלל למקום רחוק מבית הוריו ומהקהילה שלו. הפנימיות הקהילתיות מאפשרות לשמור על

רחוק מן העין

בעוד אחרים מדברים על
עתידה של **אום אל-
פחם**, יש מי שפועל בה
לעתיד הדור הבא. השקעות
שהוכפלו בחינוך, ושיתופי
פעולה ייחודיים, מחוללים
את המהפכה בעיר

ב

דפי המידע על העיר
אום אל-פחם ניתן
למצוא פרטים רבים:
אפשר ללמוד שעל פי
ממצאים ארכיאולוגיים
היה על הגבעה הרמה
המשקיפה אל נחל עירון
(וואדי ערה) מקום ישוב
לפני 5000 שנה, המופיע בדפי
ההיסטוריה ככפר של מייצרי פחם כבר באמצע
המאה ה-13, ושעם תחילת השלטון העות'מאני
בארץ ישראל בראשית המאה ה-16 חיו בכפר
כמה עשרות בני אדם. אפשר גם ללמוד שב-1948
חיו בכפר 4500 בני אדם ושהכפר הועבר לשלטון
הישראלי במסגרת הסכמי שביתת הנשק ועד 1966
היה בו ממשל צבאי.

מוזכר גם שמאז הכפר היה לעיר ובה חיים
היום כ-52,000 בני אדם. מוזכר שאום אל-פחם
היא מרכז פוליטי והנוכחות של התנועה האיסלמי-
מית בה היא גדולה, מוזכר עימות, מוזכרים סימני
שאלה לגבי השייכות לישראל, ובמקום אחד גם
מצאנו שיהודים ישראלים ממעטים לבקר בה.
מה שמוסתר מן העין הוא שחציון הגילאים
באום אל-פחם הוא 19 וחצי, שהעיר נמצאת בא-
שכול הכלכלי חברתי 2 (רק אשכול 1 גרוע יותר)

שם ושאינכם יודעים על כך דבר: בנית המכשול
("גדר ההפרדה") בין שטח מדינת ישראל ושטח
חי הגדה המערבית (שבנייתה הושלמה ב-2006)
הובילה בשל נסיבות רבות ומורכבות לכך שבאום
אל-פחם ישנן 600 משפחות חד הוריות בראשות
האם, שהן יחד 3800 נפשות. העובדה הזאת הוריי
דה את אום אל-פחם מאשכול שלוש לאשכול

וש50% מהתושבים, מרביתם ילדים, חיים מתחת
לקו העוני. מוסתר מן העין שמזה 10 שנים ממשלת
ישראל באמצעות כל מוסדות הרווחה, משקיעה
סכומי כסף גדולים לקדם את החינוך והרווחה
בעיר.

גם אם תמצאו את הפרטים האלה במחקר
מהיר ברשת, סביר להניח שהנתון הבא יוחבא אי

הילדים במרכז. קן ילדים בעראבה

היה להתחיל לעבוד על הדברים שאין בהם ניראות מיידית, וזאת העבודה עם הגיל הרך. מינקות. עוד היה צריך לקחת את כל מי שעוסק בנושאים החברתיים בעירייה ולשים אותם בחדר אחד ולתאם את העבודה ביניהם כדי להשיג את המקסימום בהשקעה בנושאים האלה".

ומה קרה מאז?

באום אל פחם: "הפעילות עם 'ג'וינט ישראל-אשלים' התחילה באופן יסודי מאוד, ובמידה מסוימת בהתחלה היא היתה בניגוד למגמה שרווחה עד אז: מה שהיה חשוב עד אז זה הניראות, וניראות פירושו מספר מקבלי תעודת בגרות, וכל גידול בתחום הזה אפשר למדוד ואפשר לפרסם, אבל ברור היה שכדי ליצור מצב חדש בעיר צריך

שתיים, והעומס על שירותי הרווחה בעיר הוא כבד וכמעט בלתי אפשרי. 2006 היא גם השנה שבה נכנסה 'אשלים' לפעילות אינטנסיבית באום אל-פחם באמצעות שותפות ששמה 'אחד'.

הגיל הרך במרכז

אומר ד"ר מחמוד זוהדי, מנהל אגף החינוך

► "צריך להסתכל על זה דרך התקציב", אומר ד"ר זוהדי, "אתן לכם שתי דוגמאות: בעשר השנים האחרונות התקציב לגיל הרך באום אל-פחם הוכפל, כולל תקציבי הממשלה (מ-11 ל-22 מיליון ש"ח בשנה), ומספר התקנים שיש לי בגיל הרך שהיה ב-2006 שניים בלבד, צמח היום לארבעה עשר. אלה שתי דוגמאות בלבד לעשייה עצומה בתחום". התכנית נועדה להעלות את המודעות לחשיבות הגיל הרך, אך עם התפתחותה, ראיתי שאנו עוברים למעשה שינוי תרבותי ומייסדים 'עור' לם חדש'. אמירות/סיסמאות של עשייה בגיל הרך הפכו לאורח חיים ביישוב. השינוי הדרמטי היה לבנות תכנית ולקחת בחשבון את כל המעורבים בגיל הרך. הבנו שכדי להגיע לילד צריך לעבור דרך ההורים ואנשי המקצוע.

ג'מלאת מחאמיד מנהלת את מרכז המחשבים והמולטי-מדיה לגיל הרך באום אל-פחם, למדה מדעי ההתנהגות ויש לה תעודת הוראה ממכללת נתניה, ואילו את קורס האבחון וטיפול מיוחד סיימה באוניברסיטת תל אביב. כדי להדגים את השינוי העצום בהתייחסות לגיל הרך, היא מציגה בפנינו את מרכז המולטי מדיה שלה: "מטרת המרכז הזה היא להבטיח את מוכנות הילדים לכניסה לכיתה א'. המרכז מפתח את המיומנויות של הילדים, את המוטוריקה שלהם ואת הבנת הנקרא מעבר לשימוש במחשב שהוא תוצר לוואי. צריך להבין שהשכונה שבה נמצא המרכז היא שכונה קשה. כאן לילדים אין מחשב בבית, ובאמצעות המרכז הזה סוגרים את הפער הדיגיטלי".

חלדיה מחאמיד מנהלת בית הספר א-זהארה אומרת: "אנחנו אימצנו את הגישה הפסיכו-חברתית מבית היוצר של 'אשלים'. המטרה העליונה שלנו היא להשאיר את הילד בבית הספר ולא לה-נשיר אותו, בין אם זה כשהילד עוזב פיזית את בית הספר, או שהוא נשאר בו אך לא לומד. העבודה מאד יסודית, אני לא רוצה לבלבל אתכם עם שמות של תוכניות אבל העבודה מתרכזת דווקא במורים ובמנהלים. לא תמיד הבעיה היא כסף, לעתים קרובות הבעיות נובעות מכך שאנשים לא נפתחים רגשית לתלמידים ולמורים העמיתים. כשהם מצליחים, ואני חושבת שאצלנו זה מצליח, מקבלים תר-צאות: האחת – סגרנו את הכיתות לחינוך מיוחד בבית הספר, והתלמידים השתלבו בכיתות רגילות, והשנייה – יש עליה רצופה במיצ"ב באום אל-פחם".

הנשים כסוכנות שינוי

התרומה של ג'וניט ישראל-אשלים' ליכולת העבודה המשותפת של המחלקות השונות בעירייה ניכרת מאד במקומות נוספים. לילה מחאג'נה,

לו. המעניין הוא שהעירייה, שמטבע הדברים היא שמרנית, מימנה את הפרויקט משום שגם הם מבינים שאנחנו מבטיחות את עתיד הדור הבא והוא התינוקות, הילדים הקטנים בבית, שמי שמגדלת אותם זאת האישה".

פעילות הנשים המרוכזות באום אל-פחם שהחלה ב-2010 התרחבה: בהשראת תוכניות 'אשלים' התחילה תוכנית של עידוד הקריאה וחזיון התקשורת בין ההורים לילדים באמצעות הסיפור והתחילה הדרכה של פנסיונרים להיות סוכני שידור, איך לבחור את הספר, איך להקריא אותו, איך להפוך את ארוחת הערב בבית למרכז הפעילות הזה. היום התוכנית מתרחבת גם לכיתות היסוד בתי הספר.

וורדה מחאג'נה היא אם המשפחה ולה שתי בנות ושני בנים, ולאחד מהם צרכים מיוחדים.

אם לארבעה, למדה פסיכולוגיה לתואר ראשון באוניברסיטת א-נג'אח, ועברה גם הסמכה לחינוך מיני ומשפחתי דרך האגודה לתכנון המשפחה. היא הצטרפה למרכז לגיל הרך באום אל-פחם בשנת 2010 והיום היא מרכזת את ההדרכות להורים במקום.

"העבודה עם האימהות היא הבסיס להצלחתם של הילדים, ומה שגילינו בשטח הוא שהאימהות השתוקקו למפגשים האלה ולהדרכות. כבר בשנה הראשונה לפעילות יצרתי 22 קבוצות קבועות של אימהות שנפגשו 12 פעמים בשנה (!) אתם צריכים להבין שלאישה הערבייה אין סדר יום שקשור לחיים מחוץ לבית, ובבית הן לא יכולות להתקדם. המטרה הראשונה שלנו היתה להוציא את הנשים מהבית כך שיקירו האחת את השנייה ועם הזמן הפכו לסוכנות שינוי בעצמן, גם בבית וגם מחוצה

במסגרת התכנית 'התחלה טובה', הפועלת ב-180 יישובים ומטרתה לאתר ילדים בגיל הרך במצבי סיכון, אותרו כ-47,000 ילדים במצבי סיכון בגילי לידה עד 5, המהווים כ-16% מכלל אוכלוסיית הילדים בגיל זה ביישובים. כ-60% מהילדים לא היו מוכרים קודם לילדים בסיכון

העבודה עם
ההורים היא הבסיס
להתפתחות הילדים

**מדינת ישראל הכפילה
את השקעותיה בתוכניות
הרווחה והחינוך באום
אל-פחם. העיר עברה
מהשקעה בניראות,
להשקעה לטווח ארוך**

יישובי לגיל הרך. היה תהליך של התפתחות טבעית בעשייה בגיל הרך, ורצון לעבור פאזה: אם לפי ני עשור המצאנו תנאים בסיסיים לעשייה, בניית מערכת ארגונית והכשרנו אנשי מקצוע, ב-2014 התחלנו לדבר על איכות. איכות של מסגרות חינוך לגיל הרך ושיווק ההצלחה של המודל היישובי, כשאנו שואלים את עצמנו 'איך לשנות את החי' נוך לגיל הרך בחברה הערבית'. כמי שמוביל את הפורום הארצי של היישובים המשתתפים ביזמה החדשה, ד"ר מחמוד אומר כי משהו בסיסי הש' תנה: במקום 'לזרוק' את האחריות לחינוך ילדינו על האחרים, אנו יודעים וצריכים לשאול היום את השאלה 'מהי אחריות שלי, כל אחד ממקומו הוא, אנשי מקצוע והורים, ביצירת והובלת השינוי לחי' נוך איכותי לגיל הרך'.

כזה. ההשתתפות שלי הולידה התחברות, גם עם לילה אישית וגם עם שאר האנשים במרכז, הם ליוו אותי בכל הקשיים. זה שינה את החיים של היל' דים שלי: היום אני לא צועקת בבית. לא מוציאה עליהם את הכעסים שלי.

אני מיישמת את מה שלמדתי, והיום הילדים באים איתי להשתלמויות. אני כל כך מוגבלת מב' חנה כלכלית, ואני לא יכולה להציע לילדים לנ' סוע לאיזה מקום, לים, לבילוי, הם איתי כאן, וזאת הדרך שלי לטפל בהם". כשבבית הדברים התייצבו החלטתי שאני אגייס גם נשים נוספות ועכשיו אני מתנדבת במרכז. אני עובדת מתוך אהבה. בדיוק מה שעושות כל השותפות שלי".

דר' מחמוד זוהי מוסכם: "שותפות 'אחד' ות' כנית 'איכות החינוך' שמשלימה אותה, בנו מודל

בעלה לא עובד, והבית נתון במשבר כלכלי מתמ' שך. על פי עדותה, אנשי מחלקת הרווחה בעירייה לא הצליחו לסייע לה, ודווקא אנשי היחידה לגיל הרך היו פנויים לכאב הפרטי שלה, ולמצוקת גידול הילדים בבית.

"כבר בשנה הראשונה השתתפתי בכל התוכ' ניות שלילה הציעה לי", אומרת וורדה מחאג'נה, "השתתפתי בקבוצת הבית הפתוח שלה, קבוצה עידוד לחיזוק המיומנויות בבית, קבוצה של עידוד הקריאה וגם בקבוצה של טיפוח המראה. יש דבר

נשים גדולות

במרכז למשפחות שלהן ילדים עם **צרכים מיוחדים** בעכו חברות 200 משפחות שלכל אחת סיפור קורע לב. אומרת מאירה, אמא החברה במרכז: "בלי הסיוע של המרכז היה תוהו ובוהו. העובדים הסוציאליים לא מספיקים לטפל בכולם. עבודת ההתנדבות במרכז שלנו עושה את כל ההבדל"

עם לקות ראייה. למדה סוציולוגיה וחינוך במכללת הגליל המערבי. עברה הסבה לעבודה סוציאלית במכללה בצפת. את ההכשרה המקצועית עשתה בכפר מגדל פרום, בבית החולים בנהריה ובעכו. בגלל המוגבלות שלה היא לא יכולה לנהוג. את הלימודים עשתה ככל תלמידה אחרת.

שלושה ילדים ועוד אחד

לפגישה מגיעה מאירה ויסיד. כדי לפגוש אותנו היתה צריכה לבטל שני טיפולים שהיא נותנת לילדים אוטיסטים. היא מחבבת את כולן, ובמהירות מציגה את כרטיס הביקור שלה: "עליתי ארצה מקולומביה. אני גרה בעכו מאז שנות התשעים המוקדמות. כאן נולדו לי כל ילדיי. הגדול היום בן 22, השני בן עשר, רים, חייל בשירות סדיר, הבת, השלישית כבר בת חמש עשרה, והאחרון הוא אליהו-יצחק בן ה-12. הוא אוטיסט. בשנת 2013 נפרדתי מבעלי. למדתי עיסוי הוליסטי ואני עובדת בזה. קבוצת האימהות בעכו זה הדבר הכי חשוב שקרה לי".

איסאף פתחת מגיעה אחרונה. היא לבושה באופן מסורתי, עם חג'אב הדוק וג'ילבאב עד לקרסוליים ("כן אני דתייה מאד") וכשהיא מציגה את כרטיס הביקור שלה, והיא מתחילה מיד עם הילדים: "אני אם לחמישה. ארבע בנות ובן. הבת הגדולה, חנין, בת 23 ויש לה פרקינסון ופיגור שכלי. הבת השנייה, יסמין, בת 21, לומדת סיעוד בירושלים. סברין, השלישית, בת 19 והיא לומדת חינוך במכללת הגליל, ואילו אימאן, בת 16 לומדת בכיתה יא'. הקטן ביותר הוא מוחמד והוא בן 14 ולומד בכיתה ט'".

"כרטיסי הביקור" הקצרים האלה לא מסגרים ולו במעט את החיים המאתגרים של שלוש הנשים האלה, ואת הכוח העצום שהן שואבות האחת מן השנייה. מספרת מאירה: "אחרי שלושה ילדים נולד אליהו יצחק, ומיד אחרי הלידה מצבו הידרדר במהירות, ולקח הרבה מאד זמן עד שנעשה אבחון והתברר שיש לו תסמונת נדירה מאד, שמחייבת אותנו בטיפולים אינטנסיביים כל הזמן. לצערי המשבר הזה, של לידתו של הבן, האיץ את תהליך הגירוש שלי, וכך המשפחה התפרקה ואני נותרתי עם האחריות לכל ארבעת הילדים ובעיקר לאליהו-יצחק, ובגלל שתשומת הלב שלי הלכה רובה לבן הקטן, המשבר עם שלושת הגדולים היה קשה. היום הוא מתפקד, לומד בבית ספר של חינוך מיוחד ואפילו עושה ספורט, זה ככה, על קצה המזלג. לספר לך על הקבוצה שלנו כבר עכשיו?"

רק רגע. קודם נשמע את סיפורה של איסאף. "קשה לתאר איזה אסון זה היה כשהתברר ארבעה חודשים אחרי הלידה של הבכורה שלנו, שיש לה פרקינסון ופיגור שכלי. בעלי הוא נגר, כאן בעכו, ואנחנו באים מהחברה הערבית, ואצלנו התגובות ללידה של ילדה כזאת היו קשות. ההורים של בעלי רצו שהוא יתגרש ממני, ואמא שלי האיצה בי להיכנס להיריון כמה שיותר מהר. למזלי בעלי היה קשוב אלי, אבל התגובה שלי למקרה, וגם אחר כך כשכבר נולדו ילדים בריאים, היתה חזרה בתשובה. בה התמיכה בשנים הקשות באה מההורים שלי ואלוהים".

כמתנדבת של עמותת "כיוונים" שנוסדה בכדי לקדם צעירים עם צרכים מיוחדים ולעודד את עצמאותם ואת המעורבות שלהם בקהילה. חרף המוגבלות הקשה שלה היא הגיעה לעבודה ראשוני, והידע שלה במחשבים עוזר בכל הצד הארגוני של קבוצת האימהות.

בינתיים פתחיה חמזא, העובדת הסוציאלית, מציעה קפה חזק אחרי הנסיעה ברכבת, ורק אז, כשאנחנו עומדים לידה ניתן להבחין שפתחיה עם לקות ראייה ("אני רואה רק כתמים של אור" היא תאמר אחר כך) והיא העובדת הסוציאלית הצמודה למרכז למשפחה. כרטיס הביקור שלה נראה כך: פתחיה חמזא. בת 37. גדלה בכפר כנא הסמוך לנצרת. גרה בעכו. מכינה ללימודיה הגבוהים עשיית בירושלים בתוכנית מיוחדת כהכנה לסטודנטים

רכבת יצאה בזמן מהתחנה במודיעין, בתחנות בדרך אנשים עלו וירדו, והנסיעה היתה מהירה ופשוטה, בשנים האחרונות המרחקים התקצרו, הנה נתניה מרחוק, ועתלית, והנה העיר התחתית בחיפה והמפרץ, והנה מפעלי הכימיה הגדולים ותחנת הרכבת, ברוכים הבאים לעכו, תשתה קפה אדוני? בשביל בין השיכונים הישנים של העיר, ההליכה מתחנת הרכבת בעכו למרכז הקהילתי 'בית היימן' אורכת כרבע שעה. בקומה השנייה נמצא ה'מרכז למשפחה'. ליד המחשב יושבת דן בעיירה דניקוב, אשה עם צרכים מיוחדים שגדלה בעיירה מעלות, וגרה היום בנהריה. לעבודה היא הגיעה

פתחיה חמזא (צילומים: אליעזר יערי)

איסאף חתחות

מאירה יוסיד

לקראת סיומה של השיחה מגיעה מאיה רוז-נבליט, המנהלת הישירה של המקום מאז ראשית 2014. "התפקיד שלי הוא מנהלתי. פתחיה היא העובדת הסוציאלית שעובדת עם האמהות. אני מפתחת את קשרי הקהילה, את הקשר עם בתי הספר לחיזוק המודעות, ואני גאה לספר שהשנה אנחנו עושים בעכו אולימפיאדה של אנשים עם צרכים מיוחדים. ראש העיר נרתם לזה, מגייסים משאבים, יש תמיכה מכולם, ואנחנו בעצם רוכזות על ההצלחה של עצמנו, ואנחנו חלק מהעניין החשוב של עכו והוא קבלת האחר.

לא אבודה בחושך

לקראת סוף השיחה איסאף הוציאה מהתיק שלה מחברת עבה, וסיפרה על השירים שהיא כותבת והיא מבקשת לפרסם. החברות בקבוצה מנסות למצוא מישור שיסייע לה בהדפסה, ולפני שנפרדנו היא ביקשה לקרוא בפנינו שיר אחד, וכך היא קראה כל שורה בנפרד ובמאמץ משותף תירג-מנו אותה, עד שסיימה את הקריאה ושקט השתרר בחדר. כעדות לתקווה ולמאבק של המשפחות עם ילדים בעלי צרכים מיוחדים, אנחנו מביאים כאן את שירה של איסאף. כשאני אבודה ולבד בחושך, אני אוספת חוטים של תקווה. את החוטים את טווה מחיוך, בתי, מהשמחה שמאירה את פניך, מהחיבה והאהבה שלך. בגללך, חנין בתי, אני עומדת בצורה, נאבקת בגלים שנשברים עלי, ומושכים אותי למצולות. חנין, את מקור האור והתקווה, את האור המאיר את חיי. וכשאת ישנה בין זרועותי, אני מרגישה כיצד אני כובשת את העולם. את מלאכי.

איסאף חתחות מגיעה אחרונה, עם חיג'אב הדוק לראשה ושמלת הג'ילבאב עד לקרסוליים ("אני דתייה מאד") בכרטיס הביקור שלה כתוב רק דבר אחד: הילדים

קיבלתי מהחברות היהודיות שלי. עצם התמיכה הזאת, הפשוטה, שברה סטיגמות בחברה הערבית. העניין הלאומי מטושטש לגמרי, נעלם, יש רק בני אדם והצרכים שלהם."

מאירה: "בפסח האחרון היתה מתוכננת פעילות משותפת, טיול למשפחות, והיתה בעיה שאנחנו לא רצינו לדרוש מהחברות הערביות שלא להביא פיתות. ומה קרה? מסתבר שהן עשו ביינין קשר בווטסאפ והן התקשרו אלי והודיעו שהן באות לטיול והן מביאות איתן מצות לכולן. זה היה סמל שלכאן דת ופוליטיקה לא נכנסת. כל אחת מאיתנו דתית בדת שלה, גם אני חזרתי בתשובה בגלל המשבר, ומה שהן עשו היה כל כך מרגש". ומוסיפה פתחיה: "בזמן צוק איתן היתה פעילות משותפת – נסיעה למוזיאון הילדים בחולון, היו טילים ואנחנו לא התייחסנו. שני אוטובוסים נסעו, באמצע המלחמה, יהודים וערבים, וכולם היו ביחד". איסאף: "ואולי עוד משהו: כשאמא שלי נפטרה, כל הבנות מהקבוצה באו אלי לכפר, וברמדאן הזינו את כל הפעילויות לשעות כאלה שיכולנו לחזור הביתה לשבירת הצום. אלה דברים יומיים, זאת המציאות הפרטית שלנו בקבוצה, אנשים שחיים ויום הסבל ומבינים שרק תמיכה הדדית יכולה לעזור. זה הדבר הנפלא במרכז שלנו."

▶ ההתנדבות שעושה את ההבדל

המרכז למשפחות שלהן ילדים עם צרכים מיוחדים נפתח בעכו בשנת 2008, כשותפות של 'אשלים', משרד הרווחה ועיריית עכו. היום נמצאות במרכז הזה כ-200 משפחות, כשאת הפעילות מרכזות, לצד מנהלת המרכז, 11 אימהות לילדים עם צרכים מיוחדים, הקובעות את המדיניות, מארגנות את הפגישות, ובתמיכת מערכת הרווחה מגישות עזרה למשפחות שמצטרפות אחרי שהתברר שלמיילדיהן צרכים מיוחדים. התמיכה היא לא רק נפשית ופיזית, אלא גם בהתמודדות עם כל המערכת הבירוקרטית: אחרי האבחון צריכה להיות הכרה במשפחה במערכת הרווחה, בביטוח הלאומי, לקבל השמה למערכת חינוך מיוחד ומשרד הבריאות מסייע באבזורים. העובדה שהמרכז הזה קיים מסייע רה מההורים מכשול עצום, שבשנים שלא היה קיים היה עלול לשבור משפחות שללא הכנה מוקדמת נאלצות להתמודד עם גידולו של ילד עם מוגבלות. אומרת מאירה: "בלי הסיוע הזה אנשים היו פשוט בתווה ובוהו, אנשים לא יודעים איפה לקבל מענה, זה מחליש אותם, והעובדים הסוציאליים פשוט לא מספיקים לטפל בכולם. עבודת ההתנדבות במרכז שלנו עושה את כל ההבדל."

כשהשיחה קולחת האימהות שהיו לחברות קרובות מספרות על עצמן ועל החוויות המשותפות. על התגובה של בני המשפחה לכך שלאחד או יותר מהם יש צרכים מיוחדים. על האימהות, שהן הראשונות לקבל את המכה ולהתמודד איתה, ועל האחים לילדים עם צרכים מיוחדים שמקבלים את המכה השנייה, ולא אחת סובלים מחוסר תשומת לב וזקוקים לטיפול מיוחד. הן מספרות גם על הכניסה האיטית של האבות לתמונה, על המצב הכלכלי המידרדר בבית כשיש ילד עם צרכים מיוחדים וההוצאות הגדולות, וגם על תוצאה נוספת של הפעילות המשותפת. אומרת איסאף: "את התמיכה הראשונה

12 תנועות הנוער בישראל פעילות ב'תנועות נוער משלבות'

התכנית מפתחת כלים ייחודיים וחדשניים לשילוב ילדים עם מוגבלות בתנועות הנוער

שנת 2016, כששורות אלה נכתבו, אין ויכוח על כך שהילדים עם הצרכים המיוחדים הם ילדים בסיכון, ואנשי מקצוע אפילו מצמידים מספר לסיכון הזה: על בסיס מחקרים שנעשו לאורך השנים בקרב ילדים עם מוגבלות, התברר כי הסיכון שהם נתונים בו, גבוה ב-30% יותר משאר האוכלוסייה. עובדים סוציאליים מודים שאין כמעט ילד או ילדה עם מוגבלות שלא עברו התערולות, אלימות מילולית ופגיעה, ורבים אף סבלו מהתעללות מינית.

"לא זאת היתה התמונה כש'אשלים' הוקמה בשנת 1998", אומרת רבקה שי, שהיתה, עד לפרישתה, ראש תחום לילדים ובני נוער עם מוגבלות ומשפחותיהם ב'אשלים'. "רק אחרי הקמת 'אשלים' הבינו שזאת היתה טעות שלא להכליל את הילדים עם הצרכים המיוחדים בכלל הילדים בסיכון, וגם כשהכירו בטעות לקח זמן עד שהמערכת השתכנעה שצריך להפנות משאבים לטיפול בילדים אלה. כשאני אומרת 'טיפול' כוונתי היא שהאתגר שלנו לא היה לטפל בנכות, אלא לעשות טיפול כוללני בילד ובמשפחה כך שהנכות לא תביא למימוש הסיכון אלא תקטין אותו".

"היה צורך להגדיר את מעגלי הסיכון", מרסיפה רבקה שי, "ובמעגל הסיכון הראשון היו אלה שנמצאים עם הילדים במגע כל הזמן ואלו המטפלות והמטפלים שעובדים עם הילדים. צריך להבין – ילדים רבים עם צרכים מיוחדים לא יודעים לקרוא ניצול או השפלה, כשם שהם לא יודעים לקרוא מהי פגיעה מינית. דווקא משום כך האחריות המוטלת על המטפלים, שלא אחת עובדים בתנאים קשים וללא הכרת תודה, היא עצומה. לכן צריך להשקיע בהם כל הזמן, והתפיסה הזאת לא היתה קיימת אז, וגם היום יש מי שמדלג על השלב הזה. אנחנו הגדרנו את העניין, והממשלה והמוסדות האחרים הכירו בצורך בהשקעה הזאת. זה שינוי יסודי בכל מדיניות הרווחה של המדינה, וזאת היתה עליית שלב, מהטיפול בנכות לטיפול הוליסטי על פני כל טווח הגילים".

"מעגל הסיכון השני הוא המשפחה. משפחה שנוול בה ילד עם צרכים מיוחדים או שב-עקבות מחלה או פגיעה יש במשפחה מישוהו מוגבל, עוברת הלם גדול ונכנסת למכשב לחצים כבד שיכול לשבור את המשפחה וכל אחד מחבריה – אם, אב, אחיות ואחים. זה מחייב התארגנות מחדש של המשפחה, לפעמים זה כרוך בהפסקת מסלול מקצועי, זה עומס כלכלי גדול, עומס נפשי, ולעיתים קרובות התרחקות מכל מה שהיה מסלול החיים עד לאותו רגע. המשפחות של הילדים עם הצרכים המיוחדים הן משפחות מבודדות. היום אנחנו

רבקה שי (צילום: אליעזר יערי)

יודעים לספר על שיעורים בבתי ספר של "הכרת השונה" – אבל כמה אנשים רוצים להזמין לביתם משפחה של חברים שיש להם ילד עם צרכים מיוחדים? שלא לדבר על נגישות, תזונה, היגיינה ועוד ועוד, ואם המשפחה בסיכון אז הילד על אחת כמה וכמה. לכן המעגל השני היה – המשפחה".

"כדאי להסתכל על התוכניות השונות כדי להבין למה אנחנו מתכוונים 'לשים את המשפחה בראש סדרי העדיפויות': כך ייסדנו את מרכז המשפחה הרב-נכתי בעכו, מרכז שהתפתח לעוד ארבע מקומות והיום יש אחד עשר מרכזים כאלה – פיתחנו תכניות לאירוח ילדים עם נכויות אצל משפחה שאין בה ילדים

לעתים המערכת מתייחסת להורים של ילדים מוגבלים בתור מטריד. אנחנו הקמנו עשרות תוכניות קטנות שיצרו את השינוי בחברה הישראלית

עם נכויות, וזה כדי להקל על ההורים; תמכנו באירגון 'בקשר', כדי שתהיה מסגרת של מתנדבים שיעזרו למשפחות עם מידע שיסייע להם להתגבר על הביורוקרטיה ועל כל ענייני הנגישות, ועוד ועוד. אך מעבר לכל התוכניות האלה, עם השנים למדנו שהמערכת מתייחסת לעתים להורים של ילדים מוגבלים בתור מטריד, ואני מתכוונת לפקידים במשרדים, לנהג האוטובוס, לפקידה בבנק, לכל מה שאמור לתת להורים האלה שירות.

ההורים מתעקשים ולוחצים, בין אם לטובת הילד הפרטי שלהם או בכל הקשור בנכות

הספציפית, לא אחת זה מתפוצץ על דפי העיתונים, ואנחנו הקמנו עשרות תוכניות קטנות שיצרו את השינוי בחברה הישראלית, שינוי שהממשלה שותפה לו, והעבודה עם המשפחות היא אכן הדרך הטובה ביותר לצמצם את הסיכון".

עם השנים מתברר שהיחס לאנשים עם צרכים מיוחדים לא נגמר בטיפול במשפחה: יש צורך בטיפול בחברה כולה. כל אדם בעל צרכים מיוחדים יכול לספר על חיים שהם רצופי עלבונות, הרחקה, הדרה, ופגיעה שנובעת בדרך כלל מפחד ומחשש לאי נוחות. אלה אנשים לא מוגנים, ולכן יש צורך בתוכניות בכל המרחב הציבורי – בבתי הספר, במקומות העבודה, בתחבורה ובמוסדות ציבור – המחנכות את הציבור לקבלה של השונה.

פעילות ההסברה לא נשארת ללא יישום ממשי בשטח, וב'אשלים' הובילו תפיסה של שילוב בחברה. השילוב של הילד עם המוגבלות במסגרות כלליות הוא צעד עצום לקראת השתלבות בחברה והיכולת להתקיים באופן עצמאי. היום אנשים עם מוגבלויות משולבים במסגרת השירות הלאומי, תנועות הנוער, ופעילויות התנדבותיות שונות של המוגבלים, בדרך כלל יחד עם צוות מתנדבים בלי מוגבלות המסייע להם.

"המעגל השלישי הוא הטיפול בפגיעה", אומרת רבקה שי, "אנחנו הכשרנו מטפלים שיעבדו עם ילדים שעברו פגיעה מינית. הקמנו מרכז חירום לילדים עם מוגבלויות, ותמכנו בפעילות שמגמתה איתור הפגיעה והנפגעים. כל הדברים האלה ביחד משנים את פני החברה הישראלית".

ככל שהמודעות לאנשים עם צרכים מיוחדים ולבני משפחותיהם גדלה, גדלה הפתיחות בקרב משרדי הממשלה לחדרתם של ההורים והקרובים מה יעלה בגורלם של בעלי הצרכים המיוחדים אחרי שיתגברו, כשההורים יזדקנו ולא יהיה עוד מי שיטפל בילדים. מרכזי חיים מוגנים רבים נפתחו בשנים האחרונות, וגרים בהם עם אנשים בדרגות מוגבלות שונה במרכזי החיים האלה לא רק שיש טיפול באישה או באיש הזקוקים לתמיכה יום יומית לפעולות חיים בסיסיות, אלא שזה גם מרכז ליציאה לעבודה, ופיתוח חיים עצמאיים עד כמה שניתן. פתיחת המרכזים האלה והשתלבותם בחיי הקהילה הם ציון דרך בנכונותה של החברה לתמוך באנשים עם מוגבלויות על כל הכרוך בכך מבחינה כלכלית ופיזית, ולהושיט יד תומכת למשפחות המתמודדות עם המשימה הקשה. העובדה שממשלה היא שהקימה את המרכזים היא עדות לכך שפיתוח המודעות בציבור בכלל ובקרב מקבלי ההחלטות – הצליח.

תעודת שלי

שיחה עם פרופ' ג'ק חביב ממכון ברוקדייל וג'וינט ישראל-אשלים

של מדדי הערכה. כל מי שאי פעם עבד בארגון חברתי גדול יכול להעריך את היתרונות העצומים של מבנה כזה.

מאז 1983 עומד בראש מכון מאירס-ג'וינט ברוקדייל פרופ' ג'ק חביב, ויש לו עמדת התבוננות מצוינת לגבי 'אשלים' והאפקטיביות של התוכניות שלו. "זהו גוף ייחודי שלא מצאנו לו מקבילה בשום מקום אחר בעולם", הוא אומר, "ומה שמאפיין אותו הוא שזה גוף בין-משרדי. כולם מבינים שהפרגמנטציה במסד מחבלת בעבודה, ואשלים הוא גורם מאחד, ובכך הוא ממלא פונקציה חשובה מאד. מעבר לזה, 'אשלים' מעשיר כל הזמן את מיומנויות הפיתוח. זה אינו דבר קל ערך להיות בחזית של מה שנעשה היום בתחום החברתי העולם, ולהביא את זה לישראל, וג'וינט ישראל-אשלים עושה את זה".

אפקטיביות מוכחת

ג'ק חביב מדגיש עוד שתי נקודות מרכזיות לגבי 'אשלים': האחת – הארגון עוסק בסוגיות המרכזיות של הבעיה ולא בשוליים, ולכן השינויים שהוא משיג הם שינויים מערכתיים דוגמת התוכנית 'מוטב יחדיו' (ראו עמ' 6) שחוללה שינוי בכל הגישה למדיניות הרווחה ויישומה בעיר תוך שיתוף פעולה עם השלטון המרכזי. הנקודה השנייה – 'אשלים' מחובר לכל חלקי החברה הישראלית. לדברי ג'ק חביב זהו הישג עצום, המעיד על כך שלארגון יש קבלות על ביצוע, הוא נשאר בגובה העניינים, החיבור הוא רגשי ואחראי. לראות היום את 'אשלים' משקיעה בחברה הערבית בישראל, או כשהארגון פועל ויוצר קשרים ייחודיים עם החברה החרדית בישראל – כל אלה שמים אותו במרכז ומגדילים את אמינותו בקרב מקבלי ההחלטות ואנשי השטח.

מכון ברוקדייל בחן לאורך השנים את מידת השפעתו של 'אשלים' לא רק מבחינת כל תוכנית אלא גם את ההשפעה הכוללת על הנעשה בתחום החברתי בישראל.

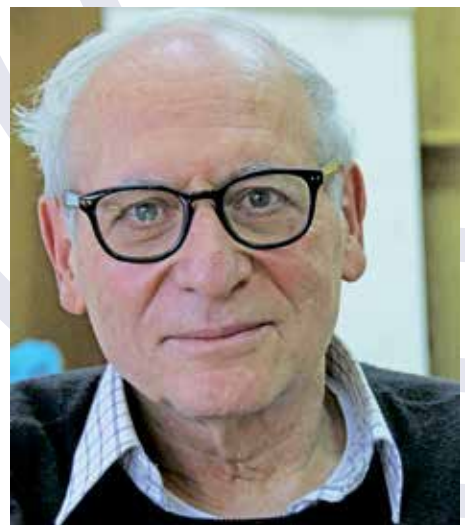
"הפרויקטים של 'אשלים'", אומר ג'ק חביב, "לא מתבצעים על ידי 'אשלים' אלא על ידי החברה האזרחית, והכוונה היא לעמותות ש'אשלים' סייעה

עת המסע בין התוכניות השרות ברחבי הארץ, שבה ועלתה אצלנו השאלה איך נדע האם התוכניות האלה אפקטיביות? ועוד שאלנו – איך ייתכן שישנה שותפות כזאת שבה הממשלה מעבירה כסף לעמותה הפועלת כ"קרן הון סיכון", כלומר שיש לה מנדט להיכשל ושכל הכסף יירד לטמיון. ועוד שאלנו – מי מזין את התוכניות של 'אשלים'? האם אלה רק האוניברסיטאות בישראל או שג'וינט ישראל-אשלים ניזונה גם מידע מן העולם? האם כל אגף בג'וינט מקיים מחלקת מחקר משלו או שישנה הערכה ומחקר חיצוניים? כל השאלות האלה עלו מתוך הצורך לתת תמונה אמיתית, לא להיסחף אחרי התלהבות מקרית בשטח ועל עדות העושים במלאכה בלבד.

התברר שכל השאלות האלה עמדו גם בפני אלה שהחליטו להקים את ג'וינט ישראל, וגם בפני ממשלת ישראל, עוד בימים שהיו מעט מאד עמותות בישראל, וכשנדמה היה שהממשלה לא מאפשרת לגופים חיצוניים לחדור לתחום העשייה שלה.

בשנת 1974, מיד אחרי מלחמת יום הכיפורים, החליטו בג'וינט העולמי, במשותף עם ממשלת ישראל, להקים בישראל גוף שיהיה כפוף ישירות למערכת הג'וינט העולמי, יתבסס על אנשי המקצוע הטובים ביותר, שיקדישו עצמם למחקר יישר מי בסוגיות חברתיות בעלות קדימות עליונה בסדר היום הלאומי. תפקידה של אותה קבוצת חשיבה יהיה לסייע לקובעי המדיניות ולספקי השירותים בתכנון וביישום מדיניות ותוכניות בתחום שירותי הרווחה, וגם לערוך מעת לעת הערכה לכל אחת מתוכניות הג'וינט בישראל. כמו כן, הוטל על הארגון לעסוק בחילופי ידע וכלימוד מקצועי על מה שקורה בארצות אחרות.

ההחלטה ההיסטורית להפריד בין גופי העשייה ובין הגוף החוקר, יצרה שיווי משקל ארגוני מצוין, המעניק רצף והבנה מצטברת של הפרויקטים והאפקטיביות שלהם, יחד עם האחדה

פרופ' ג'ק חביב (צילום: אליעזר יערי)

אשלים: הבעת אמון

(evaluations) של תוכניות גדולות:

■ 'מרכזי הורים ילדים' – הממצאים הראשיים מורים על עליה מ-43% ל-61% בתפקוד הילדים בבתי הספר, ועליה עצומה במספר ההורים המדווחים על שיפור יחסיהם עם ילדיהם ויכולתם להתמודד עם הבעיות של הילדים.

■ התערבות פסיכו-חברתית בבתי הספר – מספר מקבלי תעודות הבגרות עלה מ-58% ל-70%! ובמקביל עליה באיכות הקשר עם ההורים, שיפור בציוני המגן והכפלה בשיעור הפתיחות לשיחה ולטיפול בבעיות מצד התלמידים.

"כמי שמסייעים ל'אשלים' ולעמותות האחרות הפועלות תחת המטרייה של ג'וינט ישראל כמו 'אשלי' ו'תבת', אני חייב לומר שעד היום לא נתקלתי בעולם בגוף כמו 'אשלים', אומר ג'ק חביב, "ראיתי גופים שמפתחים שירותים, ראיתי קרנות שתומכות בגופי פיתוח, אבל אף אחת מהן לא יצרה את הקשר החי עם משרדי הממשלה. ל'אשלים' כמו לגופים האחרים שלנו יש עוד יתרון יחסית לגופים במדינות זרות, והוא הקשר החי עם הקהילה היהודית בארצות הברית לא רק לצרכי מימון אלא כצינור של לימוד והזנה הדדית של רעיונות, הסתכלות מעבר לאופק ולגלוי, ותחושה עמוקה של אחריות".

"ג'וינט ישראל-אשלים" **הוא גוף ייחודי שלא** **מצאנו לו מקבילה** **בעולם. זהו גוף מאחד** **המעשיר כל הזמן את** **מיומנויות הפיתוח"**

מיוחדים – בסך הכל הוקמו 100 מרכזים בכל רחבי הארץ.

■ 'מרכזי החירום' – משרד הרווחה לקח על עצמו את התוכנית במלוא היקפה כולל התקצוב. בסך הכל יש 12 מרכזים המשרתים מאות ילדים ברחבי הארץ.

■ 'מרכזי ההגנה לילדים' – שני המרכזים הראשונים שהקימה 'אשלים' אומצו על ידי המדינה אשר הרחיבה את הרשת ל-10 מרכזים ברחבי הארץ.

■ 'תוכנית ההכשרה לתלמידים תת משגים' אומצה כולה על ידי משרד החינוך. וזה רק על קצה המזלג. ואשר להערכות

בהקמתן או עמותות קיימות ש'אשלים' חיזקה ופיתחה. כתוצאה מכך הארגונים החברתיים בישראל מתחזקים, הם מקבלים גושפנקא פיתוחית וכך נפתחת להם דלת למשרדי הממשלה ולתקציבים. בנוסף לזה ג'וינט ישראל-אשלים' הקימה יחידה שעוסקת בהכשרה של אנשים שעובדים בארגונים (מיד"א) וכל הזמן יש תהליך של הפצת ידע וחזיון החברה האזרחית שזאת תרומת-על, מעבר לתוכנית זו או אחרת".

מעט לעת מכון ברוקדייל מפרסם הערכה לגבי כל אחת מיחידות הג'וינט. ב"תעודת השליש" האחרונה שפרסם מכון ברוקדייל לגבי 'אשלים' מצאנו בין השאר:

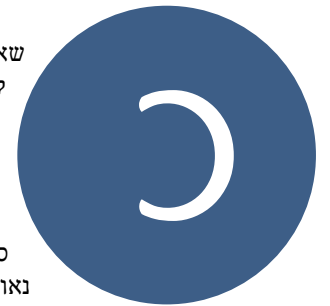
1. 'אשלים' פיתחה עד היום 250 מודלים של תוכניות חברתיות, ו-70% מהם עדיין מופעלות!!
 2. אימוץ 'התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון' היא יישום של העקרונות הבסיסיים ש'אשלים' קידמה מאז הקמתה. מתוך 800 התוכניות השונות שמופעלות בערים בכל רחבי ישראל, שליש הן תוכניות שפותחו ב'אשלים', ו-20 תוכניות אומצו במישור העירוני.

מבין התוכניות של 'אשלים' אשר אומצו והיו לתוכניות לאומיות ניתן למנות גם את: ■ 'מרכזי הורים-ילדים' למשפחות עם קשיים

ב-18 השנים האחרונות ביצע מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל כ-150 עבודות מחקר שונות עבור ג'וינט ישראל-אשלים: מחקרי הערכה לתוכניות, סקירות ספרות וסקרי אוכלוסייה ושירותים

חלון ראשון לאהבה

"הילדים. לאהוב אותם יותר מכל דבר אחר. לחיות איתם. לחוות אותם. לשמור עליהם. להתקדם איתם ולהתרגש כשסופסוף יש להם למי לקרוא אבא ואמא."
(מדריכה בבית שוסטרמן)

שאתה נוסע בדרך בית לחם בירושלים, הבית הזה הוא עוד בית שח" לפת על פניו פעמים רבות ולא שמת לב לקיומו. רחבת כניי סה עם חניה, ומדרגות נאות, מעוגלות, המובילות לדלת נעולה תמיד. כשעוברים את הדלת הזאת נפרדים מן העולם החיצון ונכני סים לאזור מוגן, למקלט הראשון מן העולם שפגע בילדים שהגיעו לכאן, תחנת עזרה ראשונה לילד הנתון בסכנה ממשית לגוף ולנפשו.

ילדה ששהתה בבית שוסטרמן תקופה ארוכה, כתבה על העקירה מהבית והשהייה במרכז החי- רום של 'בית שוסטרמן'.

"התקופה שהוציאו אותי מהבית וגרתי במ- רכו היתה מאד קשה. אבל מצד שני, מאד מאד הייתי... הרגשתי שמכילים אותי שם. שתומכים בי. שאוהבים אותי. שאני לא לבד. וזה בהחלט, אני יכולה להגיד על שוסטרמן. המדריכות ואם הבית... ולא הייתי אוכלת. והיא היתה מביאה לי כל מה שאני רוצה כדי שאוכל... באמת... אני ממש זוכרת. אמא שלי היתה אומרת שאלוהים לא סוגר דלת עד שהוא פותח שתיים... וכשאני חושבת על המקלט זו היתה ממש השגחה בשבילי..." (מתוך החוברת 'הבית שבמרכז' שהוציא לאור בית שוסטרמן)

בתחילת שנת 1989 חברו יחד שירות ילד ונוער במשרד העבודה והרווחה, המוסד לביטוח לאומי, הרשויות המקומיות ואנשי ג'וינט ישראל, להגשמת הרעיון של הקמת מרכזי חירום לילדים בסיכון, ולבני משפחותיהם. ברחבי הארץ ישנם עשרה מרכזים כאלה, המופעלים כל אחד כמס- גרת אוטונומית של עמותה. 'מרכז שוסטרמן' (על שם המשפחה התורמת שרכשה את המקום) נוסד ב-1992 הוא מרכז חירום שאליו עוברים ילדים

שהוצאו מבתיהם בצו שופט, אחרי שהוכח כי נש- קפת להם סכנה, וברוב המקרים זה קורה אחרי שהם כבר נפגעו, לעתים בצורה קשה ביותר, על ידי המבוגרים האחראים להם. חשיפה לפגיעה ב- לד גורמת לעתים לתגובות חריפות ולבהלה בקרב האנשים הקרובים למצוקת הילד והמטפלים בו. תגובות לא נכונות לאירועים קשים עלולות לגרום להסלמה, ובמקום להקטין את המשבר רק להח- ריף אותו. משום כך, הקמת מרכזי החירום, חשובה מאד מבחינה טיפולית כוללת לילדים במצבי סכנה. למרכז החירום יש שני תפקידים: הגנה בשעת מ- בר, אבחון ובניית תוכנית טיפולית.

אומר אופיר מוראד, עובד סוציאלי ופסיכותר- פיסט, המנהל את המקום: "במרכז שוסטרמן יש מתח מתמיד שבין היותו בית שבו הילדים חווים חוויות רגשיות עזות, כמו במשפחה, ובין העובדה שזה מרכז שהוא מוסד המטפל בילדים בסיכון. זה מקום שצריך לשמור כל הזמן על האיזון בין העובדה שהוא מוסד זמני, ובין האשליה שהז- מן בשוסטרמן איננו מגבלה ושאכן ניתן לטפל ולתקן כאן הכל. אנחנו רוצים לשמר את המש- פחה והבית המקוריים, ובה בשעה אנחנו מקום מגן מול אותו בית. זה המתח היום יומי שלאורו המרכז חי".

רק 20% מהילדים העוברים בשוסטרמן, ישר- בו אחר כך לבית הוריהם, ואף על פי כן המאמץ במקום מכון לא רק לילדים אלא גם לבני מש- פחותיהם מתוך תפיסה שצריך לעשות הכל ע"מ לאפשר בסופו של דבר לילד לשוב למשפחתו ורק אם אין אפשרות כזו יש למצוא מסגרות אלטר- נטיביות מיטיבות. הקומה הראשונה של הבית הנראה מבחוץ כמו וילה מהתקופה הערבית, על שתי קומותיה המרווחות, מוקדש לחדרי טיפולים ומפגש, בילדים ובבני המשפחה. ההחלטה שלא להתיר את שובו של הילד למשפחתו נבחנת על פי מצב הילד, מצב משפחתו וטיב היחסים ביניהם.

משום כך למרבית הילדים המגיעים למקלט, החיים בו הם סוג של היוולדות למצב חדש, לק- ראת מעבר למשפחה אומנת או פנימייה שיעניקו להם את האהבה שהיתה חסרה להם, וישקמו את האמון בינם ובין העולם. הם ינסו לרפא במעט את תחושת האשם הלא מוצדקת שהילדים נושאים, ולשקם את האמון של הילד בעולם המבוגרים, בממסד, וביכולתם האישית.

אם- בית בשוסטרמן, שפרשה מתפקידה, תיאר במכתב הפרידה שלה את התהליך: "בין הילדים הראשונים הגיעה ילדה בת 12 עם סיפור חיים עצוב וכואב. כולנו עושים מאמץ להרגיע ולהתקרב אך היא לא מאפשרת, מתפרצת

למצולמים אין קשר לכתבה

**"בין הילדים הראשונים
הגיעה ילדה בת 12 עם
סיפור חיים עצוב וכואב.
כולנו עושים מאמץ
להרגיע ולהתקרב אך היא
לא מאפשרת, מתפרצת
בלי סוף, אין לה אמון
בבני אדם. הילדה חזקה,
שיער מקורזל, גוף מוצק
ושרירי, אלימה, מכאיבה
לעצמה, תולשת שערות"**

הבריאה, ואחרי שסיימה את הבגרויות, ולפני הגיוס לצבא, ביקשה לבוא ולסגור מעגל במרכז. היא באה ואמרה – "באתי להגיד לכם שאתם פתחתם לי את החלון הראשון בחיי, כשלא חשבתי שמישהו יכול לאהוב אותי. רציתי להגיד לכם תודה". (מתוך החוברת שהוציא בית שוסטרמן). מאז חוקק חוק חסרי הישע וחלה חובת דיווח על גילויי אלימות כלפי ילדים, ישנם ילדים שמורצים מאלימות כזו. ערנות של מבוגרים אחראים כגון, מורים ושכנים. "אם יש מכנה משותף כלשהו לרקע של הילדים", אומר אופיר מורד, "הוא בדרך כלל משבר קשה שעובר על המשפחה, משבר שנרבע מהגירה, מפטירה של אחד ההורים, משינוי

בלי סוף, אין לה אמון בבני אדם. הילדה חזקה, שיער מקורזל, גוף מוצק ושרירי, אלימה, מכאיבה לעצמה, תולשת שערות. אני והמדריכים מנסים להחזיק ולהרגיע. לכולנו יש סימנים כחולים. אני חנו לוקחים אותה למשרד הרווחה כדי להיפגש עם אמא שלה, כשאנחנו מלווים בשוטר ואבטחה. הילדה מקבלת טיפול ובסוף יוצאת לאשפוז בבית החולים 'איתנים'. אני הולכת לבקר אותה בביה"ח וליכי נשבר – נקשרתי אליה, אהבתי אותה כל כך. ראיתי את הילדה שבתוך הגוף הנוקשה, ראיתי את המצוקה של הנפש הפגועה הצורך שמישהו יאהב אותה והיא תסמוך עליי. היא טופלה ואחר כך יצאה לפניימי 'אהבה'. שם היא גדלה, טופלה,

(צילום אילוסטרציה: אליעזר יערי)

לאהבה ולשייכות".

מרכזי החירום הם חלק מתוכנית טיפולית ארוכת טווח בילד ובמשפחתו כפי שפותחו ועוצבו לאורך השנים בשיתוף פעולה בין משרד הרווחה ו'אשלים'. מרכז החירום הוא 'מרכז לעזרה ראשונה' להגנה ולטיפול נפשי ופיזי, אך גם לאבחון ובניית תוכנית הטיפול להמשך הדרך לילד ולבני משפחתו.

אחד המדריכים, שעבד ב'בית שוסטרמן' במשך ארבע שנים, תיאר במדויק את התחושה של עזיבת הבית, בשעה שהוא עצמו סיים שם את עבודתו ונאלץ להיפרד:

"שוסטרמן איננו בית, הוא מרכז חירום, אי בין פרידה אחת לאחרת, תחנת מעבר. בעבודה עם הילדים השתדלתי לזכור זאת, את קו התפר העדין בין ההכלה האינסופית, הנדרשת, ובין המציאות של עזיבתם הצפויה. את השקר בפיתוי להאמין יחד איתם שזה להם בית, שהתלאות שהם עברו שלא בצדק בטרם עת הגיעו לקצן. מציאות העזיבה היא חלק מהחיים כאן, ואין ממנה מנוס."

אכילה קשות, בעיות שיניים, הרגלי היגיינה ועוד. יש לנו צוות גדול של מטפלים, מורים, מתנדבים ונעזרות שירות לאומי, שכולם הוכשרו לעבודה במרכז הזה. באופן רחב יותר יש כאן מאמץ גדול של המדינה, של הממסד, שמתחיל כאן, במקלט הראשוני לשקם את הילדים האלה ולהשיבם לחברה ולעצמם כאנשים נורמטיביים שיוכלו להתמודד עם החיים, ומכאן ימשיכו הביתה למשפחות אומנות או לפנימיות. לחלק מהילדים זאת ראשית הדרך מחוץ לבית, וכל הדברים שהם מקבלים בחודשים הראשונים שלהם כאן אצלנו, יישארו איתם להמשך דרכם.

מתוך מכתב פרידה של אחת המדריכות: "זיכרון של בוקר. הייתי מוצאת את עצמי מחזיקה את ע', עוטפת אותו בכל הכוח כדי שלא ירביץ, לא יזרוק, לא יפגע ולא ייפגע, ובעצם מרגישה שאני מחזיקה לא רק ידיים ורגליים קטנות, אלא נפש מדהימה של ילד בן שש. נפש מבוטלת, שחרדה עד אימה מהתפרקות. שאני מחזיקה בגופי תקווה. תקווה לעתיד, תקווה לשפיות, למציאות,

מקום או משבר כלכלי חריף, מהידרדרות של ההורים לסמים ולשתיה, או מצב נפשי מעורער. ולכל אלה צריכים לשים לב האנשים מסביב, אלה שבזכותם הילדים האלה ניצלים."

בבית שוסטרמן גרים בו-זמנית כחמישה עשר ילדים (במשך השנה עוברים בו כ-35 ילדים), בחדרים מרווחים בקומה השנייה המבודדת והנעולה. בצד חדרי המגורים ישנו חדר סלון גדול ומטבח, וכן חדרי כיתה קטנים שבהם מקובצים הילדים על פי שכבות גיל כדי להשיב אותם בזירות למשמע עת של לימוד והסתגלות לכיתה. הילדים מטופלים כל הזמן, הם עוברים טיפול נפשי אינטנסיבי, וכל הצוות מעורב בתצפית ובטיפול וכולם משתתפים בשיבות צוות יומיות שבהן דנים במצבו של כל ילד בנפרד. חדרי המגורים פתוחים תמיד, ואנשי הצוות מאומנים כך שלא יהיה מצב שבו הילדים לא נמצאים בקשר עין של אחד המדריכים.

"אנחנו עוסקים כאן לא רק בבעיות הנפש אלא גם בבעיות הגוף", אומר אופיר מורד, "ישנם ילדים המגיעים לכאן במצב בריאות כללי רע מאד, בעיות

ק.ד.מ. – קבוצת דיון משפחתית לנוער עובר חוק – מציעה חלופה לתהליך המשפטי לקטינים כדי למנוע את תיוגם כעבריינים ולהוציאם ממעגל ההתנהגות הפלילית. בין השנים 2000-2005 התכנית טיפלה ב-580 תיקים. 83% מן הנערים לא ביצעו עבירות מאז שהשתתפו בתכנית

מתכונות גם למכון ברוקדייל שנותן את המטריה של המחקר וההערכה, והמערך הזה אפשר הקמתם של שירותים חברתיים מתקדמים.

חוה לוי מבקשת לעשות אבחנה מדויקת בין סוגי הפעילות של שירות ילד ונוער במשרד הר" ווחה: מרכזי החירום נועדו לאותם ילדים שנפגעו על ידי מי שאמור להגן עליהם, ואילו במרכזי ההגנה (יש היום שישה מרכזים ברחבי הארץ) נעשה טיפול במי שהותקף באלימות פיזית או מינית כדי למצות את תהליך חקירת העבירה הפלילית ולהרחיק את התוקפים. השירות גם אחראי לטיפול בנפגעי התקיפה המינית. יחד עם אנשי 'אשלים' התחלנו את הכשרת המטפלים ויצירת שפה משותפת. השירות גם פיתח את 'תוכנית המגן' שהיא פלטפורמה לעבודה מייטבית במחלקות הרווחה ובקהילה שבה הוקמו מוקדים לקבלת דיווחים על פגיעה בילדים. מדי שנה מגיעים יותר מ-40,000 (!) פניות שצריך לבדוק אותן, לעשות סדרי עדיפויות ולהיות במצב שבו המערכת מסוגלת במהירות לזהות פגיעה ולמנוע פגיעה עתידית.

ומה עלה בגורלה של אותה נערה בת ארבע עשרה שהיום הוא יום הולדתה השלושים, אני שואל, ומדוע הקשר הזה נשמר?

"כשהדין באונס וההתעללות היא עברה הגיע לבית המשפט, היה ברור לנו שהנערה לא תוכל להישאר בארץ. האיום היה קשה ומסוכן. עד לאותו רגע מרכז החירום היה הבסיס הבטוח היחיד שלה, והיא נשארה בו במשך תקופה ארוכה מאד. כשהמשפט נפתח היא היתה שם, הסתכלה לאחיה בעיניים והעידה, ובסופו של דבר הם נידונו למאסרים ממושכים, מעשר עד שבע עשרה שנה. העונש דווקא החליש את מצבה הנפשי, היא היתה מאוימת כל הזמן, ובשלב מסוים אפילו הצלחנו להעביר אותה למדינה אחרת לשם הגנה, אבל היא לא הצליחה להיקלט שם ושבה הביתה. אני לא רוצה להיכנס למסכת הייסורים, ייסורי הנפש והגוף, שאותה אישה עברה, ואני מרגישה קשר אישי אליה, לראות כיצד היא משתקמת, בצעדים קטנים, לומדת, משתלבת בעבודה ובסביבה. אם יש משהו שמעודד אותי היום, ביום הולדתה, הוא לא רק שאנחנו משמרות את הקשר, אלא שהיא לא התייאשה מלהשתלב, לעבוד, להיות עצמאית, וזה לעתים קשה מנשוא. גם במרחק השנים אני חרדה לה. השקעתי בה ימים ולילות במשך שנים, אני וכל המערכת סביבי, והקשר הזה איתה הוא תזכורת: מאחורי הדיבורים הכלליים על ילדות וילדים שנפגעו, מאחורי הסטטיסטיקות, מאחורי הגל המאיים הזה של אלימות שאני חווה כמי שמרכזת את העבודה בנושא בכל הארץ, יש אנשים צעירים שצריך להגן עליהם וללמד אותם לשוב לחיים. זאת זכות גדולה שניתנה לי, להיות איתה בקשר, עם האישה הצעירה וחסרת האונים שחייה נרמסו על ידי הקרובים לה ביותר."

(צילום אילוסטרציה: אליעזר יערי)

על חשד להתעללות בילדים, כשבחוק יש סנקציה ועונש גם למי שלא דיווח. החקיקה הזאת, והשתרשות התודעה שיש התעללות בילדים, שיש תקיפה מינית גם בתוך המשפחה, ובכל סוגי הקהילות, יצרו את השינוי, את ההרתעה ואת הכלים למלחמה בתופעות האלה."

מרכז החירום הראשון נפתח בירושלים ב-1992 (מרכז שוסטרמן), כאשר עד אז הטיפול באותם ילדים וילדות פוגעים היה בתוך מקלטים שהתפתחו במשפחות אומנה ובפנימיות השונות. ומאז ועד 2008 התבססו המרכזים בכל רחבי הארץ, ואיתם התפתחה התפיסה הטיפולית, כתיבת הנהלים, והוראות תע"ס. כיום מרכזי החירום מפוזרים בכל רחבי הארץ, והם נותנים מענה לכל חלקי האוכלוסייה: ישנם מרכזים בכל אחד מארבעת המחוזות של מרכז הרווחה והשירותים החברתיים גם במגזר החרדי ובחברה הערבית, פיתוח ויצירת מומחיות באיבחון וטיפול בילדים בגיל הרך. "אני רוצה לומר לך משהו כאשר לחלקם של אנשי 'אשלים' בשינוי החברתי העצום הזה: 'אשלים' סייעה בפיתוח שפה ויחד עמלנו לפתח דרכי זיהוי, אבחון, והתמודדות עם התופעה תוך הכלה של טיפול חוקי ומקצועי שאין כדוגמתו. הפיתוח המשותף הזה, לממשלה ולאשלים, הביא אותנו גם להקמת מרכזים שלהם אני קוראת 'אקס-טרנים', חיצוניים, שליד מרכזי החירום אליהם מגיעות משפחות וילדיהם המטופלים שם, ואני מדברת על המקרים הקשים ביותר.

הטיפול במשפחה הוא הסיכוי למנוע את המקרה הבא, הוא מתעמת עם שורשי ההתערבות, עם הסיכון לא רק של הילד היחיד, אלא גם בקשיי ההורים ובני המשפחה האחרים. לפעמים המצב הנפשי, הכלכלי והפיזי של האם או האב הוא כה קשה, שבלי טיפול בהם, אין סיכוי לילד השני השלישי או הרביעי לצמוח בבית כזה, ובסופו של דבר המחיר החברתי, לחברה הישראלית כולה, הוא עצום. כשאני אומרת 'אשלים' אני

אמצע השיחה במשרדה הצנוע של חוה לוי, העובדת הסוציאלית הראשית בשירות ילד ונוער של משרד הרווחה, היא אמרה לפתע: "טוב שנזכרת, היום הוא יום הולדתה השלושים. אני חייבת להתקשר אליה". וכשהסתכלנו עליה עם סימן שאלה גדול על הפנים, היא נאנחה, ביקשה שנתחייב שלא לגלות את זהותה של אותה אישה שהיום הוא יום הולדתה, ואז המשיכה: "זה היה לפני שש עשרה שנים. אני הייתי פקידת סעד מחוזית לחוק הנוער. עובדת חדשה יחסית. קיבלנו ידיעה שיתכן ונערה מסיימת, שהיתה אז בת 14, היא קורבן לתקיפה מינית. איך למדנו על זה? בשיעור של הדרכה מינית בבית הספר, אותה נערה שאלה, בתמימות שוברת לב, האם כשאח שוכב עם אחותו יש סיכוי שהאחות תיכנס להיריון?"

השאלה הזאת הספיקה כדי להזעיק את כל המערכת. "התברר לנו, למרבה הזוועה, שאותה נערה נפגעה על ידי אחיה, ולפני שהמשכנו בתהליך, הוצאנו את הנערה מהבית והעברנו אותה למרכז החירום, וכך התחלנו לנהל את הסיפור. צריך להבין שהנערה הזאת עברה מסיכון אחד לסיכון שני, לא פחות חמור: היא היתה נתונה לסכנת מוות (בשל חשש לפגיעה ע"י המשפחה מעצם חשיפת הסוד), וגם עובדי המרכז שהגנו על אותה נערה היו בסכנה מוחשית. צעד אחר צעד, תוך כדי טיפול בנערה, בהכנת החומר המדעי, התקרבו ליום שבו היא ובני משפחתה נפגשו בבית המשפט."

חוה לוי מדברת בשקט. היא החלה את דרכה כעובדת שטח ועם הניסיון והלימודים הנוספים שצברה, היא הרחיבה את תחומי האחריות שלה עד שהיתה לעובדת הסוציאלית הבכירה ביותר בשירות עפ"י חוק הנוער. היא חולשת על עבודתם של חמישה מפקחים ארציים ושש עשרה מפקחות מחוזיות הפועלות על פי חוק הנוער, ועוד קרוב ל-1000 (!!) אנשים העובדים ברשויות המקומיות ברחבי הארץ ושתפקידם יישום הוראות חוק הנוער שפירושו בעיקר הגנה וטיפול בילדים שנמצאים בקצה גבול הסיכון, ילדים החשופים להתעללות מכל סוג פיזית, מינית ונפשית.

"כמו פעילויות אחרות בתחום החברתי, גם בתחום הזה היתה ל'אשלים' השפעה עצומה: זה התחיל עם הקמת המרכזים, דרך פיתוח דרכי הטיפול בכל השלבים כשהדבר הבולט בשנים האחרונות הוא העבודה עם המשפחות. אנחנו לא עובדים רק עם הילד או הילדה שנפגעו מהתעללות או תקיפה מינית, אלא משקיעים מאמץ גדול בסביבה שאמורה להגן עליהם. העבודה הזאת יכולה להציל משפחה, את הילדים ואת המבוגרים האחראים עליהם, והיא חשובה לא פחות מהטיפול בילד הנפגע. העבודה עם המשפחות היא חלק מהשינוי העצום שהתחולל בדור האחרון בחברה הישראלית בתחום הזה, ובעיקר מאז 1989 כשחוקק החוק המחייב כל אדם לדווח

אור מבעד לסדקים

יצחק, חניך חרדי בתוכנית החינוך החדשה המשותפת ל'גוינט ישראל-אשלים' ולבני הקהילה החרדית אומר: "במסע עם 'אשלים' פרשתי **כנפיים**. ההבנה הפשוטה שאתה צריך להכיר את הילד, על כל עולמו, הפכה אותי למומחה שמוזמן למוסדות רבים של כלל הזרמים לסייע בקשת רחבה של מצבי מצוקה, וזה עובד"

ובמקום זה לקבל על עצמו לגלות מי האדם הניצב מולו. על פי דרך זאת שעוצבה ב'אשלים' ונקראת גם התפיסה החינוכית הפסיכו-חברתית, אנשי החינוך "שוכחים" את העיסוק בצמצום הפערים, ומתפנים למפגש האנושי עם תלמידיהם, ובסופו של דבר הם מובילים מהלכים חינוכיים היוצרים צמצום בפערים. הגישה הייחודית הזאת, הנעשית בשותפות וללא כפייה, היא שפתחה את שערי הקהילה החרדית בפני 'אשלים' במאמץ העצום לחלץ ילדים ובני נוער ממצב של סיכון.

חנוך לנער על פי דרכו

את הרב אלחנן רייזמן אנחנו פוגשים בתל-מוד התורה "אמונה ציון" ברחוב הע"ח בשכונת מוסררה בירושלים. 320 ילדים נמצאים במוסד זה, מגיל הרך ועד לגיל 14, ועליהם מופקדים 20 אנשי צוות מתוכם 11 מורים. זהו תלמוד תורה של ילדים מחסידות ברסלב, שרובם חוזרים בתשובה, אך הרב רייזמן עצמו, הדמות החינוכית המרכזית בתלמוד התורה, הוא איש חסידות צאנו, בן 39, אב לשניים, פסיכותרפיסט ומנהל חינוכי בהכשרתו. מיד בתחילת הפגישה איתו מסביר הרב רייזמן את תפיסתו החינוכית, הדומה באופן מפתיע לגישה שאותה מייצגת 'אשלים'. "באמונה הדתית", הוא אומר בסבר פנים, "נהוג לומר 'חנוך לנער על פי דרכו' וזאת בדיוק התפיסה שלנו. אנחנו לא כור פים יותר. מבחינתנו, החינוך הוא תהליך של מניעת סיכון, זאת הרשת שאנחנו מניחים מתחת לכל"

מה דברים שכתבה ר', אחת מ-250 נשים חרדיות – ליטאיות חסידיות וספרדיות, אחרי מפגש משותף שלהן:

"אני חוזרת הביתה ולא מצליחה להירגע. ואני

שואלת את עצמי – מה באמת קרה שם? הרי זה היה מפגש כמעט הזוי שבו לקחו חלק הרב ליברמן, ראש עיריית ירושלים, הנהלת מנח"י, הרב בראווייר, הגב' הילה פריד, ד"ר פלורה מור, ומנכ"ל ג'וינט ישראל-אשלים' ד"ר רמי סולימני. ואני שואלת – איך עולמות כל כך שונים וגם מנוגדים, מצליחים לדבר באותה שפה? מה היה שם באוויר כל כך חזק ועוצמתי? מה היה שם בין המלים שדיברו ונגעו בלבבות? ואני עונה לעצמי – רק לדבר אחד יש כזו עוצמה וזוהי האמת. האמת שהיא עבודת הנפש שכל אחת ואחת באה איתה." איך נוצרה במפגש הקצוות הנדיר הזה אותה שפה, אותה זהות מטרה ושותפות בין נציגות מהעדה החרדית ובין ארגון 'אשלים' שאותה מגדירה ר' כ"אמת"? סיבה אחת לכך היא תפיסה חינוכית מוגדרת וחדשנית שאותה מציבה 'אשלים' בפני שותפיה לעבודה, גישה שהוכיחה את עצמה ככזאת שמעודדת מוביליות חברתית ומשנה פרדיגמות בחשיבה, והיא מעבר מחינוך להקניית הישגים, לתפיסה שנועדה לשחרר את המורה מהמשימה של יישור התלמידים עם דרישות המערכת,

חנוך לנער על פי דרכו

הרב אלחנן רייזמן. בחצר תלמוד התורה בירושלים

**איך נוצרה זהות המטרה
והשותפות בין גופים כל
כך שונים כמו הג'וינט
והעדה החרדית?
התשובה היא ב'אמת'**

חוסר היכולת של החברה החרדית לקבל את הנשי-
רה שנובעת לא אחת מבעיות אישיות ומשפחתיות
עמוקות, גרמה לכך שעל אותם ילדים ומשפחות
מופעל לחץ קשה מאד שחלקם לא עומד בו, וכך
נוצרת הנפילה ממצב של סיכון פוטנציאלי לסיכון
ממשי, ובתוך החברה עצמה נוצרו איים ברורים של
מצוקה, כמו למשל בתלמוד התורה שבו עובד הרב
רייזמן. לחלל הכואב הזה נכנסה 'אשלים' במלוא
הסיוע האפשרי: תחילה בעבודה עם המורים כדי
להטמיע בהם את האחריות לתלמידים, אחריות

► אחד כדי שלא ייפול וישוב ללימודים באופן
מסודר. והוא מוסיף: "אני התחברתי לתוכניות
של 'אשלים' באופן מידי משום שיש בהן חשיבה
על הילד בכל גיל, לא לחשוב הישגים בלבד אלא
להתחבר לרגשות ולמשפחה המורחבת."
דבריו של הרב אלחנן רייזמן מסתירים יותר
ממה שהם מגלים: הנשירה הגלויה, ולא פחות מכך
גם הנשירה הסמויה בתוך מערכת החינוך החרדית
(בדיקת כפי שקורה במערכת החינוך שאינה חרדית)
היא הרסנית ליחיד למשפחתו הקרובה והמורחבת.

תוצאות התביעה הבלתי מתפשרת למופע האחיד ברבים, גם במחיר ההסתרה, כדבריה: "בעבר כשראינו בחורי ישיבה שלא מצליחים ללמוד ולהשתלב במסגרות הרגילות, הייתה מח" שבה שצריך לעשות הכל כדי להמשיך ולהחזיק אותם. האשליה הייתה שאם נשמור עליהם בתוך הישיבות, והם ימשיכו ללבוש את התלבושת הרגילה ולהתנהג כרגיל, ולשמור על הקודים כלפי חוץ – בסוף זה יסתדר. הייתה הסכמה שבשתיקה לה" תעלם ממה שהם עושים בחדרי חדרים ולא לגרום להם לקונפליקט שיביא לכך שהם יחצו את הגדר". "בעקבות התוכנית", מוסיפה רינה, "ועם הש" נים, התברר שזאת הייתה אחיזת עיניים. פנטזיה שעל פיה כולם יגדלו ויהיו אותו דבר. אבל מתברר שאלה שלא קיבלו את הטיפול המתאים שילמו מחיר מאוד כבד בחייהם הפרטיים והמשפחתיים. בעקבות התוכנית אנחנו מסכימים לראות מי הילד, ויכולים לאפשר לו ללכת בקצב שלו מתוך הבנה שבסופו של דבר כך הוא יקבל הרבה יותר בש" למות את ערכי הקהילה. מי שמרגיש שמקבלים אותו – ידע לקבל, להתחבר, להישען. אם הנפש לא מקבלת מענה אז התחפוש זמנית. כל פעם שהאדם קיבל מענה ולא ראינו אותו במלואו קרה הדבר שהכי פחדנו ממנו. כשהעזנו להסתכל זה פשוט לא קרה".

צריך להכיר את הילד

התוכנית החינוכית בחברה החרדית מופעלת בכל הזרמים, וכל זרם בקהילה החרדית מציב אתגר שונה בפני מובילי התוכנית. בזרם החסידי, על אף הציווי 'למלמד' להיות דמות מופת, הדרך איננה סלולה כלל וכלל. כפי שיצחק, בוגר התוכנית שהפך בעצמו למדריך מבוקש בתוכנית אומר: "אצל החסידים ה'מלמד' הוא דמות... כמו שבסינגפור המורה מאד נחשב, יש לו אפילו כו" בע מיוחד... זה חלומו של כל אדם להיות 'מלמד'. השאלה היא הדרך... כך נשלחתי בברכת האדמו"ר ללמוד בג'וינט. אני למדן באופיי, כמעט אין תוכנית שיוצאת לדרך למען התלמידים שאני מחמיץ, אבל הפעם התחלתי לראות את העולם בעיניים אחרות. להגדיר את הקושי של הילד בשמות מקצועיים ידעתי עוד קודם. אתה יודע שהילד הוא ODD (הפרעת התנהגות קשה), אז מה עכשיו... מה עושים עם זה. במסע עם 'אשלים' קיבלתי גי" שה שלמה שאיתה פרשתי כנפיים. לא יאומן כמה ההבנה הפשוטה שאתה צריך להכיר את הילד, על כל עולמו, שאתה צריך להביא את ההורים להיות חלק מההשקעה בילד, שאתה צריך לזהות מה מציץ לו ומה הוא יחווה כעזרה – הפכה אותי למומחה שמוזמן למוסדות רבים של כלל הזרמים לסייע בקשת רחבה של מצבי מצוקה וזה עובד". כי זאת יש לדעת: הקהילה החרדית מושקעת מאד בחינוך ילדיה, השקעה הנובעת מתפיסה ערכית הלכתית עמוקה ומחויבות טוטלית לחינוך הילדים. החינוך הוא מצווה ובאמצעותו מפנימים הילדים תחושות של המשכיות, תקינות ויציבות חברתית. עם זאת, ואולי בשל כך, קיימת נטייה בקהילה להסתיר בעיות ולהתפלל לחדלונם. הדבר נובע מן הדאגה שמא חשיפת הבעיה תפגע בילד בסופו

שהתודעה של הצוות החינוכי מכילה את העובדה שרבים מהתלמידים נשרו משורותיהם בשל תחרות הניכור, בשל הזרות הטמונה בזהותם הנחותה לכאורה של בעלי תשובה, חוללה תפנית בקרב רבים מן המורים, כמו אלה בתלמוד התורה של הרב רייזמן.

אך הדברים אינם חלים אך ורק על קהילת החוזרים בתשובה: רינה, המשתייכת לציבור הלייטאי, בוגרת תוכנית "אלייך" המכשירה בעצמה מורות בזרם החרדי ליטאי, מתמודדת באומץ רב עם

אישית לגורלו והצלחתו של התלמיד. בד בבד הח" לה 'אשלים' בהכשרת הלבבות גם בקרב מנהיגות העדה, ויצרה את יחסי האמון שמאפשרים היום את העבודה המשותפת. כך מקבל הרב רייזמן הדרכה צמודה של שני אנשי מקצוע במשך שלוש שנים, המסייעים לו לפלס את דרכו הייחודית בתלמוד התורה.

המשימה לפתח את יכולתם של ה'מלמדים' להעניק לתלמידיהם מרחב התפתחות של שווים בין שווים – היא משימה קשה מאד. ככל

שיעור בתלמוד התורה

כִּמְהָ טוֹב שֵׁישׁ עוֹד טוֹב,
פְּעוֹלָם הָיָה.
אוּלֵי הוּא טוֹב קֵטָן
וְאַנְחָנוּ תַּאֲבִים לְעוֹד,
אֶכֶל לַפְּחוֹת יֵשׁ תְּשׁוּקָה לְטוֹב,
רִצּוֹן לְטוֹב,
גְּעֻגֻעַ...
כִּמְהָ טוֹב שֵׁישׁ עוֹד אֶהְבּוֹת,
אֶמְנֵם רֶבֶן נִכְזָבוֹת,
מִהֲתָלוֹת בְּנוֹ בְּלִי מֵשִׁים
אֶכֶל יֵשׁ אֶהְבּוֹת
וְאוֹהֲבִים לְאֶהֱבֵם
וְאוֹהֲבִים לְחָלוֹם...
כִּמְהָ טוֹב שֵׁישׁ עוֹד תִּקְוָה.
אֵף עַל פִּי שֶׁאֶפְסוּ כִּמְעַט כָּל הַסְּכָוִיִּים,
הֵיא עוֹד לֹא אֶבְדָּה.
כִּכְרֵ אֶלְפִים שָׁנָה וְאַנִּי עוֹד מֵאֲמִינָה
בְּטוֹב הַמִּשְׁלָם.
טוֹעֲמֵת מִמְּנוּ טִפָּה מִנִּי יָם.
חֵיוֹן שֶׁל אֶמְהָ שֶׁשָּׂבְעָה אֶכְזָבוֹת.
כִּמְהָ טוֹב שֵׁישׁ רִגְעִים כְּאֵלוֹ,
שֶׁשָּׂמִים לֵב לְקִרְטוֹב שֶׁל טוֹב,
שֶׁיִּדְעִים שֶׁהַסּוּף שֶׁל הָרַע קָרוֹב,
וְשִׁים אֶחָד נִפְסִיק כִּכְרֵ לְכָאֵב.

שלי, מנהיג את הקהילה בגאון כבר חמישים שנה, והוא מתחבר לכל דבר שיכול להציל נפשות. ואת זה בדיוק אנחנו עושים באמצעות התוכניות של 'אשלים'.

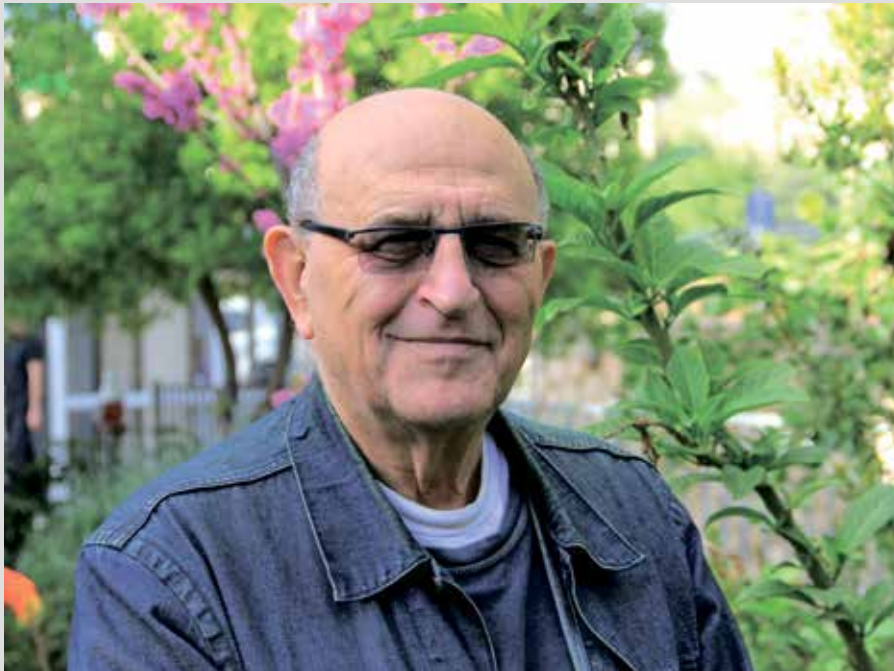
כמה טוב שיש עוד טוב

ולסיום: המיזם החינוכי 'אלייך' (בחינוך לנ"ש) ו'בנייך' (בחינוך לגברים) לצמצום הפערים הלימודיים והנשירה בקהילה החרדית, המשותף לג'וינט ישראל-אשלים' ומשרד החינוך (המחוז החרדי) מכוון להצמיח עשייה חינוכית המגדלת תלמידים מאתגרים בקהילה החרדית. נערות שמצאו משען במחנכות שלהן פרסמו בעזרת 'אשלים' ספר של שירים שאותם כתבו, שירים המבטאים בצורה מיוחדת את סערת הנפש שעור ברות הנערות החרדיות כתוצאה מהתהליך החינוכי והגילוי העצמי.
מן הסתם, תהליכים דומים עוברים גם על הבחורים המתלבטים בתוך המערכת. כדי לחוש, ולו במעט, את אותה התרגשות וסערת נפש בעת השינוי, אנחנו מביאים כאן שיר אחד מתוך הספר "שלך הוא המחר" שכתבו נערות 'תלמים' בתום תהליך הלימודים. אנחנו שומרים על אלמוניותה של הכותבת לשמירת פרטיותה.

► של דבר, כך שלא יוכל ללמוד ולהיות תלמיד חכם או מחנכת מופתית, ולמצוא שידוך מתאים. בחברה החרדית הודאה בקיומה של בעיה או קושי אצל ילד או ילדה, עלולים ליצור תווית על המשפחה כולה. לאלה יש להוסיף את ההתייחסות החשדנית כל-פי גורמי הממסד. ניסיונות של הממסד לכפות על הקהילה גישות אוניברסאליות בתחומים כמו מקצור עות הליבה, גיוס לצה"ל ועוד, מעוררים חשש וחוסר אמון בממסד החינוכי, וזה לא קורה בתוכניות של 'אשלים' בשטח.

"אשלים" זה לא גוף שכופה, אומר הרב רייזמן, "זה גוף ותיק שלוקח אנשים ומרים אותם. האוכלוסייה החרדית, ובעיקר בעלי התשובה, הם אוכלוסיה נזקקת. 'אשלים' השכיל לעבוד בלי חרמות, בלי סנקציות, באופן חיובי ופתוח, וזה דבר גדול. השינוי שמתחולל בשטח הוא עצום – החברה החרדית מכירה היום בכך שלא כולם יכולים ללמוד תורה כל הזמן, וצריך להעניק לאנשים אפשרות מקצועית. הלימוד במשך כל היום היה חלק מהתגובה שלאחר השואה – לבנות מחדש את עולם התורה. אתה צריך לדעת", הוא מוסיף, "שאני לא אומר את דברים האלה רק על דעת עצמי, או שאני פועל בלי שותפות והסכמה של גדולי הרבנים. האדמו"ר מבעלז, שהוא הרב

'רווחת הפרט' – תוכנית לקידום תלמידים מתקשים בבתי ספר יסודיים ובחטיבות הביניים, יוצרת שינוי מהותי בגישה של בתי הספר לתלמידים תת-משיגים ובסיכון. 40% מהתלמידים דיווחו על שיפור משמעותי במונחות, בבעיות התנהגות, בקבלת סמכות המורים, בהסתגלות רגשית ובהשתלבות חברתית

ארנון מנטבר, מנכ"ל ג'וינט ישראל 1995-2014 (צילום: אליעזר יערי)

רנון מנטבר, מנכ"ל ג'וינט ישראל בשנים 1995-2014 מספר על הדרך מהבונקר שבו הסתתרו הוריו בזמן השואה לשותפות עם העולם החרדי היום. ביוני 1945, בעיר רובנו שבאוקראינה, נולד ארנון להוריו רעיה ואברהם מנטבר, שחודשים אחדים קודם לכן יצאו מן הבונקר שבו הסתתרו בשנים האיומות של מלחמת העולם, וכך שרדו.

ב-1950, כשהוא בן חמש, עלתה משפחת מנטבר לישראל, ולימים יאמר ארנון כי מאז ומתמיד הוא נמשך לעסוק בנושא העלייה ארצה והעם היהודי. הסיפורים על הישרדותם של הוריו ואובדנם של בני המשפחה האחרים צרבו את מסלול חייו לתמיד.

היום, אחרי שפרש מניהול ג'וינט ישראל, הוא מתבונן לאחר במסע המקצועי שלו שהחל ב-1969 שאז החל לעבוד במשרד הקליטה כמטפל בעולים, והתקדם בתוך המשרד עד שב-1989 מונה למנכ"ל מחלקת העלייה בסוכנות היהודית. "כשנכנסתי לתפקידי כמנהל מחלקת העלייה באמצע '89 עלו ארצה 10,000 יהודים בלבד. זה היה המספר הנמוך ביותר של עולים מאז קום המדינה. עד סוף אותה שנה המספר עלה ל-24,000 אבל שנה אחר כך, בשנת 1990 עלו ארצה 200,000 איש, ובסך הכל עלו ארצה בתקופה שבה ניהלתי את מחלקת העלייה עד 1995 – כ-600,000 יהודים! זה מספר לא ייאמן, כמספר היהודים שהיו בארץ עם קום המדינה, ואני נרגש עד היום מעצם המחשבה שאני הייתי במרכז השינוי הגדול ביותר שעבר על מדינת ישראל מאז קום המדינה, וביסס את קיומה".

ב-1995 נבחר ארנון מנטבר לעמוד בראש ארגון הג'וינט בישראל, ושנתיים אחר כך הקים את עמותת 'אשלים'.

"אני זוכר את התהליך במדויק: בנובמבר '97 קיבלנו את הצ'ק הראשון שהבטיח את הקמת 'אשלים'. אבל זאת לא היתה שאלה של כסף. בכל מה שקשור בטיפול בילדים ובני נוער, מצאנו תי בארגון שתי יחידות קטנות – היחידה לילדים בסיכון ובה 4-5 עובדים, והאגף לחינוך ונוער בראשות רמי סולימני. לכולנו היה ברור שכדי להתמודד נכון עם הבעיות החברתיות של מדינת ישראל צריך להתחיל בראשית הדרך, מינקות, ומיד כשהגעתי התחלנו בתהליך חשיבה, לקראת הקמת 'אשלים'.

"אני זוכר שבדיונים שלי עם הבורד של הג'וינט וגם עם משרד האוצר, הטענה המרכזית שלי היתה: 'אשלים' למבוגרים יש לנו כדי לטפל בבעיות הזיקנה. ולמה שלא יהיה 'אשלים' לילדים? כך קראנו בהתחלה לפרויקט. מה שהבטיח לבסוף את קיומה של 'אשלים' היתה השותפות עם משרד האוצר. צפיתי שהמקורות החיצוניים, כלומר חלקן של הפדרציות

אני הלכתי עם הבקשה הזאת ליעקב נאמן שהיה שר האוצר והוא הבטיח לי שאקבל כל סכום שאבקש. חשוב לומר, וכאן אנחנו הנהנו את התשתית לרוח העבודה שלנו עם המגזר החרדי, שכל הפעילות שלנו היתה בהסכמה. הרבנים הם אלה שהפנו אלינו את המועמדים לעבודה. התופעה בגדול היתה של מעבר מתמיכה חומרית, לבניית יכולת השתכרות אישית, כשהתעסקה היתה על פי הביקוש בשוק. פתיחת השערים הזאת הובילה להקמת תב"ת – תנופה בתעסוקה, שמתרכזת בעיקר באוכלוסיות של המגזר החרדי ושל החברה הערבית בישראל".

הכניסה לעבודה עם החברה החרדית, לא הבטיחה בהכרח גם את כניסת 'אשלים' עם תוכניות חינוכיות, לתוך העמדה המבוזרת של החינוך החרדי על כל זרמיו, למרות שהמצוקות היו ברורות וידועות. הניסיון הטוב של תב"ת, בעיקר ברוח הטובה ששררה, הוא שאפשר את פעילותה של 'אשלים' במגזר הזה, והתוצאות נראות לעין היום.

גם מעמדתו מחוץ לארגון, לארנון מנטבר יש עמדה נחרצת באשר לעתידה של 'אשלים'. בתוך המצב הפוליטי הקבוע במדינת ישראל, העתיד של השירותים החברתיים תלוי במידה רבה בראשי הרשויות המקומיות. "היה לי חלום להקים את הפרויקט של 'שכונה תומכת' שזה מין 'מוטב יחיד' גדול, שמכיל גם את הילדים וגם את הקשישים וגם את כל האוכלוסייה שבמצוקה כדי לתת מענה הוליסטי לבעיות האלה. ממה שאני שומע התכנון האסטרטגי של 'אשלים' כבר מדבר על זה, ואני רוצה לברך את הצוות והנהנה לה על העבודה המצוינת שלהם".

היהודיות, לא יגדל בעתיד, ולכן היה צורך להבטיח את החלק הישראלי ולהכניסו לתקציב המדינה, וזה קרה בזכות שותפות אמת עם משרד האוצר ועם קובעי המדיניות בממשלה, דבר שמבטיח את קיומה של 'אשלים' ושל הג'וינט עד היום".

"איך התחילה העבודה עם הציבור החרדי? יום אחד בא אלי רלף גולדמן (שנפטר ב-2014) והוא בן מאה שנים, שאת מרביתן עשה בפעולות הגנה, רכש, וחיוקם של העם היהודי ומדינת

שנים אחר כך הוא יאמר כי מתמיד הוא נמשך לעסוק בנושא העלייה ארצה והעם היהודי. הסיפורים על הישרדותם של הוריו ואובדנם של בני המשפחה האחרים בשואה, צרבו את חייו לתמיד

ישראל כולל בתפקיד מנכ"ל הג'וינט העולמי ותפקידים רבים אחרים בג'וינט ובישראל – המערכת) ואמר לי שהרב עדין שטיינזלץ מבקש לראות אותי. הגעתי לפגישה עם יהודה אפעל שהיה מנהל האגף לשילוב עולים ותעסוקה, ועם שאולי דריטר. אני לא אשכח מה הוא אמר לנו: "הזעקה עולה לשמים!" והוא התכוון לעוני הגדול ממנו סובלת הקהילה החרדית. "תעזרו ליהודים למצוא עבודה!" הוא ביקש. צריך לזכור כי הג'וינט עזר לקהילה החרדית כל השנים, זאת היתה עזרה הומניטארית כשהג'וינט ממש סיפק אוכל לשיבות.

חיבוק מנחם מ'חיבוקי'

'חיבוקי' היא בובת
כלבלב רכה עם זרועות
ארוכות, שתאריך
לידתה במלחמת לבנון
השנייה. 'חיבוקי' ו-8500
אחיותיה היו למקלט
לחרדות הילדים באזורי
העימות בצפון ובדרום

לנטינה ודייגו ליכטנשטיין ובנותיהם
קרן-אור ומעיין גרים שבע שנים
וחצי ברחוב כנפי נשרים 12 באש-
קלון. ולא הייתי מציין את כתובתם
אלמלא היתה זאת כתובת אק-
ראית, כמו רחוב הסולל 61 או רחוב
האר"י 8 שלא לדבר על רחוב הציונות
54, קומה שלישית בלי מעלית. זאת כתו-
בת אקראית שמי שמשגר את הטילים מעזה כלל
אינו מכיר, הוא מכוון את הטיל בכיוון כללי לעיר
אשקלון, ולפני שלחץ על הכפתור בוודאי קיווה
שהטיל יפגע ויגרם למוות ולהרס, הרי משום כך
הוא משגר את הטיל.
והטיל לפעמים פוגע. גם ברחוב כנפי נשרים
12, פגיעה מסוג מסוים שבגללו קרן-אור ומעיין
צמודות ל'חיבוקי' זמן רב אחרי שנשמעה צפירת
הארגעה.

ולנטינה נולדה באורוגוואי, גרה בקיבוץ עין
השלושה, התגייסה לשירות צבאי מלא. אחרי הצ-
בא הכירה את דייגו, עולה מארגנטינה, ויחד נדדו
בישובי הדרום, מחולית לקיבוץ ארז ומשם לרוח-
מה, ואחר כך ליכני, ששם התחיל העניין הזה, עם
האזעקות בכל פעם שטילים נפלו על שדרות. משם
הם המשיכו בנדודיהם לאשקלון, העיר הגדולה,
בטוחים ששם לא ייפלו טילים.

אלא שאז הטילים התחילו ליפול גם שם.
"בימים של 'עופרת יצוקה', זה היה בסוף
2008", מספרת ולנטינה, "הייתי ביד מרדכי, זה
מדרום לאשקלון, ואמרו שם לאנשים שמביאים
להם בובות של 'חיבוקי' זה טוב לילדים ותהיה
הדרכה, ובאמת הביאו את הבובות, וכך שמעתי
עליהן בפעם הראשונה מבלי לדעת שיום אחד אני
אצטרך אותן. ועוד איך".

מהו 'חיבוקי'? 'חיבוקי' היא בובת כלבלב רכה
עם זרועות ארוכות, נולדה למשפחה טובה, כפ-
רויקט של ג'וניט ישראל-אשלים, משרד החינוך
והחוג לפסיכולוגיה של אוניברסיטת תל אביב,
ותאריך לידתה במלחמת לבנון השנייה.

ולנטינה, מעיין ו'חיבוקי': משפחה מורחבת

**הילדה הפסיקה לדבר
ואובחנה כפגועת חרדה.
אז נזכרתי ב'חיבוקי'
והתיישבתי על הטלפון
לחפש אותה. למזלי
האנשים של ג'וינט ישראל-
'אשלים' הבינו, וכך הבאנו
את 'חיבוקי' לאשקלון**

▶ התוכנית מיועדת לילדי גן וכיתות א-ב נפגעי טראומה במערכת החינוך, ומבוססת על יכולתו של הילד למשחק דמיוני ועל ההזדהות שלו עם דמות הכלכלב. הילדים מטפלים בבובה, ובעקיפין, מטפלים במצוקותיהם. במסגרת התוכנית לומדים הורים ואנשי חינוך וטיפול לסייע לילד להשליך על הדמות את רגשותיו, פחדיו וצרכיו. 8500 ילדים השתתפו בתוכנית תרפיה בחיבוקי וקיבלו את הבובות כמתנה של יהדות ארצות הברית לילדים באזורי העימות. הבובה מחבקת את הילד ונצמדת אליו, והיא בעצם תכנית התערבות פסיכולוגית ארוכת טווח שמסייעת לילדים בגיל הגן להתמודד עם הפחד והמצוקה שהוא חווה מבלי שהוא מתויג כבעייתי. פרופ' אבי שדה מאוניברסיטת תל אביב חקר את השפעת הבובה וגילה שתוך זמן קצר חלה ירידה דרמטית בסממני הלחץ והמצוקה של ילדים הנתונים בהתקפי חרדה.

סיפור הצלחתה של התוכנית הגיע עד ליפן, ובעקבות הצונאמי שפגע במדינה וגרם להרס נורא, התוכנית הופעלה גם שם, כדי לסייע לילדים נפגעי טראומה. לאורך שלוש שנים רצופות קיבלו אנשי מקצוע ליווי מקצועי מאשלים בכדי להבטיח את הטמעתה של התוכנית בשירותים לגיל הרך ביפן.

ולנטניה ליכטנשטיין הפכה לשגרירה הנאמנה של 'חיבוקי' באשקלון והסביבה. "כשהתחיל מבצע 'צוק איתן', בקיץ 2014, הבת התחילה לרעוד, להקיא ולהרטיב. בגלל המלחמה עבודות רבות שהוזמנו מדייגו בוטלו, וכך גם נוצר בבית דוחק כלכלי. אחרי שבועיים-שלושה כאלה, ולמרות שראינו גם פסיכולוגית, הבנו שאנחנו לא משת"טים על המצב, הילדה היתה ברגסיה, היא הפסיקה לדבר ואובחנה כפגועת חרדה. חשבנו שאין טיפול, אלא שאז נזכרתי ב'חיבוקי' ההיא שראיתי בקיבוץ יד מרדכי, ופשוט התיישבתי על הטלפון והתקשרתי לג'וינט כי זכרתי שהם אחראים לברכה ההיא, ולמזלי האחראים מטעם 'אשלים' על

ולנטניה הדברים השתנו.

"זה היה שינוי של 180 מעלות. אחרי שבועיים עם 'חיבוקי' ההרטבות הפסיקו, גם ההקאות, והילדה לא עזבה את 'חיבוקי' לדקה. מאז הן כמעט כל הזמן ביחד. גם אני נעשיתי שליחה של 'חיבוקי'. אני נכנסת לבתי ספר ונפגשת עם הורים כדי לשכנע אותם שזה לא משחק אלא דרך טובה שהילדים מאמינים בה ומוכנים לקבל אותה בלי דיבורים מיותרים. ה'חיבוקי' הוא היום אצלנו בן משפחה. משתפים אותו בימי ההולדת ובאירועים מיוחדים, כשם שמחבקים אותו ברגעים של לחץ מכל סוג, עד ששרידי הטראומה ההיא יעלמו לגמרי".

התוכנית בצד השני הבינו שאני מדברת על מקרה חרדה, ולא רק שנעותרו ברצון לתת לנו את הברכה, אלא שהם דרבנו אותי למצוא עוד ילדים בעיר שאולי צריכים טיפול. יש לנו באשקלון רשת שני קרא 'מאמא', ודרך הרשת הזאת התחלתי לגייס אנשים, וכך באמצע המלחמה עשינו להורים המורדאגים סדנה בעיר, נציגים מטעם 'אשלים' הגיבו כמו שצריך בתקופת החירום, ועשו הכל כדי להניע את התוכנית באופן מיידי".

על פי עדויות של אנשים שהשתתפו בתוכנית שהתקיימה לאורך כל אותה שנה, ההשפעה על הילדים היתה מהירה. הפחדים והחרדות הוטמעו בבובה שחיקקה את הילדים, וגם אצל ביתה של

'בתי משפט קהילתיים' – מטרת התוכנית היא לשקם עוברי חוק בקרב בני נוער וצעירים, ולמנוע את חזרתם למעגל הפשיעה. בישראל יש 2 בתי משפט קהילתיים המטפלים ב-200 תיקים של 62 עוברי חוק. 50 שופטים, עורכי דין, ועובדים סוציאליים משתתפים בתכנית

אריאל לוי נולד ב-1968 בירושלים, והוא הגיע לתפקידו הבכיר כראש המינהל הפדגוגי במשרד החינוך, כשהוא מתקדם במסלול ההוראה והניהול החינוכי: בין השאר הוא ניהל את בית הספר התיכון בשכונת גילה בירושלים. "המפגש הראשון שלי עם הג'וינט ו'אשלים' היה כשנחשפתי לתוכנית 'רווחת הפרט', ולמי שפיתחה את התוכנית, ד"ר פלורה מור. המחשבה היתה, וזאת עדיין בעיה יסודית שאנחנו מתמודדים איתה, כיצד למנוע נשירה. מה שהפריקט הזה עשה הוא יצירת שיתופי פעולה של דיסציפלינות שונות כדי לבנות את הרשת שתמנע את הנשירה. זאת רשת של כל האנשים שמקיפים את הילד שעלול לנשור, והיא כוללת את המחנך, את אנשי הרווחה, הרשות המקרית ולפעמים גם משרדי הממשלה, כאשר לא מאבדים את הקשר היסודי והחשוב ביותר והוא עם ההורים. במיוחד כשמדובר בקבוצות סיכון יש חשיבות עצומה להקשיב להורים, ולהפחם לבני ברית בתהליכי ההתחנכות של הילדים. התוכנית הזאת נכנסה אלי לבית הספר שניהלתי, והיא מתאימה לתפיסת העולם שלי והיא שהשקעה במסוגלות של המורים חיונית לקידום הישגיהם של התלמידים ולצמצום הפער החברתיים".

עמותת 'אשלים' הוסיפה להשקיע באריאל כשהצטרף לתוכנית מיוחדת להתמחות חינוכית פסיכו חברתית של מנהלי בתי ספר להובלת מסוגלות הצוות החינוכי להכלת כלל תלמידיהם בשיתוף עם משרד החינוך, הרשויות ואבני ראשה. מדובר בתוכנית שעושה עבודה יסודית עם המנהלים כדי שהם יעשו עבודה טובה יותר עם עצמם, וכך גם תשתפר העבר דה שלהם מול המורים. את כל הידע שנצבר לקח איתו אריאל למכון 'אבני ראשה' – המכון הישראלי למנהיגות בית ספרית, שהוקם בשנת 2007 כיוזמה משותפת של משרד החינוך ויד הנדבי' על בסיס ההכרה שלמנהלי בתי הספר יש תרומה מכרעת לאיכות החינוך בבתי הספר שעליהם הם מופקדים.

מן הראוי להקדיש כמה מלים לניסוח תפישת התפקיד של מנהל בית הספר. גם כאן היה שילוב של כוחות, יצירת קואליציה של מנהלי בתי ספר, אנשי אקדמיה, נציגי משרד החינוך, נציגי השלטון המקומי ונציגי יד הנדבי, והם הגישו מסמך שאומץ על ידי משרד החינוך והתקבל כמדיניות מנחה. התפיסה מבחירה את תחומי האחריות המרכזיים של מנהל בית ספר כמנהיג חינוכי. ליבת תפקיד מנהל בית הספר – הנהגת שיפור מתמיד בבית ספרו לשם שיפור למידת התלמידים וחינוכם. הם הגדירו חמישה תחומי עשייה שעל המנהלים לפעול בהם: הנהגת תהליכי חינוך, הוראה ולמידה,

אריאל לוי

עיצוב תמונת העתיד של בית הספר – בניית חזון לשינוי וניהול הטמעתו, הנהגת הצוות, ניהול והתפתחות המקצועית, התמקדות ביד חיד וניהול הקשרים בין בית הספר לקהילה. הערכים שאותם ספג אריאל לוי כמנהל, כמנהיג ומוביל של פיתוח תוכניות עבודה משרד לבית ורב תחומיות, עם הדגש על מניעת נשירה בדרך של השקעה במורים, בניהול ובטיפול מקיף, משתקפים היום בתפקידו כמי שמופקד בעצם על ניהול מערכות החינוך השונות במדינת ישראל על כל הרבדים שלה.

במערכת החינוך אסור לרוץ ולהיות תזזיתי. צריך לשאוף לשינוי עמוק, שינוי של חשיבה ודרכי עבודה, וזה מה שהג'וינט העניק למערכת (אריאל לוי, ראש המינהל הפדגוגי במשרד החינוך)

"דיברנו קודם על 'רווחת הפרט', הוא אומר, "זאת תוכנית של 'אשלים' שהנהגתי בבית הספר שניהלתי בשכונת גילה. היום התפסיה של התוכנית 'רווחת הפרט' מנחה אותי גם כמי שעומד בראש המערכת, ובעיקר הקשר בין רווחת הפרט של התלמיד ובין רווחת הפרט של המורה והמנהל. התהליך האישי והיסודי שהתחיל ב'אשלים' הוא היום נחלת המערכת כולה".

"מלבד תפיסת העולם הבסיסית של צורת העבודה, אנחנו במשרד ממשיכים להוביל תרבות שונות שמקורן בג'וינט ישראל-אשלים' כמו תוכנית PACT ששמה את הדגש על בני הדור השני של עולי אתיופיה, תוכנית שהיום היא חלק מהמשרד, אבל היה מי שהניח את הזרע הראשון בקרקע ופיתח אותה, וזה היה

הג'וינט ו'אשלים'. צריך להבין שהחוכמה לא נמצאת אך ורק במשרד החינוך: החוכמה נמצאת בשדה, אצל המורה והמחנך, אצל המנהל והמדריכים. ההיברידיות שאנחנו ייצרנו היא נכס גדול, היברידיות בין המשרד, המגזר השלישי וארגונים כמו 'אשלים' שהמומחיות הגבוהה ביותר כיצד לפעול ולקדם אוכלוסיות מודרות – נמצאת אצלם".

התוכנית האסטרטגית של ג'וינט ישראל-אשלים' לשנים הקרובות שמה את החינוך ומניעת הנשירה הגלויה והסמויה במרכז. משום כך משרד החינוך הוא שותף אסטרטגי מן המעלה הראשונה, שבמשאביו, יחד עם המומחיות של 'אשלים', ניתן יהיה להפוך את המאמץ הזה למשימה לאומית מן המדרגה הראשונה.

אך כשם שמשרד החינוך פתוח היום לשותפות בנושאים האסטרטגיים הגדולים, הפתיחות של אריאל לוי ואנשי צוותו לרוחות שמגיעות מבחוץ, וההבנה שדווקא גופים חיצוניים יכולים לאפשר למערכת להגיב במהירות ובגמישות, הביאה לכך שמשרד החינוך אימץ את התוכנית הקטנה לכאורה של 'אשלים', תוכנית שנולדה כתשובה למצב החירום המתמשך מול התקפות הטיילים על ישראל, מצב שהוביל לתופעות טראומטיות קשות בקרב ילדים, נוער ומבוגרים, תוכנית הידועה בזכות 'חיבוק', הבוהה המקסימה שהיתה לכלי להתמרת רגשות בעיתות של מצוקה, ובעיקר בימים של מלחמה, התקפות טילים ושיאים של חרדה שהילדים נושאים אותה אחר כך למשך שנים רבות.

בימי הקרבות האחרונים במבצע 'צוק איתן' כאשר אזורים שלמים היו נתונים למתקפות טילים, אימץ משרד החינוך את התוכנית של 'אשלים' ובמסגרתה התקיימו הדרכות להורים ולאנשי חינוך והבובות ניתנו לילדים בכל אזורי העימות. כעת מתברר שבובת ה'חיבוק' היתה לחברה קרובה של הילדים גם בעיתות רגיעה, והיא נמצאת ברוב הבתים באזורי העימות בישראל, ומקלה מאד על המרחב בחיי היום יום.

ומה על העתיד? אומר אריאל לוי: "העבר דה עם ד"ר רמי סולימני ו'אשלים' עוד לפנינו. השאלות הן שאלות של גודל התוכניות ועצמתן (SCALE), איך מביאים שותפים נוספים לסייע בהגשמת החזון המשותף של צמצום הנשירה. אנחנו ו'אשלים' חושבים על הרשויות המקריות כשותף האסטרטגי הגדול, ואני שמח ש'אשלים' סימנה את היעד הזה במקום הראשון בתוכנית האסטרטגית שלה. השותפות הזאת מעשירה ועתידה לפניה. עכשיו אנחנו צריכים להרחיב אותה, ברוח שכבר יצרנו. רק כך נוכל לעמוד באתגרים העצומים של מערכת החינוך בישראל, ולהביא לצמצום מספר הילדים הנונים לסיכון".

החוט המשוולש

בשיחה עם מנכ"ל הפדרציה היהודית של ניו יורק לשעבר ועם שלושה ממנהיגי הבורד של הג'וינט אשר שימשו כיושבי ראש ועדת ג'וינט ישראל-אשלים' יש ביטוי לאני מאמין של מנהיגות הקהילה היהודית בארה"ב: רצון בשותפות אמת, דאגה לגורל ישראל, ואהבה שאין לה גבולות

התשעים ישראל כבר היתה חזקה ומבוססת הרבה יותר, והפדרציה החלה לחפש דרכים חדשות למעורבות בישראל. ארנון מנטבר, המנכ"ל הישראלי של הג'וינט, הציע רעיון מהפכני: בואו ותהיו שותפים בקביעת המדיניות החברתית של מדינת ישראל. זאת היתה פריצת דרך ביחסים בין ישראל ובין הקהילה היהודית בצפון אמריקה. לראשונה דובר לא רק בתרומה כספית לפרויקט, אלא שיישוב של הניסיון העצום שיש לאנשי הקהילה בניו יורק בפרויקטים חברתיים מהמעלה הראשונה, בניהול הפרויקט ועיצובו. כך נכנסו סוכנויות של שירותים חברתיים בארצות הברית כמו JF&CS או FECS לפעילות משותפת והביאו חדשנות לפיתוח שירותים בישראל. אנשי מקצוע מהממשלה הגיעו לניו יורק וביקרו בפרויקטים, ובאותה מידה אנשי מקצוע אמריקנים נחשפו לצד חדש של ישראל. ג'ון רסקיי מדבר בגילוי לב על ההצלחות ועל הקשיים של השותפות. בין ההצלחות הוא מונה את השילוב של אנשי המקצוע בפרויקטים השרניים, ובנייה של תחושת אחריות חדשה בקרב אנשי הקהילה היהודית בניו יורק. בצד הקשיים הוא מדגיש את הקושי שבשותפות שבה שניים מהקודמים הם ישראלים, ומולם הקול האמריקני שלעיתים קרובות מייצג ניסיון עצום ומסירות שאין לה גבול.

בסוף דבריו, ועם סיום 18 שנים של מעורבות ניו יורקית צמודה ב'אשלים' ובניהולה, יש לג'ון רסקיי מסר שאותו הוא מבקש להעביר לחברה הישראלית בכללותה: "בישראל יש היום שינוי תרבותי. יש שידור כלפי העולם היהודי – אנחנו לא זקוקים לכם יותר. אנחנו לא רוצים לשמוע את דעתכם, אין לכם יותר חלק בעיצובה של מדינת ישראל ובאופיה. ואני אומר – יהודי ארה"ב ומדינת ישראל חולקים היסטוריה וגורל. אנחנו מחויבים למצוא דרכים חדשות לעבוד ביחד כדי לחזק את העם היהודי. הדרך היא לימוד הדדי, עבודה ושיתוף פעולה, והמודל של 'אשלים' הוא בדיוק המודל הנחוץ כרגע לשיתוף פעולה כללי".

ג'ון רסקיי

ג'ון רסקיי לשעבר מנכ"ל הפדרציה היהודית של ניו יורק

בין השנים 1999-2014 שימש ג'ון רסקיי (John S. Ruskay) כמנכ"ל הפדרציה היהודית בעיר ניו יורק, הגוף המאחד של כל מוסדות הקהילה היהודית בעיר שבה חי הריכוז היהודי הגדול ביותר מחוץ למדינת ישראל. אלה השנים שבהן קמה ועוצבה 'אשלים' כגוף המוביל בעיצוב מדיניות ודרכי הפעולה של ממשלת ישראל בתחום ילדים ונוער במצבי סיכון. המנהיגות של הפדרציה בצד אנשי המקצוע מניו יורק, לקחו חלק יומי בעיצוב התוכניות ובהנהגת 'אשלים'. ג'ון רסקיי הוביל את המהלך. בראשית שנות

רון גרוסמן

חבר בוועד המנהל של הג'וינט העולמי ויו"ר ועדת ישראל בעבר

מימין: רון גרוסמן

קנת' ויטובר חבר בוועד המנהל של הג'וינט העולמי ויו"ר תת-ועדת ג'וינט ישראל-אשלים בעבר

קנת' ויטובר (Kenneth Witover), החבר בר-עד המנהל של הג'וינט העולמי, נולד וחי בניו יורק. הוא אב לשלושה ילדים וסב לנכדים, והוא גאה מאד בבנו בֶּרַד (Brad) שגם הוא חבר בהנהלת הג'וינט, לא רק בֶּרַד שותף עם קנת' בפעילות הפילנתרופית, אלא אשתו, אריקה (Erika) היא המנהיגה הגדולה בשטח, והיא יושבת ראש הוועדה של פדרציית ניו יורק לציון ח"י שנים לשותפות בין הקהילה היהודית בניו יורק ואשלים.

"בישראל אנחנו פועלים כזר, כגורם שביא בסופו של דבר לכך שהמדינה תיקח אחריות לכל ילד ומשפחה הזקוקים לעזרה", אומר קנת' ויטובר, "זוהי מהותה של ג'וינט ישראל-אשלים. השותפות בין הפדרציה של ניו יורק לממשלה ולג'וינט היא ביטוי לערכים של ערכות הדדיות ותיקון עולם שהם הערכים של הג'וינט, והתוכנית והמעורבות הזאת מביאה עוד אנשים לפעילות בקהילה בגלל המגע האישי שלהם".

והוא מוסיף: "אשר ליתרונות שיש ב'אשלים', תרשה לי לספר לך סיפור אמיתי שקרה לנו זמן קצר אחרי הקמת העמותה: אני הייתי יו"ר 'אשלים' והגעתי לישראל כדי לערוך ישיבה של כל נציגי ג'וינט ישראל, נציגי הג'וינט בארצות הברית והשרים והמנכ"לים של משרדי הממשלה השר-תפים בפרויקטים. לתדהמת, תוך כדי הדיונים אחד השרים אמר 'תודה לכם שאתם חלק מה-שותפות משום שבכך אתם מכריחים אותנו לדבר האחד עם השני בתוך הממשלה'. ואני שואל את עצמי, אם זאת לא תמורה לשותפות המשולשת – מה כן?"

לילדי: כשבנינו את המרכז בחדרה החלטנו שזה יהיה המקום שלנו גם בעתיד, מקום המפגש של המשפחה הגדולה בשנים שעוד יבואו. משום כך נטענו מסביב למרכז עצים לכבוד כל אחד מהנכדים שלי, עצים שהיום הם כבר גבוהים ויפים, ואני רוצה שהם ימשיכו לבוא לישראל ולטפח את העצים ואת מדינת ישראל. אני גאה לומר – אני אוהב את ישראל. אני רוצה לראות את ישראל גדור לה וחזקה כמולדת של בני עמי, ואני גאה להיות חלק מהג'וינט שהוא לטעמי הארגון הטוב ביותר שהכרתי".

קנת' ואריקה ויטובר יחד עם ד"ר רמי סולימני

רון גרוסמן (Ron Grossman) יהיה בקרוב בן שמונים, הוא נשוי למרילין (Marilynn) ולהם ארבעה ילדים ואחד עשר נכדים, והוא חבר בהנהלת הג'וינט מזה 20 שנה. רון עבד כ-CFO בכמה מהחברות הגדולות ביותר, ולא היה מעורב בפעילות בקהילה היהודית עד ל-1995.

"מרילין היא זאת ששכנעה אותי להצטרף לפעילות, ודי בהתחלה הפניתי את עיקר המרץ שלי לטובת הג'וינט ולטובת 'אשלים' ובין השנים 1998 ל-2002 הייתי יושב ראש התת-ועדה של 'אשלים', ובהמשך יו"ר ועדת ישראל. אני זוכר בבהירות את עידן האינפיטאדה השנייה בישראל ובעיקר בירושלים, והאירועים האלה חיזקו עוד יותר את אהבתי והמחויבות שלי לישראל". רון מוסיף: "בין שאר הדברים שעשיתי היה להגשים חלום שלי להשקיע בדבר מה מוחשי, וכך הקמנו בחדרה את 'מרכז ילדים הורים' שהיה המרכז הראשון מסוגו שקם בישראל והיום יש יותר משבעים מרכזים שכאלה. מבחינה זאת אני מרגיש שבפעילות שלי בג'וינט ישראל-אשלים ובהשקעה הספציפית הזאת יש לי חלק בחיזוקה ובנייתה של מדינת ישראל".

רון גרוסמן מדגיש את התרומה ההדדית של קהילת יהודי ניו יורק ל'אשלים' והתרומה שאנשי ניו יורק זוכים בה בגלל הפעילות הזאת.

"חוסר הפעילות שלי עד 1995 היה בעיקר בגלל חוסר זמן. התרומה הראשונה שלי חזרה לעולם היהודי היתה כשהיה צריך לסייע בהוצאת יהדות ברית המועצות ולסייע לה להיקלט בישראל. יחד עם החברות ותחושת השותפות זה דבר שאני נר-שא איתי כל חיי, וזאת גם הצוואה שאני משאיר

צ'ארלס, יוג'ין וג'ק ריבקוף

ישראל והתפוצות צריכים להתבסס גם על מגע וקשר אישי, מקצועי ותרבותי. רק כך הקשר הזה יחזיק מעמד."

"לג'וינט יש יתרון עצום שלא התערער עם השנים", הוא מוסיף, "והוא שאנחנו לא פוליטיים. ברגע שאתה לא פוליטי, ואתה לא מקדם אג'נדה פוליטית, הדלתות נפתחות בפניך, ואנחנו חיינו בשלום עם כל הממשלות. בשנים האחרונות נוספו לבורד גם חברים ישראלים וזה יתרון משמעותי מאד".

צ'רלס ריבקוף היה יו"ר 'אשלים' בשנים 2006-2009 ומן המרחק הזה הוא מצר על דבר אחד בלבד: לא ייתכן, הוא אומר, שהעשייה של 'אשלים' והאנשים המעורבים בה, יישארו כל כך הרבה זמן בצל.

מן הראוי שהעם היהודי יידע עליהם, הציבור הישראלי, וכמובן מקבלי ההחלטות, אלה שיכולים להשפיע על עתידה של ישראל. הוא מקווה שהתקופה הקרובה תצוין בעליה בחשיפה, דבר שצריך להמשיך גם בשנים הבאות.

צ'רלס ריבקוף יו"ר ג'וינט ישראל-אשלים בעבר וכיום יו"ר ועדת ישראל בבורד של הג'וינט העולמי

צ'רלס ריבקוף (Charles K. Ribakoff) הוא דור שני במנהיגות הג'וינט העולמי. אביו יוג'ין ריבקוף (Eugene Ribakoff) היה נשיא ארגון הג'וינט העולמי בין השנים 2000-2008 והוא הוביל את הארגון בתקופה של צמיחה מהירה והשבת החיים היהודיים על כנם מבחינה הומניטארית, חינוכית וארגונית בברית המועצות לשעבר. "הצטרפתי לארגון רק אחרי מותו של אבי", אומר צ'רלס ריבקוף, "ואחד התפקידים הראשונים שקיבלתי על עצמי היה להיות יו"ר תת-ועדת 'אשלים'.

אני לא מחזיק עצמי כמומחה בתחום החברתי, ומה שאני רציתי לחזק בתקופת כהונתי כיו"ר 'אשלים' ובמשך כל שנותיי בהנהלה, הוא הקשר האישי בין העובדים משני הצדדים, בין האנשים בשדה והאנשים שלנו בניו יורק. אני חושב שהקשרים בין

קרוב ל-\$120,000,000 של תרומות מפדרציות, קרנות ותורמים פרטיים מתוכם השקיעה הפדרציה היהודית של ניו יורק קרוב ל-\$17,000,000

מ

מנחם וגשל (צילום: אליעזר יערי)

נחם וגשל עבד במשרד הרווחה עוד כשבארץ קראו לו משרד הסעד, והחל את עבודתו שם בחודש ספטמבר 1964. הוא פרש מעבודתו במשרד בספטמבר 2014, ואין עד טוב ממנו לתאר את התפתחות מדיניות הרווחה בישראל, ממדיניות פרטנית של סעד, למדיניות של שיתופי פעולה ולתפיסה רחבה שהמשפחה במרכז. כשהתפתחות זו מתרחשת לאורך חמישים שנה סוערות שבהן מדינת ישראל גדלה יותר מפי שלושה בהיקף האוכלוסיה, קולטת מיליוני יהודים, נלחמת, בונה, כובשת, נסוגה, חותמת הסכמי שלום ומנסה בכל כוחה לבנות בתוך כך חברה צודקת יותר. הוא התחיל את עבודתו כעובד סוציאלי מן המניין, ועיקר עבודתו היתה עם נוער שירצא ממוסדות סגורים. במקביל עבד במוסד כזה ('כפר יוליאנה' שהיום נקרא 'כפר חורש'). התקדמותו עברה דרך ניהול מוסד סגור לנוער עובר חוק, עד שהיה למפקח ברשות חסות הנוער – רשות האחראית לטיפול חוץ-ביתי כפוי במתבגרים, הנמצאים במצב של עבריינות, או, כהגדרת אנשי המקצוע, "בני נוער המצויים בקצה הרצף הטיפולי-חינוכי של מדינת ישראל שכל הניסיונות האחרים לטיפול בהם כשלו.

דומה שלא היתה יכולה להיות הכשרה טרם בה יותר לאדם שלימים היה למשנה למנכ"ל משרד הרווחה ואף למנכ"ל המשרד, לקראת התפקיד הנוסף שהוטל עליו, להיות מרכז עבר דת הממשלה בשותפות עם 'אשלים'. כל הידע, הניסיון ותשומת הלב לנושא של ילדים בסיכון, הוטמעו בתפקיד הזה.

"אני רוצה שתבינו את משמעות המילה 'שותפות' בין הממשלה וג'וינט ישראל שהיא בעצם 'אשלים': מדובר כאן בהסכם חתום, המבטיח שותפות של 50/50 בין הממשלה ללכ"ג ג'וינט ישראל, כשבאופן מעשי התפקיד שלי, כחבר ועדת ההיגוי המשותפת, לבנות את התהליכים בממשלה כך שיטמיעו את עבודת 'אשלים' בתוך התקציב הממשלתי ותוכניות העבודה של הממשלה."

"ואיך זה מתבצע הלכה למעשה?" שאלנו. "במצב רגיל, כשהממשלה רוצה להעביר עבודה למישהו מחוץ לממשלה, היא חייבת במכרז. במקרה של 'אשלים' זאת שותפות, מיום משותף, המנוהל ביחד, כאשר מול 'אשלים' פועלים ארבעה משרדי ממשלה (חינוך, בריאות, רווחה, האוצר וגם הביטוח הלאומי) כאשר כל הכסף של המשרדים השונים מאוגם בתוך משרד הרווחה שהוא הגוף המנהלתי העובד מול 'אשלים'. עצם התופעה הזאת היא ייחודית, וכמי שהנהיגו את השותפות היינו צריכים להסביר גם בתוך משרדי הממשלה שהמיום הזה, שנקרא 'אשלים' הוא סוג של

קרן הון-סיכון חברתית, והתודעה הזאת מובנת היום היטב במשרדי הממשלה השונים". הנושא התודעתי אינו דבר פעוט: השורש תפיש המייצגים את הממשלה מודעים לכך שלממשלה אין את הכלים להקמת מיזמים ניסיוניים וחלוציים. הממשלה מסורבלת מדי, וכוחה הוא בהפעלת התוכניות כשהן מובנות, יש להן ביטוי תקציבי, והן מוגדרות לקהלי היעד.

"אתן לכם דוגמא להקמה של תוכנית נייסיונית שכזאת", אומר מנחם וגשל, "אני רצתי, כגורם חיצוני להקים את התוכנית 'מיתרים' "

השותפות בין הממשלה ובין ג'וינט ישראל-אשלים היא הסכם חתום המבטיח השקעה שווה והטמעה לתוך תקציב הממשלה אם הפרויקט מצליח

– תוכנית המכשירה מורים לטפל בתלמידים בהדרה, תלמידים שמועדים לנשור ממערכת החינוך. היום זאת תוכנית המופעלת בכל הארץ, והיא מצמצמת במובהק את שיעור הנשירה ממערכת החינוך. כשהגינו את התוכנית הבאתי אותה בפני הוועד המנהל של 'אשלים' היא אושרה פה אחד ויצאה לאור כתוכנית ניסיונית, שרק אחרי שהוכחה יעילותה היא

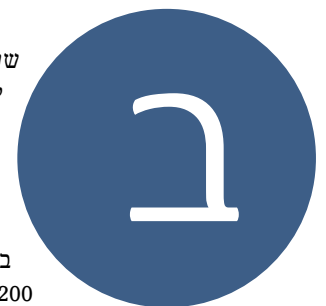
הפכה לתוכנית בתוך משרד החינוך, ולאט לאט 'אשלים' יצאה מהתמונה כי היא סיימה את תפקידה. הממשלה זקוקה למערכת חיצונית שהיא סומכת עליה, גוף עם גמישות כמו קרן הון סיכון, וזה בדיוק מה שעשינו במקרה 'מיתרים' ובעשרות מקרים אחרים."

מבחינת הממשלה, מעמדה של 'אשלים' כסדנה חברתית – מובטח. המבנה המיוחד של נציגי הממשלה מול נציגי ג'וינט ישראל המביא לשותפות גם את יכולתו בניהול כספי, ניהול כוח אדם והערכה, הוא מבנה המאפשר מקצועיות מרבית בדרך המקצועית. המבנה הכמו "הון סיכוני" איננו מליצה שיוקית אלא מהות: הון הסיכון פירושו שהמיזם יכול גם להיכשל, וכשה קורה אין טרונות ודם רע. היה והמיזם מצליח – הממשלה קולטת אותו, וזהו סוג של "אקזיט" הפרוש על פני כמה שנים (בדרך כלל 3-5 שנים ובכל מקרה לא יותר משבע שנים).

"אני רוצה לומר משהו גם לגבי העתיד", מוסיף מנחם וגשל, "'אשלים' הוא גוף מצליח בשל יכולתו לשמור על מקצוענות ורענונות מחשבתית, ואני סבור שהוא צריך להמשיך ולעסוק בילדים ונוער בסיכון. 'אשלים' גם מנהלת את השותפות עם יהדות התפוצות בלב פתוח ובנכונות ללמוד מן הנעשה בעולם בתחום. זהו נכס עצום, נכס לאומי ממש, שקשה לראות את החברה הישראלית בלעדיו."

דע מניין פֿאַת

“כשאני רואה אתכם”, אמר ד”ר רמי סולימני לילדים בכפר הנוער ‘כנות’, “אני רואה את עצמי בכל אחת ואחד מכם. כאן מצאתי את המקום בו קיבלו ורצו אותי”

שעת בוקר מוקדמת יצאנו עם מנכ”ל ג’וינט ישראל-‘אשלים’ ד”ר רמי סולימני לכפר הנוער ‘כנות’ הסמוך לגדרה. הכפר הוקם ב-1952 על שטח של 1200 דונם, כדי להכשיר את הדורות הבאים של החק-לאים בישראל, והילד רמי, שהגיע לשם ב-1966, אמר חמישים שנה אחר כך, ש”כשצעדתי באותו יום מהסיכוב בכביש הראשי לעבר כפר ‘כנות’, העולם הגדול נפתח בפני בפעם הראשונה. היו שדות, מר-חב, היו כלי עבודה, הייתי מחובר לאדמה שכל כך אהבתי, ולא פחות – לכיתת הלימוד.”

בשדרת העצים בכניסה ל’כנות’ עמד ריח של דשא שקוצץ, ובמרחבים בין הביתנים צעדו תלמי-דים אל כיתות הלימוד. בדרך לשם באביב 2016, הוא סיפר לנו על משפחתו שעלתה מאיראן כשעוד כולם קראו לה פרס, על קליטתם של הוריו במעברה של קריית מלאכי, על השבר הקשה שעברו בעקבות העלייה, על הניתוק בין קריית מלאכי ובין המושבים הגדולים שמסביב, ועל ההדרה של קריית מלאכי וכל מי שגר בה, מן החברה הישראלית ומכל סיכוי להתקדם בה. למזלו, הוריו, שבעולים חדשים רבים חיו בתחושה שאין להם סיכוי לעמוד על רגליהם, החליטו להתעקש על דבר אחד – חינוך ילדיהם, וכך ליוותה אותו אימו אל הכפר. הילד שאומר היום ש”האנשים היחידים שראיתי עד אז היו יוצאי מרוקו או רומניה, וכמובן המשפחה שלי”, צעד אז אל הכפר כשהוא יודע שהוא צועד לתוך ליבה של החברה הישראלית.

בחדר הלימוד החדש המנהלים של כפר ‘כנות’ מציגים בפני בוגר בית הספר ד”ר רמי סולימני תוכנית חדשה שפותחה בג’וינט ישראל-‘אשלים’ ופועלת בבית הספר, והיא מגמת המשטרה. לא רק חקלאות לומדים שם עכשיו, גם על הפעילות המשטרתית, עושים בחינת בגרות של חמש יחידות במדעי החברה, לומדים גם חוק, סדר ומשמעת, שמאחדים בין יקירי נגאוקר מלוד, שהוריו הגיעו לישראל מהודו; ניקול דודו מנתניה שהוריה הגיעו ארצה מאוקראינה וחולמת גם על מעבר להי טק;

גיא מוסקוביץ’ ממודיעין שהוריו ילידי הארץ, והוא חולם להיות שוטר; ומתן אהרונזון מחולון שהפנימייה הצילה אותו מנשייה מהלימודים.

“כשאני רואה אתכם”, אמר להם רמי סולימני ני באותו בוקר, “אני רואה את עצמי. אני הגעתי מאותו מקום עם אותם קשיים ואותם חלומות”. הוא הילד שהתחיל את מסעו ללימודים ב’כנות’ והיום הוא מנהל את ‘אשלים’ כדי לתת לילדים החיים במצבי סיכון בשנת 2016, סיכוי לצמוח ולהיות המנהיגים של העתיד.

השמה לחיים

בכל דרך שתסתכל עליה, סיפור חייו של רמי סולימני הוא התגשמות הסיפור של ‘אשלים’. אחרי שסיים את לימודיו התגייס לצה”ל ליחידה קרבית, ולקראת סוף שירותו השתתף בקרבות הקשים של מלחמת יום הכיפורים. מיד אחרי המלחמה, כשהוא ספון בבית בקרית מלאכי, שכנעו אותו הוריו להיעתר להזמנת קרובי המשפחה באיראן ולנסוע אליהם לביקור, ביקור שבו נחשף מקרוב לתרבות המפוארת של יהדות איראן ולמשפחה הגדולה של הוריו. בכוחות מחודשים הוא שב ארצה והחל בלימודיו. תחילה השלים את בחי-נות הבגרות ואז נרשם לאוניברסיטה העברית שם סיים תואר ראשון בחינוך ותואר שני בקרימינולר-גיה. ייעודו היה ברור לו: למצוא את הילדים שהם

“הסוד של רמי היה שהוא ידע שללא הכוונה וטיפול אישי הילדים לא ילמדו, ובתוך הבלגן של החיים, בזכות הטיפול האישי, הצליחו להעמיד אותי על הרגליים. היום אפשר להגדיר אותי בהחלט כסיפור הצלחה”

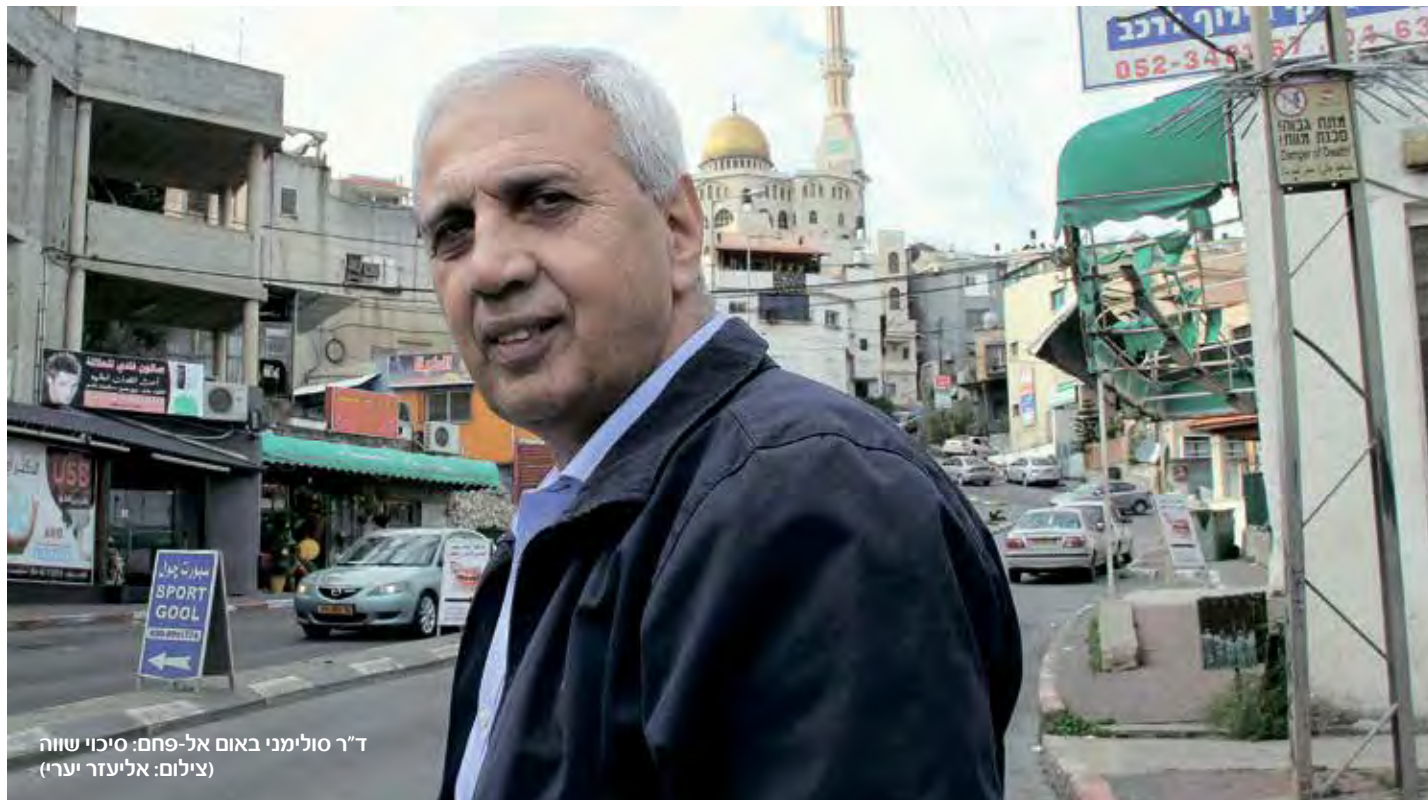
ילדים כמוהו, שנמצאים במצבי סיכון, ולתת להם את ההזדמנות שניתנה לו. אהרון מיכאל, מירוש-לים, היום בן חמישים, היה אחד מהילדים שאותם אסף ד”ר סולימני מהברזלים ליד שכונת ‘מוסררה’ בירושלים לבית הספר ‘מפנה’ לנוער עובד, בית ספר שהיה הבסיס לתוכניות החינוכיות של ‘אש-לים’ שנים אחר כך.

“אבי עזב את הבית כשהייתי בן 12 ואימי לא יכלה להתמודד עם חינוך הילדים בבית”, מספר אהרון. “נשלחתי לפנימייה. הייתי שם שנתיים וח-זרתי הביתה, ואז יצאתי לעבודה, לפרנס את עצמי ואת הבית, ולמזלי הגדול נתקלתי ברמי שעבד במ-רכז הנוער העובד והלומד. קודם כל רמי דאג לי לעבודה שתתאים לי, כי זאת היתה השיטה של בית הספר ‘מפנה’: קודם כל לסדר לך השמה בעבודה, ובמקביל להקפיד שתלמד עד כמה שאפשר. אותי שלחו לעבודה בבית מלון, ולמזלי הגדול הגעתי לטבח הידוע שלום קדוש, ואצלו למדתי את סודות המקצוע. צריך להבין שהסוד של רמי היה שהוא ידע לכוון. הוא ידע שללא הכוונה וטיפול אישי הילדים לא ילמדו, ובתוך המסגרת הזאת, בבלגן של החיים, הצליחו להעמיד אותי על מסלול שהוביל אותי היום להיות יו”ר איגוד השפים בירושלים, יש לי חברה לאספקת מזון, עבדתי בכל בתי המ-לון הגדולים, הקמתי משפחה, אפשר להגדיר אותי בהחלט כסיפור הצלחה. ומה שרמי נתן לי עוד, זה את ההבנה שצריך לעבוד עם הרגש ולהחזיר לחברה את מה שהיא השקיעה בך. אני היום מסייע לילדים כפי שאני הייתי, בדיוק ברוח של רמי ובית הספר ‘מפנה’.”

ומספרת תקווה מיוחס, שעבדה עם ד”ר סולי-מני בבית הספר ‘מפנה’: “השילוב שיש ברמי, של דרישות גבוהות מאד בצד חום ודאגה אישית, החזיר לילדים את האמון במערכת ובעצמם. לכל ילד נת-פרה ‘חליפה’ משלו – התאמה מקצועית מדויקת, עיונית או מקצועית, כשהמוטו שלנו היה ‘חינוך עשיר לילדים עניים’, מה שהיה מובן מאליו אז, ובטח גם היום, הוא שמה שהוביל את רמי זה הרגש ושאיפה למצוינות מוחלטת בכל דבר. כמחנכת אני יכולה לומר לך שזה המרשם גם היום, ואת זה רמי הטמיע בעבודתו בג’וינט וב‘אשלים’ וכך בכל מערכת החינוך לילדים ונוער במצבי סיכון.”

ד"ר רמי סולימני חוזר לכפר הנוער 'כנות'
(צילום: אליעזר יערי)

ד"ר סולימני באום אל-פחם: סיכוי שווה
(צילום: אליעזר יערי)

אסטרטגיות ומקצועיות

בראשית שנות התשעים התחיל ד"ר רמי סולימני את עבודתו בג'וינט ישראל, השתלב בו בתחומים שבהם התמחה והיו חשובים לו יותר מכל: החינוך והשתלבות ילדים במצבי סיכון. ג'וינט ישראל באותן שנים השקיע מאמץ גדול ביצירת תיאום בין משרדי הממשלה השונים. לא אחת פותחו תכניות טובות, אך הן לא הפכו להיות נחלת הרבים, ומציאות זו הייתה הזרז להקמתה של 'אשלים' – העמותה לתכנון ולפיתוח שירותים לילדים, בני נוער וצעירים בסיכון ולמשפחותיהם, כשהייחוד במודל הוא השרות תפוז בין ארגון הג'וינט לממשלת ישראל – משרד החינוך, הרווחה והבריאות, המוסד לביטוח לאומי ומשרד האוצר – ולפדרציה היהודית הגדולה ביותר בצפון אמריקה, היא פדרציית ניו יורק.

בזכות עבודה אסטרטגית תחת ניהולו של פרופ' יוסי תמיר, המנכ"ל של 'אשלים' בעשר השנים הראשונות, העמותה קנתה את מקומה בפיתוח השירותים החברתיים, וחלק גדול מתוכניותיה היו לספינות הדגל של משרד הממשלה. כך בתחום הגיל הרך פותחו תכניות הפועלות באופן שוטף בתוך מערכות החינוך, הרווחה והבריאות, תוכניות שטיפלו בכל רצף הבעיות כמו ילדים עם לקויות והוריהם הזקוקים לעזרה, תוכנית להכשרת הגנות בגני הילדים במגזר הערבי ויכולתן לאבחן ילדים, ועד מרכזי החירום המספקים טיפול חירום ומקלט מיידי לילדים הזקוקים לו עקב משבר במשפחה, ו"מרכזי הגנה" הנותנים תחת קורת גג אחת את כל השירותים המקצועיים הדרושים לאבחון ולחקירה של ילדים ובני נוער שחוו התעללות. בכל התקופה הזאת שיווי המשקל נטה יותר ויותר לטיפול משפחתי – קהילתי מאשר לטיפול בילד לבדו, והפתיחות למגזרים נוספים שבהם יש ריכוזים גבוהים של ילדים ונוער במצבי סיכון כמו החברה הערבית

או הציבור החרדי בישראל, הולכת ותופסת מקום מרכזי בסדר היום של 'אשלים'.

אום אל-פחם כמשל

אום אל-פחם היא דוגמה מובהקת להשקעה של 'אשלים' באוכלוסיות פגיעות. במרכז למשפחה והגיל הרך שבעיר מתכנסים מנהלי התוכניות הראשיים בתחום החינוך והגיל הרך: ד"ר מחמוד זוהדי, מנהל אגף החינוך בעיר; אימאן אגבריה מנהל תרבות 360 מעלות; שירין מחאמיד, רכזת התוכניות לגיל הרך; מייסון מחאג'נה, מנהלת מרכז רב תחומי לגיל הרך; והילאנה אגבריה, מנהלת היחידה לטיפול בפרט בעיריית אום אל פחם. הם מכונים לפגישת משותפת עם ד"ר סולימני כדי להתכונן במשותף לסיוור של ועדת הרווחה של הכנסת, שאמורה לדון בחורף 2016 בתוכנית חדשה להקמת מועצה לגיל הרך, שמבחינתו של ד"ר סולימני זאת התגשמות של חלום, לאחר מסע של 10 שנים שבהן 'אשלים' עשתה כל שיכלה לקדם את הרעיון כדי לתת משקל גדול ומכריע לטיפול בגיל הרך.

המפגש המשותף לקראת הדיון בכנסת יכול היה להתקיים בכל מקום, אבל ד"ר סולימני מקיים אותו בלב העשייה. הוא אומר: "אום אל-פחם, עיר ישראלית של 52,000 איש, היא עיר ענייה, 50% מתושביה חיים מתחת לקו העוני, וזה אסון חברתי שמדינת ישראל לא יכולה להשלים איתו. מבחינתי אין כל הבדל בעבודה שלי מול החברה היהודית או החברה הערבית."

שיתוף הפעולה האינטנסיבי של הג'וינט, ובכך לל זה 'אשלים' עם החברה הערבית החל ב-2006, כשעד אז רוב הניסיונות לשיתופי פעולה כאלה נכשלו. הפעם העבודה החלה עם תוכנית אסטרטגית מקיפה לאום אל-פחם, כשהתוכנית עסקה לא רק בילדים ובבני נוער ומשפחותיהם, אלא גם

במשמעויות של קידום החינוך לעתיד הבוגרים של המערכת. בעקבות התוכנית האסטרטגית החלה עבודה משותפת של שלוש המחלקות הנוגעות בעתיד הילדים – הרווחה, הבריאות והחינוך, יחד עם מנהלי התוכניות של 'אשלים'.

בעת סיור במרכז לגיל הרך שבו הילדים מתגייסים לראשונה בשימוש במחשבים, עוברים אבחונים ומקבלים שפע תוכניות לטיפוח היצירתיות, אימאן זוהדי לגמרי את תפיסת העולם של 'אשלים'. "הגענו לכך ש-95% מהילדים שמגיעים לכיתה א' מוכנים ללימודים, ובעיר שואפים ובצדק שהמספר יהיה 100%", אומר ד"ר סולימני. "המשמעות היא שאין חוז הנשירה, אם בכלל, יהיה מינימאלי. אלה ילדים שבאים מרקע קשה מאוד: באום אל-פחם יש ריכוז גבוה של משפחות חד הוריות, יש מעבר בין המסור רת למודרניות, יש מתחים שידועים לכל אחד, ואם בתוך כל זה נגיע למצב שבו ילדים לא ינשרו מבית הספר, עשינו דבר נפלא להם אבל גם לחברה הישראלית. ילד שיוצא ממצב סיכון, שצמח להיות מברגר שיכול ללמוד ולהתפרנס ולהשתלב בחברה, הוא אדם אחד פחות שיהיה תלוי במסד, אדם שלא יהיה מקור של סיכון לעצמו לילדיו, אלא להיפך."

מבט לעתיד

הרגעים האלה של הסיוור ברחבי הארץ, ההתבוננות במה שהושג ובמה שעדיין מחכה לתשובה, הם גם זמן טוב לחשיבה לטווח ארוך. בחודשים האחרונים השלימה 'אשלים' בניית תוכנית אסטרטגית לחמש השנים הבאות, תוכנית שתיתן מענה למצוקות החדשות שעולות מהשטח, והתסכול הגורם בר מול מספרם הגבוה של הילדים החיים במצבי סיכון בישראל. ענת פנסו, המשנה למנכ"ל, ריכזה את התהליך האסטרטגי, בהובלתו של ד"ר סולימני ויחד עם כל אנשי הצוות ואנשי הנהלת 'אשלים'.

מימין לשמאל: אלחנדרו ארגס, סנדי מוסקוביץ' וד"ר רמי סולימני

כשהם מתייחסים לעתיד הם מדגישים: "ב'אשלים' מבקשים לשמר את הארגון כגוף חלוצי, פורץ דרך, לדחוף לתוכניות חדשות תוך שמירת עקרון השיתוף והתפיסות החדשניות שלו. אם בעבר בחינת התוכניות ומידת הצלחתן נקבעה על ידי שינויים מבניים, אימוץ התוכניות על ידי משרדי הממשלה, המקצועיות של העובדים, וקביעת מגמות בתוך החברה הישראלית והשיח שלה בימים אלה, מציבים בפני 'אשלים' אתגר נוסף וקשה לא פחות: התוכניות ייבחנו גם במידת האפקטיביות שלהן, ועד כמה היא ניכרת באוכלוסיות היעד של ילדים נוער ומשפחות במצבי סיכון.

"אני רוצה לתת לך דוגמה בעניין השני הזה", אומרת ענת פנסו, "כשאתה עושה תכנית בתחום החינוך, למה אתה מתחייב? אם בעבר התחייבנו שלמורים יהיו יותר כלים כדי ליצר את התשתית ארוכת הטווח לשינוי, הרי שעכשיו אנחנו בוחנים את עצמנו בנוסף גם בכמות הילדים שאינם נושרים מבית הספר."

"הניסיון הגדול שלנו לימד אותנו שצריך לפתח שותפויות חדשות מעבר לשותפות עם הממשלה. אנחנו פונים עכשיו למגזר העסקי", מדגישים ד"ר סולימני וענת פנסו, "קודם כל משום שהם מבקשים מעורבות, אבל גם משום שההשקעה אצלנו דומה מאד למה שהם מכירים והיא רוח ה-start up. אנחנו גם מבינים שצריך להיות מוכנים לתקן תוך כדי תנועה, וכאן נכנס לתמונה 'מכון ברוקדייל' שהוא יחידה של הג'וינט העולמי שיושבת כאן איתנו, והיא הגוף המבקר והמעריך שלנו, ויש להם תפקיד חשוב מאד בתהליכי שיפור והתקדמות. אנחנו לא צריכים להתחיל כל דבר מאפס: אנחנו מבינים שבעולם יש תובנות, יש ניסיון באוכלוסיות שונות, אנחנו גם רוצים לשמר את השותפות עם יהדות ארצות הברית, שהרי ללא הסיוע ארוך הטווח שקיבלנו מפרדציית ניו יורק, הרבה מאד תכניות בתחום ילדים במצבי סיכון כלל לא היו יוצאות לפועל. את זה צריך לשמר כמו את הערכים והיעדים שחזרנו ואישרנו: לבחון דרכים חדשות, להביא למוכנות טובה יותר של ילדים לכיתה א', לצמצם את הנשירה, לאפשר לכל ילד/ה ונער/ה לקבל כישורי חיים ולחזק את המשפחה והקהילה. אנחנו מבינים היום שאלו הם מפתחות הזהב להצלחה בעתיד."

המכנה המשותף

ומילה לסיום: את יום הסיוור בפרויקטים של 'אשלים' ובמסלול חייו של ד"ר סולימני, הוא מתעקש שנסיים בקרית מלאכי. כאן, מתברר, הוא ממשיך להיות מעורב בתהליך השיקום של השכונות הקשות של העיר, עוקב אחר התוכניות, מכיר כל עץ וכל בית, ובדרכו שלו מדרכן את האנשים להשיג יותר. רק אחרי שאנחנו מסיירים בכל השכונה הוא מתפנה לביקור קצר בבית אימו. שם, בצל עצי ההדר, ותוך כדי טעימה מן המטעמים שהכינה לכבודו הגב' סולימני, הוא מוכן להודות שאף על פי שעזב את קריית מלאכי לפני שנים רבות, קריית מלאכי לא עזבה אותו. הוא תמיד יהיה הילד שהצליח בזכות אהבת הוריו והעובדה שאף פעם לא שכח מניין בא. וזהו האתוס המשותף לכל אנשי 'אשלים', המבקשים לבנות חברה צודקת וטובה יותר במדינת ישראל.

ב

בינם לבין מנהיגים מהקהילה היהודית בחוף לארץ לטובת עשייה חברתית שיש בכוחה לחולל שינוי בקרב ילדים ונוער במצבי סיכון. סנדי מוסקוביץ'-דנטו, המייצגת את הג'וינט בוועדה לציון ח"י שנים לשותפות עם פדרציית ניו יורק, קיבלה השראה משותפות זו. היא מאמינה כי התכנון האסטרטגי של 'אשלים' לחמש השנים הבאות יחזק ויעודד שותפויות חדשות עם פדרציות יהודיות, עם קרנות ועם עמותות. שותפויות אלו יבטיחו צמיחה והגשמה של ילדים ובני נוער לחיי בגרות עצמאיים ובטוחים.

לסיכום מדגישים סנדי ואלחנדרו: "ראוי כי כל 2.7 מיליון הילדים והנוער בישראל יזכו לקבל את כל מה שמדינת ישראל יכולה להעניק להם והם 'בתמורה', יתרמו בחזרה לחברתם. פעילות אשלים שניתנה את סיפור חייהם של אלפי ילדים, בני נוער, צעירים ומשפחות. לכבוד הוא לנו לעבוד עם הצוות הנפלא של 'אשלים' אשר יוצרים עתיד מבטיח לכל ילד במדינת ישראל."

יום בו אשלים חוגגת 18 שנים של פעילות, אלחנדרו ארגס וסנדי מוסקוביץ'-דנטו המובילים את תת הוועדה של 'ג'וינט-ישראל אשלים' בועד המנהל של ארגון הג'וינט גאים לחלוק כבוד להישגיו הארגוני בעבר ומתקופת תפקידם גם להפנות זרקור להמשך פעילותה של אשלים בחיזוק החברה הישראלית בשנים שיבואו. אלחנדרו ארגס מתייחס בדבריו להשפעתה של אשלים הן על המערכות הציבוריות בישראל כמו גם על חייהם של ילדים, נוער, צעירים ומשפחות במצבי סיכון. אלחנדרו מציין שהביקורים בישראל, וההיכרות בשטח עם התוכניות השונות, עם הילדים ועם אנשי המקצוע בשטח חידדו את ההבנה לגבי ההשפעה הגדולה של אשלים. במיוחד הוא מתרשם מהיכולת של אשלים לעבוד עם כל המיגזרים בחברה הישראלית. בהתייחס לאתגרים לעתיד אלחנדרו מדגיש במיוחד ליכולת של 'אשלים' לחבר אנשי עסקים ישראלים לשיתוף פעולה

והפנייתם לטיפול התפתחותי הולם. מאז פיתוחה ועד היום, פעלה התכנית בלמעלה מ-800 מסגרות גניות, והשפיעה על עשרות אלפי ילדים שנהנו ממנה. כיום התוכנית פעילה ב-7 רשויות מקומיות שבהן יש ריכוז גבוה של אוכלוסייה חרדית. התכנית הוטמעה בספר הפרויקטים של 360° – התכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון.

הישגים

48.4% מהילדים שהשתתפו בתכנית חיזקו את הגוף; 37.6% שיפרו את תחושת הביטחון העצמי; 26.9% הראו שיפור התנהגותי; 21.5% העלו את היכולות החברתיות שלהם.

שותפים

עזר מציון, קרן ברנרד ון ליר ורשויות מקומיות.

'שותפות אחד'

(שנת פיתוח: 2003)

'שותפות אחד' היא תכנית שפותחה כדי לשפר את מצבם של הילדים בגיל הרך והוריהם בחברה הערבית במדינת ישראל. מטרתה לחולל שינוי משמעותי באיכות השירותים הניתנים על ידי פיתוח מענים לאנשי מקצוע והרחבת התשתיות בחינוך, ברווחה ובשירותי הבריאות ברמה הישיר-בית. פותח מודל יישובי לגיל הרך ב-6 מוקדים אשר נגע ב-13,000 ילדים, כ-4,000 הורים לילדים בגיל הרך וכ-1,500 אנשי מקצוע בתחומי החינוך, הרווחה והבריאות.

הישגים

שיפור בדפוסי האינטראקציה של הגנות עם הילדים מבחינת התמיכה הרגשית והלימודית שהן מעניקות וארגון הגן; הגברת המודעות והרגישות לגבי צרכי הילד בקהילה, בקרב קבוצת האמהות ואנשי המקצוע; הצבת צרכי הילד בראש סדר העדיפות ברמה היישובית; שיתוף פעולה בין הגורמים השונים ברמת היישוב המתבטא בראיית צרכי הילד והטיפול הוליסטי בו.

שותפים

הפדרציה היהודית של סן פרנסיסקו, משרד הר-ווחה, משרד החינוך, משרד הבריאות, המוסד לביטוח לאומי ומשרד הכלכלה והרשויות המקומיות.

הגיל הרך

'מעגן'

(שנת פיתוח: 1999)

תכנית מעגן היא תכנית התערבות מערכתית רבת-תחומית, עבור ילדים המתקשים בתפקודם במסגרות החינוך בגיל הרך. התכנית מקדמת זיהוי ואיתור ילדים, תוך בנייה ויישום תכניות עבודה ופעילויות מותאמות באופן ייחודי לרקע התרבותי שלהם וליכולות וקשיים שזוהו אצלם (התכנית הותאמה במיוחד לאוכלוסייה הערבית והחרדית). התוכנית פועלת ב-83 רשויות ברחבי הארץ, 1,650 כיתות גן/מעון, 49,000 ילדים בגיל הרך.

הישגים

חלה ירידה בשכיחות רוב הבעיות שמהן סבלו הילדים וירידה במספר הבעיות שמהן סבלו הילדים (מ-6.8 בעיות בממוצע בעת הכניסה לתכנית ל-0.7 בעיות בממוצע בסיום קבלת המענה).

שותפים

משרד החינוך, רשויות מקומיות. התוכנית הוטמעה במשרד החינוך.

'חצר פעילה'

(שנת פיתוח: 2001)

התכנית פותחה עבור ילדים בסיכון התפתחותי בגילאי 3-6 במטרה לזהות ולמזער קשיים של ילדים בסיכון התפתחותי ובהם קשיים בקואורדינציה, קשיים בשיווי משקל, הפרעות קשב וריכוז, קשיים במוטוריקה עדינה וקשיים התנהגותיים-רגשיים. התכנית כוללת הכשרה לימודית ומעשית לצוותי החינוך בגני (מטפלות, גנות וגננים) באמצעות הנחיה בשטח החצרות על ידי צוותים מקצועיים בנושאים של יצירת סביבה התפתחותית מעשירה, שינוי תפיסות של צוותי חינוך לגבי חשיבות המשחק התנועתי בגיל הרך, זיהוי קשיים של הפעוטות

18 שנה של הישגים

■ במהלך שנת 2015, השתתפו בכל התכניות של ג'וינט ישראל-אשלים 85,400 ילדים, נוער וצעירים במצבי סיכון. אליהם הצטרפו עוד 16,190 אנשי מקצוע העובדים עמם וכן, 14,400 הורים ו-9,900 בני משפחות.

■ במהלך 18 השנים האחרונות, פיתחה וקידמה 'אשלים', יחד עם שותפיה בממשלת ישראל, כ-250 תכניות עבור ילדים, נוער וצעירים במצבי סיכון ובני משפחותיהם.

■ ב-5 השנים האחרונות, אחוז ההטמעה של תכניות 'אשלים' עומד על 74%.

■ תכניות 'אשלים' פעלו באופן ישיר ב-2015 ב-88 יישובים שונים ברחבי הארץ.

■ עד שנת 2008, השקיעה 'אשלים' כ-1.2 מיליארד ש"ח (השקעה כוללת) לפיתוח, יישום והטמעת מענים לטובת אוכלוסיית הילדים, נוער, צעירים במצבי סיכון ובני משפחותיהם (עתון דה מרקר, 2008).

■ 25% מהתכניות של משרד החינוך למניעת נשירה בבתי הספר, פותחו ב'אשלים' (מרכז מחקר ומידע של הכנסת, 2014). לצד זאת, 'אשלים' מעורבת בליווי, הכשרה וייעוץ במסגרת תכניות רבות אחרות של המשרד הקשורות לסוגיית הנשירה.

■ בשנת 2015, תכניות שפותחו ב'אשלים' היוו 23% מסך המענים בספר הפרויקטים של 360° – התכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון. כמו כן, בשנת 2015, 154 (מתוך כ-180) יישובים המשתתפים בתכנית הלאומית בחרו באחת מהתכניות של 'אשלים'.

'התחלה טובה'

(שנת פיתוח: 2009)

תכנית ממשלתית לגיל הרך במסגרת 360° – שמ"טרתה לאתר ילדים בגיל הרך במצבי סיכון ולהרחיב את היקף השירותים הניתנים להם בהתאם לצרכים שלהם ושל הוריהם כדי לצמצם את שכיחותם של מצבי הסיכון ואת חומרתם. התכנית פועלת ביישובים באוכלוסיות החברתיות והכלכליות 1-5. התוכנית פועלת ב-180 יישובים בפריסה ארצית, בהם טופלו במסגרת התכנית 33,428 ילדים ו-4,045 הורים. עוד 77,021 ילדים ו-28,770 הורים הושפעו מהתכנית.

הישגים

במסגרת המיפוי שנערך בתכנית, אותרו כ-47,000 ילדים במצבי סיכון בגילי לידה עד 5, המהווים כ-16% מכלל אוכלוסיית הילדים בגיל זה ביישובים. כ-60% מהילדים לא היו מוכרים קודם כילדים בסיכון לשירותים המטפלים.

שותפים

משרד הרווחה, משרד החינוך, משרד הבריאות, משרד העלייה והקליטה, משרד לביטחון פנים. התוכנית הוטמעה באופן מלא ב-360° התכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון.

'מודל מרכזי הגיל הרך' (מג"ר)

(שנת פיתוח: 2012)

מרכזי גיל רך נבנו כשירות אוניברסאלי לילדים בגיל רך מגיל לידה עד גיל שש ולהוריהם. המרכז מיועד להדגיש ולשחר (reaching out) מגוון שירותים לגיל הרך של הרשות המקומית בניהול משותף. 27 מרכזים לגיל הרך פועלים עפ"י הדגם הבין-משרדי (מתוך 56 מרכזים).

הישגים

מודל בין-משרדי להקמה והפעלה מיטבית של מרכזי גיל רך מקובל היום ע"י כלל משרדי הממשלה.

שותפים

משרד הרווחה, משרד החינוך, משרד הבריאות, 360° – התכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון. המודל פועל באחריות משרד החינוך ובלווי ועדה בין-משרדית.

ילדים למשפחות בקצה רצף הסיכון

'מרכזי ילדים הורים'

(שנת פיתוח: 1998)

מסגרת טיפולית כוללנית רב מקצועית לילדים בסיכון ולהוריהם, המתייחסת למשפחה כאל יחידה הומוגנית אחת. מטרת המרכזים היא למנוע הוצאת הילדים מהבית, ולשפר את תפקוד המערכת המשפחתית כך שיוכלו להתפתח ולצמוח בצורה מיטבית. בארץ פועלים 75 מרכזים, המשפיעים על 5,450 ילדים והורים. במקביל לכך, ישנם גם 104 מרכזים של 'נתיבים להורות' בהם מטופלים 3,778 ילדים והורים נוספים.

הישגים

שיעור הילדים עם בעיות בהתנהגות הלימודית ירד מ-61% בעת ההפניה, ל-43% בסיום הטיפול; שיעור הילדים עם התנהגות אנטי חברתית ירד מ-46% בעת ההפניה ל-34% בסיום הטיפול; בעקבות התכנית, חלה ירידה מובהקת בשיעור הילדים הסובלים מאלימות רגשית, או שיש לגביהם חשד לאלימות פיזית מ-31% ל-21%; בעקבות התכנית, חלה ירידה מובהקת בשיעור הילדים עם בעיות בקשר הרגשי עם האב מ-91% ל-70%.

שותפים

משרד הרווחה, רשויות מקומיות. התכנית הוטמעה במשרד הרווחה ומופיעה בספר הפרויקטים של 360° – התכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון.

פנימיות קהילתיות ופנימיות יום

(שנת פיתוח: 2000)

פיתוח מודלים של הפנימיות הקהילתית ופנימיות יום המיועדים לילדים בגיל 5-12 וזאת על מנת לשמר ולחזק את הקשרים עם המשפחה והסביבה הטבעית. הפנימיות הקהילתית מבוססת על קרבה

פיזית של המסגרת החוץ-ביתית לקהילה ממנה מגיעים הילדים, ועל שותפות עם ההורים ועם הקהילה. פנימיות יום מאפשרת לילדים שהיה חלקית בפנימיות בשעות היום וחזרה לביתם בשעות הערב. בשנת 2005, פעלה התכנית ב-24 פנימיות קהילתיות ברחבי הארץ.

הישגים

אחוז ההורים שאינם מפגינים התנהגויות חיוניות בעת הביקורים בפנימיות ירד מ-42% בשנה הראשונה ל-19% בשנה השלישית, ואחוז ההורים שאינם מפגינים אף התנהגות חיונית ירד מ-26% ל-7%.

שותפים

משרד הרווחה, המפעל להכשרת ילדי ישראל, פנימיות. התכנית הוטמעה במשרד הרווחה.

'משפחות מלוות'

(שנת פיתוח: 2014)

מטרת התכנית היא לאפשר חיבור משפחתי וחוויה של בית תומך ומכיל עבור ילדים חסרי עורף משפחתי החיים בפנימיות רווחה. 63 ילדים כבר הושמו במשפחות, ולרשות התוכנית מאגר מידע לאומי הכולל 350 משפחות (190 משפחות מארחות ו-160 נוספות במאגר שמוכנות לארח, ומדי חודש, 10-20 משפחות חדשות התנדבו להצטרף למאגר.

שותפים

משרד הרווחה, הפנימיות. התכנית פעילה.

ילדים ונוער במערכת החינוך

התכניות לילדים ונוער נחלקות ל-3 זירות: התערבות מערכתיות במרחב בית הספר, התערבויות יישוביות ופיתוח מקצועי בשדה (on service) ובאקדמיה. שלוש זירות אלו מביאות במשולב לתפנית במסגרות מערכת החינוך כמערכת אוניברסלית

התכנית הוטמעה במשרד החינוך ומופיעה בספר הפרויקטים של 360° – התכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון.

'צח"י – צמיחה חינוכית יישובית' (שנת פיתוח: 2002)

מטרת התוכנית ליצור רציפות בין עבודתם של קור בעי המדיניות ואנשי המקצוע הבכירים לבין עבודת אנשי החינוך והטיפול בבתי הספר ובקהילה בדרך של למידה משותפת של נציגי המערכות החינוכיות השונות בעיר. התכנית מופעלת כ-12 יישובים בר-חבי הארץ והשתתפו בה מאות יועצים חינוכיים, פסיכולוגים ועו"סים, מנהלי בתי ספר, מורים ואנשי הפורום העירוני לחינוך.

הישגים

השפעה רחבה על כל בעלי התפקידים האחראים על ילדים ונוער בסיכון בעיר, מראש העיר וקובעי המדיניות, דרך מנהלי מוסדות חינוכיים וטיפוליים ועד מכלול אנשי החינוך והטיפול שבמערכת; עיגון הכשרה מקצועית המשולבת בעבודה מעשית בבתי הספר ובמוסדות הרווחה.

שותפים

משרד החינוך (שפ"י), אבני ראשה ורשויות מקר-מיות (מחלקות חינוך ורווחה).

'אליין' לבנות ותכנית 'בניך' לבנים, אשכול החברה החרדית (שנת פיתוח: 2012 אליין – 2012, בניך – 2015)

תכניות 'אליין' ו'בניך' נועדו ליצור שינוי מהותי במערכת החינוך של החברה החרדית, לתת מע-נים ממוקדים לצרכי התלמידים כפרטים בבתי הספר, לשנות את תפיסת ההורים את עצמם כשותפים וכקליינטים לעזרה, לפתוח ערוצים לגיטימיים לאנשי מקצוע העוסקים בעבודה עם ילדים בסיכון בקהילה החרדית, ולהביא להתמ-קצעות של מחנכים ואנשי חינוך בעבודה עם יל-דים במצבי מצוקה וסיכון וכן פיתוח של חומרים מותאמים לקהילה החרדית שיקבלו אישור של ועדת הרבנים.

התכנוניים לעבודה עם תלמידים תת-משיגים ובסיכון. התכנית מקיימת הכשרה אינטנסיבית וארוכת טווח לצוותי חינוך בבתי הספר (המחנכים, צוותי ההנהלה והצוותים המובילים הבין מקצור עיים בבתי הספר). התוכנית פעילה ב-38 רשויות מקומיות.

הישגים

בקר 64% מהתלמידים שהשתתפו בתכנית חל שי-נוי חיובי מאד, ולגבי 58% דווח כי חל אצלם שינוי חיובי מועט; 40% מהתלמידים שהיו להם בעיות בתחילת התכנית, דיווחו על שיפור משמעותי בא-חד מהתחומים הבאים: נוכחות, בעיות התנהגות, קבלת סמכות המורים, הסתגלות רגשית והשתלבות חברתית.

שותפים

משרד החינוך (שפ"י), רשויות מקומיות. התכנית הוטמעה במשרד החינוך.

'מרח"ב' (שנת פיתוח: 2004)

בניית מודל כולל של בית הספר, המעניק לתלמידי בית ספר יסודי ולמשפחתם מענה רב תחומי למ-ען רווחתו הפיזית, הרגשית והאינטלקטואלית של התלמיד כדי להבטיח את מוכנותם של התלמידים למעבר לחטיבה גם בפן הלימודי, הרגשי והחברתי גם יחד. התוכנית פעילה ב-20 בתי ספר ונגעה בל-מעלה מ-7,000 תלמידים.

הישגים

ההנחה הרגשית-ארגונית סייעה לכל המנהלים, ולחלק מהמורים, לפתח תחומים בעבודתם, בעיר קר ביחס להטמעת התפיסה ההוליסטית, לעבודה בין-אישית עם התלמידים וההורים, לפיתוח עבודת צוות משותפת, ולשילובו של הצוות הטיפולי בע-בודת בית הספר; רוב המורים, התלמידים וההורים דיווחו על קשר חיובי של המורים עם התלמידים. כ-50% מהמורים דיווחו כי התכנית תרמה באופן משמעותי לעבודה הבין-אישית עם התלמידים.

שותפים

משרד החינוך, קרן רש"י, משרד הרווחה, רשויות מקומיות, הפדרציות היהודיות של דטרויט וניו יורק.

וסביבת התפתחות טבעית לעשייה משמעותית עם תלמידים בסיכון ולצמצום הפערים החברתיים.

'עוצמה לילד ולמתבגר' (שנת פיתוח: 2000)

מטרתה של התכנית היא להתמודד עם התנהגויות מפריעות ואלימות של ילדים ובני נוער באמצעות פיתוח שליטה עצמית. 30 בתי ספר ו-10 פנימיות ברחבי הארץ לקחו חלק בתוכנית, והוכשרו כ-100 אנשי חינוך שהפעילו כ-60 קבוצות ברחבי הארץ.

הישגים

ירידה של יותר מ-90% בהתנהגות התוקפנית של הילדים ובאותה המידה, עלייה בשליטתם העצמית.

שותפים

אוניברסיטת תל אביב (בית הספר לעבודה סר-ציאלית), קרן פראט. התכנית הוטמעה במשרד החינוך ומופיעה בספר הפרויקטים של 360° – התכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון.

'מל"א – מרחב למידה אחר' (שנת פיתוח: 2000)

מטרת התכנית לתת מענה לתלמידים הנמצאים בסיכון לנשירה הגלויה והסמויה כאחד, על ידי יצי-רת מרחב פיזי בבית הספר, הכשרת צוותים חינו-כיים בבית הספר ומיפוי תלמידים בחטיבת הביניים. התכנית פועלת ב-70 בתי הספר ברחבי הארץ (עם התאמות ייחודיות למגזר הערבי).

הישגים

התכנית הוכרה ע"י משרד החינוך, הן בשל חשי-בותה והן בשל יכולת ההשתלבות שלה במסגרת המחלקה לביקור סדיר.

שותפים

משרד החינוך, רשויות מקומיות. התכנית הוטמעה במשרד החינוך.

'רווחת הפרט' (אד"ם) (שנת פיתוח: 2001)

תוכנית לקידום תלמידים מתקשים וילדים בסי-כון בבתי ספר יסודיים ובחטיבות הביניים. התר-כנית מעודדת שינוי מהותי בגישה של בתי הספר

תעסוקת וניהול חוזים למסגרת וכלים לכל החיים. פועל ב-19 ישובים שבהם פועלים 50 מספר עס-קים, בהם היו מעורבים 300 בני נוער ב-33 מסגרות שונות.

הישגים

מאות בני נוער מכל רחבי הארץ משתתפים במיזמים שנבנו במיוחד עבורם ומספקים להם הן מסגרת חינוכית חברתית והזדמנות להתמודד עם תפועל עסק כלכלי לכל דבר; הקמת 'העסק שלנו' בע"מ כחברת גג לכל העסקים של 'עשינו עסק' שמאפשרת לייצר מוצרים בעסקים השונים וגם משמש כקבלן משנה לחברות עסקיות בענפי הנגרות והמסגרות. הנערים מסיימים את לימודי התיכון במסלול אלטרנטיבי לבגרות.

שותפים

ציונות 2000, המוסד לביטוח לאומי, משרד החינוך, משרד הרווחה, מת"ן, הבנק הבין לאומי הראשון. ניפטי – תכנית הוטמעה במשרד החינוך, ופועלת בשיתוף, קרנות הביטוח הלאומי, קרן הילדים והשרות לשקום נוער, מאגף התקון של משרד הרווחה והשירותים החברתיים.

'להב"ה'

(שנת פיתוח: 2008)

תכנית להב"ה מותאמת לייחודיות המרחב הכפרי, על יתרונותיו וקשייו, ולצרכי הקהילה בו, ומתמקדת באיתור בני הנוער בסיכון, בהנגשת שירותים ומענים להם ולהוריהם, תוך שילובם בפעילויות הנורמטיביות החינוכיות-החברתיות. התוכנית פועלת ב-16 מועצות אזוריות ברחבי הארץ (מתוך 54 מועצות).

הישגים

התכנית נכללה בספר הפרויקטים של 360° – התכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון.

שותפים

מרכז המועצות האזוריות, משרד החינוך (מנהל חברה ונוער והמנהל לחינוך התיישבותי), משרד הרווחה והשירותים חברתיים (שירות מתבגרים באגף תקון ושירות ילד ונוער). התכנית הוטמעה ומובלת בשי-תוף ע"י משרד החינוך (מנהל חברה ונוער) ומשרד הרווחה (שירות ילד ונוער ואגף תקון).

משמעותית בציוני התלמידים בתכניות שח"ר; עליה במספר הישובים, המוסדות, ואנשי המקצוע המשתתפים בתוכנית; פיתוח מנהיגות.

שותפים

משרד החינוך, מוסדות האקדמיה ורשויות מקומיות.

נוער בסיכון

'נקודת מפנה' – NFTE

שנת פיתוח: 2006

תכנית NFTE (Network for Teaching – Entrepreneurship) כוללת קורס בהכשרה ליזמות עסקית בהיקף של 45-60 שעות לימוד ומקנה ידע בתחומי יזמות והקמת עסק, כמנוף לפיתוח כישורי למידה וחיים. עד כה השתתפו בתכנית למעלה מ-5,000 תלמידים בני 12-18 ב-353 קבוצות ברחבי הארץ.

הישגים

90% מהתלמידים מפגינים שביעות רצון גבוהה מהתכנית; 83% מהתלמידים מדווחים על קבלת ידע וכלים בתחום התעסוקה; 78% מהתלמידים מדווחים על שיפור בכישורי החיים; 95% מדווחים על כך שהתכנית תרמה להם תרומה חברתית; 71% מדווחים על שיפור בהישגים לימודיים. התוכנית מקיפה 4,980 בני נוער, 337 קבוצות פעילות. התכנית הוטמעה במשרד החינוך.

שותפים

משרד החינוך, רשתות חינוכיות, שותפי NFTE, אנשי עסקים וחברות עסקיות.

'עשינו עסק'

(שנת פיתוח: 2006)

מודל ייחודי לטיפול בנוער בסיכון באמצעות הקמת מיזמים עסקיים/חינוכיים. במסגרת התכנית, הנערים מקבלים שכר על עבודתם, צוברים ניסיון

אליך – אשכול שירותים לתלמידות על רצף הסיכון במוסדות חינוך לבנות בקהילה החרדית. התוכנית מופעלת ב-22 בתי ספר ו-23 קבוצות התמחות לנשות מקצוע ב-10 ישובים שבהם ריכוזים גדולים של האוכלוסייה החרדית; 10 מחזורים בסמינר בית יעקב בירושלים – במסגרות השונות של התכנית השתתפו כ-1000 נשות מקצוע המקדמות כ-2000 תלמידות והוריהן.

בניך – אשכול מענים להכללת תלמידים החווים מחסומי למידה והשתלבות במוסדות החינוך לבנים של הקהילה החרדית. פעילה ב-10 בתי ספר ו-12 קבוצות לאנשי מקצוע ב-5 ישובים שבהם ריכוזים גדולים של האוכלוסייה החרדית. במסגרות השונות של התכנית השתתפו כ-400 אנשי מקצוע המקדמים כ-500 תלמידים והוריהם.

הישגים

(אליך ובניך ביחד): עליה מתמדת בתפקוד הבית ספרי בקרב רוב הנושאים הסמויים המאותרים המשתתפים בפילוט; מסוגלות המורים לקידום כל תחומי התפקוד הלימודי, הרגשי, החברתי והמשפחתי; שינוי במחויבות של המנהיגות החרדית בהשקעה הבית ספרית בתלמידים בסיכון; הקמה של 5 מרכזי הכשרה.

שותפים

משרד החינוך (המחוז החרדי ושפ"י), סמינר בית יעקב.

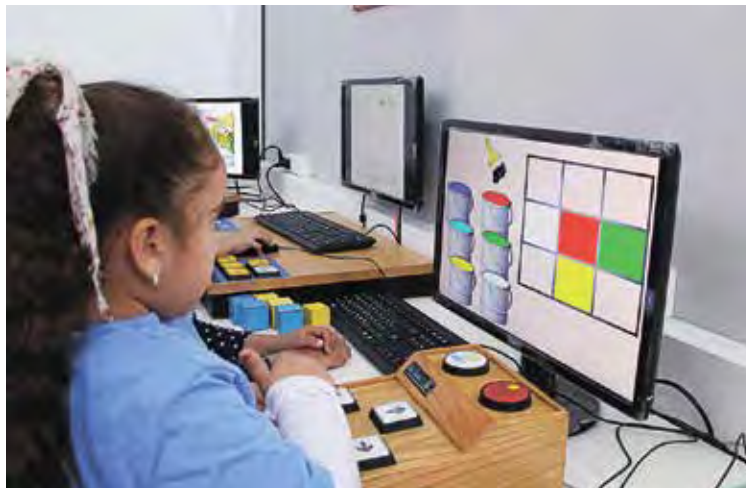
'סנאד'

(שנת פיתוח: 2013)

תוכנית להתאמת המודלים שפותחו לחברה הערבית כדי לאפשר לבתי הספר מענים ממוקדים לתלמידים, להשפיע על תפיסות ההורים את תפקידם, ולפתח חומרים מותאמים ותורות הכשרה. התוכנית פועלת ב-18 בתי ספר, 11 קבוצות אנשי מקצוע ו-6 מחזורים במכללת אלקסאמי. משתתפים כ-600 אנשי מקצוע המובילים שינוי מגמה ברמת הפילוט בקרב 400 תלמידים והוריהם.

הישגים

ירידה של 25% במספר התלמידים המופנים לחינוך המיוחד וסגירה של 4 כיתות חינוך מיוחד; עליה

‘שרשרת’

(שנת פיתוח: 2009)

מטרת התכנית ליצור מרחב לפעילות פסיכו-חינוך כית המיועדת לקדם את הרווחה הנפשית ותחושת הביטחון והערך של נערות במרחב הבית ספרי ול- מנוע החרפה של מצבי סיכון ומצוקה על רקע מג- דרי. התוכנית פועלת ב-16 בתי ספר ברחבי הארץ (קבוצת נערות בכל בית ספר).

הישגים

80% מהמראיינות דיווחו על שינויים חיוביים שח- לן בהן בעקבות ההשתתפות בתכנית (בתחומים של ביטחון העצמי, תחושת המסוגלות, מודעות לנר- שאים נשיים, פתיחות כלפי בני נוער אחרים, חוסר שיפוטיות ומידת האחריות).

שותפים

משרד החינוך, בתי ספר, רשויות מקומיות, הרשות לקידום מעמד האישה. התכנית הוטמעה במשרד החינוך.

‘יש מצב’

(שנת פיתוח: 2009)

‘יש מצב’ הוא שירות המגיש תכנית מניעתית כוללת. התכנית מזמנת לנערות ולנערות חוויות המחזקות בהם את תחושת המסוגלות והשייכות לטובת קידום הרגלים בריאותיים נכונים, רכישת כר- שורי החיים וסיוע בהכנה לעולם העבודה. התוכנית מופעלת ב-5 ישובים.

הישגים

84% מבני הנוער שהשתתפו בתכנית העידו על המרכזים כמקום נורמטיבי לבלות בו בשעות אחר הצהריים; 49% בני הנוער הסכימו שהם מודעים יותר לצורך לשמור על הסביבה, 55% על הב- ריאות (גם נפשית וגם פיזית); 60% מבני הנוער שהשתתפו בתכנית העידו שקשר עם הוריהם השתפר בעקבות כך. 60% נוספים שיפרו את קשריהם עם צוות בית הספר ו-66% שיפרו את מצבם הלימודי.

שותפים

משרד הרווחה, משרד החינוך, משרד הבריאות,

משרד התרבות והספורט, משרד להגנת הסביבה, האגודה לקידום החינוך. התכנית הוטמעה במשרדי הרווחה והחינוך.

הגנה ומוגנות

‘מרכזי חירום’

(שנת פיתוח: 1998)

הקמת מרכזי חירום לילדים בסיכון ומשפחותיהם נועדה לתת מענה טיפולי והגנה מיידית לטווח קצר לילדים הנתונים בסיכון גבוה במדינת ישראל. נוסף לכך, המרכזים מפעילים יחידות טיפוליות – ייעור ציות, הנותנות מענה לילדים ולמשפחות בסיכון גבוה מבלי להוציא את הילדים מהבית. בישראל 10 מרכזי חירום המציעים מקלט לכ-150 ילדים בזמן נתון.

הישגים

פיתוח היחידות האינטרניות במרכזי חירום הוביר לה הטמעה מלאה ולפיתוח סטנדרטיזציה ברמה הארצית.

שותפים

קרן שוסטרמן, משרד הרווחה, המוסד לביטוח לאומי, רשויות מקומיות ומכון חרוב. התכנית הוט- מעה במשרד הרווחה.

‘ק.ד.מ.’ - קבוצת דיון משפחתית לנוער עובר חוק

(שנת פיתוח: 2000)

התכנית מציעה לקטנים חלופה לתהליך המשפ- טי כדי למנוע את תיוגם של בני הנוער כעבריינים ולהוציאם בהקדם האפשרי ממעגל ההתנהגות הפלילית, לעודד אותם לקחת אחריות על הע- כרה שביצעו, להגביר את מעורבות המשפחות בשיקומם ולפצות את הנפגעים על הנזק שנגרם

להם. בין השנים 2000-2005 התכנית טיפלה ב-580 תיקים.

הישגים

83% מן הנערים לא ביצעו עבירות מאז השתתפותם בתכנית; אחוז הנערים עם בעיות של ביקור סדיר בבית הספר ירד מ-41% לפני תהליך ק.ד.מ. ל-10% אחרי; אחוז הנערים שהתרוועו עם נערים עוברי חוק ירד מ-38% ל-3%; אחוז הנערים עם בעיות התנהגות בבית ירד מ-30% ל-8%.

שותפים

שירות המבחן לנוער במשרד הרווחה, משטרת יש- ראל, פרקליטות המדינה ורשויות מקומיות (בליווי הייעוץ המשפטי לממשלה וגורמים נוספים). התר- כנית מופעלת על ידי עמותת קד”ם לנוער עובר חוק, במסגרת תכנית בין משרדית, המרוכזת על ידי משרד הרווחה.

‘מרכזי הגנה לילדים ולנוער’ (בית לין)

(שנת פיתוח: 2002)

מרכזי הגנה הוקמו כדי לשפר את איכות החקירה וההתערבות הראשונית בילדים קטנים עד גיל 18, שהם קורבנות של התעללות מינית ופיזית וחשופים להזנחה, וזאת באמצעות מתן מענה רב מקצועי כר- ללני, רגיש, זמין ויעיל תחת קורת גג אחת, ובשות- פות פעילה של כל הגורמים המוסדיים והמקצועיים ונוגעים בדבר. בארץ שני מרכזים, בירושלים ובתל השומר.

הישגים

המרכז נתפס כגורם המספק שירות נחוץ החל מריכוז ותיאום הטיפול תחת קורת גג אחד, דרך יצירת סביבה נעימה ומותאמת לילדים ובני נר- ער וכלה בקיצור משך החקירה ושיפורה, והוא מצליח לתאם באופן מיטבי בין צרכי חקירה לטיפול.

שותפים

קרן שוסטרמן, משרד הרווחה, ביה”ח הדסה, מרכז רפואי שיבא-תל השומר, משרד החינוך, משטרת ישראל, משרד המשפטים ועיריית ירושלים.

מצו"ף

(שנת פיתוח: 2009)

מטרת התכנית לצמצם את החסמים לאיתור ודיווח על התעללות והזנחה בקרב ילדים, נוער וצעירים עם מוגבלות. התכנית פעלה במודל יישובי ב-12 רשויות מקומיות ברחבי הארץ ובמסגרת המודל הרוחבי הכשירה אלפי אנשי מקצוע מתחומי החינוך, הרווחה והבריאות.

הישגים

הגברת האיתור והדיווח ברשויות שהפעילו את המודל היישובי; כתיבה והפצה של חומרים מקצועיים לשימוש אנשי המקצוע – ספר תיאורטי, מערך הנחייה לעובדים ורכזים, סרטים ומונולוגים ככלים במערך ההכשרות.

שותפים

משרד הרווחה, משרד החינוך, משרד הבריאות, קרן שלם, אל"י-האגודה להגנת הילד. התכנית פותחה כתכנית מדף, הכלים הוטמעו בחלקם בקרב בעלי התפקידים הרלבנטיים במשרדי הרווחה והחינוך ואשלים ממשיכה להפעיל קורסים בנושא מעת לעת.

משולש האומנה

(שנת פיתוח: 2011)

ילדים בגיל הרך (לידה עד שמונה) הנמצאים במצבי סיכון המחייבים את הוצאתם המיידית בחירום מהבית, נקלטים לרוב במשפחות קלט חירום. משפחות אלו ערוכות לקליטת ילדים ללא התראה מוקדמת. התכנית קידמה עבודה בין מקצועית להערכת מצבו של הילד השוהה במשפחת קלט חירום, במרכיבי ההתפתחות השונים, לצורך קבלת החלטה גורלית שתקבע את עתידו של הילד – החזרתו להוריו הביולוגיים, אימוץ או אומנה. כ-200 ילדים מושמים במשפחות קלט חירום בשנה.

הישגים

שיפור במצבם של ילדים השוהים בקלט חירום תוך שאיפה לצמצום זמן השהות ומציאת בית קבוע; הנחלת ידע, תפיסות וכלים ופיתוח סטנדרטים מקצועיים בתחום קלט החירום.

שותפים

משרד הרווחה, עמותת מט"ב, עמותת אור שלום, מכון סאמיט ארגון שח"ר, עמותת אדנ"ם ומשרד הבריאות. התכנית הוטמעה במשרד הרווחה.

תת"ח - תקשורת תומכת חלופית

(שנת פיתוח: 2012)

התכנית מאפשרת להנגיש את הליכי חקירה והעדה לילדים, נוער ומבוגרים עם מוגבלות תקשורתית מורכבת, באופן שמאפשר להם לדווח על מה שחוו לחוקר ילדים (עו"ס) ובכך להבטיח את ייצוגם המיטבי בהליך המשפטי ולעשות עימם צדק. במסגרת התכנית מוכשרים לשיתוף פעולה חוקרים מיוחדים וקלינאיות תקשורת בפריסה ארצית, כדי לאפשר מענה מהיר וזמין בכל מקרה של חשד לפגיעה באוכלוסייה חסרת ישע זו. אלפי אנשי מקצוע צוע השתתפו בפעולות הסברה, ו-21 אנשי מקצוע שהוכשרו להשתמש בכלי (13 קלינאיות תקשורת ו-8 חוקרים מיוחדים).

הישגים

פותחו כלים ייחודיים וחדשניים ברמה בין לאומית שמאפשרים לאנשים עם מוגבלות להעיד בבית משפט ולדווח על פגיעה.

שותפים

משרד הרווחה, משרד החינוך, משרד המשפטים (פרקליטות המדינה), המוסד לבטוח לאומי (הק"ר) לפיתוח שירותים לנכים, משרת ישראל, מכון חרוב, איזיק ישראל.

בתי משפט קהילתיים

(שנת פיתוח: 2012)

פרויקט פיילוט ראשון מסוגו בישראל, שמטרתו שיקום עוברי חוק בקרב בני הנוער ומניעת חזרתם למעגל הפשיעה, תוך שימוש בשירותים ובמענים הקיימים בקהילה המקומית ובכוחותיה השונים. ישנם 2 בתי משפט קהילתיים (באר שבע ורמלה), 200 תיקים, 62 עוברי חוק משתתפים בתכנית, 50 שופטים, עו"ד ועו"ס.

הישגים

שינוי תפיסה של הרשויות ומקבלי החלטות במערך כת המשפט במדינת ישראל.

שותפים

הנהלת בתי המשפט, משרד המשפטים, משרד הר"ווחה, משרת ישראל.

צרכים מיוחדים

בית לורן

(שנת פיתוח: 2000)

מטרתו לספק הדרכה, ייעוץ, סינון, תמיכה אישית וקבוצתית להורים, לאחים ולסבים בהתמודדותם עם צרכי המיוחדים של בן המשפחה המאוכחן בספקטרום האוטיסטי. בין השנים 2001-2003 פנו לסניף המרכזי של בית לורן בירושלים 5,418 לקוחות, כולל 700 אנשי מקצוע וב-40 קבוצות הורים/בני משפחה. כיום, קיימים 5 מרכזי לורן ברחבי הארץ.

הישגים

עלייה מתמדת במספר הפניות של בני משפחה ואנשי מקצוע, במספר המשפחות החדשות שפונות וכן במספר המשפחות המוכרות, שפונות בפניות חוזרות; גידול קבוע במספר הקבוצות שנפתחו בכל שנה.

שותפים

משרד הרווחה, המוסד לביטוח לאומי, משרד הבריאות, אל"ט ובית איזי שפירא. המודל מופעל ע"י אל"ט בתמיכת משרד הרווחה.

עמית למשפחה

(שנת פיתוח: 2004)

התכנית נועדה לסייע ולתמוך במשפחות שלהן ילדים בעלי צרכים מיוחדים, מחלה קשה או נכות

הישגים

84% מהאימהות ו-75% מהאבות העריכו כי פגישות ייעוץ הפרטניות שקיבלו במרכזים היו מועילות; 83% מההורים שהשתתפו בקבוצות תמיכה ציינו כי הקבוצה תרמה ליכולתם להתמודד טוב יותר עם קשיים במשפחה או עם צורכי ילדיהם; 97% מהאימהות ו-79% מהאבות ציינו כי מאז שהגיעו למרכז חל אצלם שיפור, לפחות בהיבט אחד של מסוגלותם ההורית.

שותפים

משרד הרווחה, משרד הבריאות. חלק מהמרכזים הוטמעה במשרד הרווחה (הטמעה בשלבים).

'שילוב מנצח'

(שנת פיתוח: 2012)

תכנית המיועדת לשילוב בני נוער עם מוגבלות המ-שולבים בחינוך הרגיל ומוכרים באגף השיקום של משרד הרווחה, בשירות הצבאי, בשירות סדיר או התנדבות. עשרות משתתפים בשנה.

הישגים

צמצום חסמים בצבא לקליטת מל"שים עם מוגבלות לתפקידים משמעותיים בצה"ל.

שותפים

משרד הרווחה, משרד החינוך, המוסד לביטוח הלאומי, עמותת אתגרים. התכנית הוטמעה באופן חלקי במשרד הרווחה.

'תנועות נוער משלבות'

(שנת פיתוח: 2014)

תכנית המייסדת תשתית לשילוב של ילדים ונוער עם מוגבלות בתנועות הנוער האוניברסליות והמ-כרות על פי תקנת תנועות הנוער. אלפי ילדים עם מוגבלות ב-12 תנועות נוער בכל רחבי הארץ.

הישגים

הגדלת מספר התנועות העוסקות בשילוב ילדים ובני נוער עם מוגבלות מ-3 ל-12; הגדלה משמ-עוטית של מספר החניכים המשולבים מכ-2,000 לאלפים רבים; פיתוח כלים ייחודיים וחדשניים (תדריך, לומדה, אתר אינטרנט ייעודי, אפליקציית

הישגים

פיתוח מערך הדרכה מקיף הכולל תכנים מגוונים של הכנה לעצמאות בתחומי ההתפתחות האישית והמיומנויות החברתיות, הכנה לעבודה, הכנה ותיווך למסגרות המשך ועוד; גיוס לצבא ולשרות הלאומי אזרחי של כל המשתתפים בתכנית; הטמעה אופטי-מאלית כחלק מתע"ס מועדוניות ומרכזי נוער.

שותפים

משרד הרווחה, משרד החינוך, המוסד לביטוח הלאומי, אלווין ישראל. התכנית הוטמעה במשרד הרווחה.

'ציפור הנפש'

(שנת פיתוח: 2010)

תכנית למשפחות המתמודדות עם מחלת נפש של ההורים. נועדה לחזק את התפקוד ההורי, לתת מענה לצרכי הילדים ולפעול לבניית רשת ביטחון קהילתית שתציע שירותים נדרשים למשפחה המתמודדת בשגרה ובעת משבר. עבודה עם 450 משפחות, כ-2 יישובים.

הישגים

שינוי בעמדותיהם של אנשי המקצוע שהשתתפו בתכנית בקשר לנחיצותה של רשת ביטחון משפח-תית; ביסוסה של 'ציפור הנפש' כשירות מקצועי מר-ביל בתחום ההורות של נפגעי נפש, המציעה מגוון פעילויות למשפחות, לצד תמיכה בידע ובפרקטיקה של אנשי מקצוע העוסקים בתחום.

שותפים

משרד הבריאות, המוסד לביטוח הלאומי. התכנית הוטמעה במשרד הבריאות.

'מרכזים למשפחה'

(שנת פיתוח: 2010)

מטרת המרכזים לסייע למשפחות המתמודדות עם טיפול בילד עם מוגבלות, כדי להפחית את הסי-כון הטמון במצבי התסכול, החרדה והכאב שחווים הורים ובני משפחה נוספים. ישנם 11 מרכזים בר-חבי הארץ, כאשר 4 מהם נותנים מענה גם לרשויות סמוכות (מרכזים אזוריים). בשנת 2015, השתתפו למעלה מ-2,000 משפחות.

זאת על ידי מתנדבים המקבלים ליווי, הדרכה אישית וקבוצתית, בהתאם לצרכים של המשפחה והילדים. התכנית מנסה לבנות עבור המשפחה רשת חברתית תומכת, שתגדיל את החוסן שלה ואת יכר-לתה להתמודד עם הקשיים העומדים בפניה. הת-כנית פועלת ב-13 יישובים ברחבי הארץ, ובסה"כ מגיעה לכ-300 משפחות.

הישגים

המשפחות המשתתפות בתכנית מעידות על קשר טוב עם המתנדבים ומדגישות את משמעות הסיוע, המהווה מענה חלקי לצרכים החברתיים של הילדים בשעות אחר הצהריים.

שותפים

משרד הרווחה, עמותת בת עמי ופר"ח. התכנית הוטמעה ומופעלת ברחבי הארץ באמצעות עמותת 'גוונים'.

'שמש'

(שנת פיתוח: 2009)

חזיון המשפחה דרך ליווי של הורה, להורה של היל-דים עם צרכים מיוחדים. התכנית הובילה לחזיון השייכות החברתית של ההורים וילדיהם, פעולות סי-נגור על ידי ההורים ושיתוף בין הורים לאנשי מקצוע במסגרת ליווי מקצועי. התכנית פעלה כפיילוט ב-4 יישובים ברחבי הארץ ונתנה מענה לכ-800 הורים.

הישגים

הטמעה והפצת המודל כחלק ממרכזי המשפחה של הרווחה.

שותפים

משרד הרווחה, המוסד לביטוח לאומי, ארגון 'קשר'. התכנית בתהליכי הטמעה במשרד הרווחה כחלק אינטגרלי מהמרכזים למשפחה.

'רשת'

(שנת פיתוח: 2010)

התכנית מיועדת לבני נוער עם מוגבלות המשול-בים בחינוך הרגיל, ומטרתה להכין אותם לעצמאות והשתלבות יצרנית בחברה. ישנם 138 משתתפים ב-4 יישובים.

שיניים קהילתית בהדסה בתמיכתה הכספית של קרן PEF-ISRAEL. התכנית הוטמעה במשרד החינוך בשותפות משרד הבריאות לגני ילדים. ממשיכים בפיתוח עבור מעונות יום.

חיבוקי'

(שנת פיתוח: 2006)

תרפיה באמצעות כובת "חיבוקי" היא שיטת טיפול פסיכולוגית ייחודית שפותחה לראשונה בישראל לטיפול בילדים נפגעי לחץ וטראומה בתקופת מלחמת לבנון השנייה ובעת מבצע "עופרת יצוקה". היקפי הפעולה: חיבוקי טיפלה בכ-50,000 ילדים בישראל, בגילאי הגן, באזור צפון ועוטף עזה.

הישגים

השיטה מסייעת למרבית הילדים שחוו אסון טבע, מלחמה או מצב משברי להתמודד עם הטראומה; התכנית זכתה להכרה בין לאומית ויושמה ביפן לאחר אסון רעידת האדמה שארע בחודש מאי ב-2011.

שותפים

משרד החינוך, אונ' תל אביב. שיטת חיבוקי הוטמעה במשרד החינוך.

חדרי שלווה'

(שנת פיתוח: 2002)

תכנית המיועדת לשפר את תחושת החוסן והמסור גלות של הילדים באמצעות המבוגרים המשמעותיים: מורים, גננות והורים, כך שיהיו גורם מגן על התפתחותם התקינה של הילדים במצבי טראומה וחירום מתמשכים. 30 בתי ספר ביישובי עוטף עזה (30% מתלמידי בית הספר בממוצע, משותפים בתכנית).

הישגים

במסגרת התכנית הלאומית חדרי שלווה נבחרו על ידי כ-25 רשויות.

שותפים

JFNA/IEC, משרד החינוך. התכנית מופעלת באמצעות 360° - התכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון, באחריות משרד החינוך (אגף שפ"י).

מוטב יחדי'

(שנת פיתוח: 2005)

התכנית שואפת לחולל שינוי משמעותי בשכונות באמצעות תשתית חברתית המשלבת תושבים ואנשי מקצוע הפועלים במשותף לקידום איכות החיים של ילדים ובני הנוער. התכנית פועלת כיום ב-27 יישובים, 43 שכונות, ונותנת מענה לכ-30,000 ילדים ובני נוער, כ-5,000 הורים, תושבים פעילים ואנשי מקצוע.

הישגים

55% מהתושבים בשכונות הפועלות שנתיים בתכנית מרוצים יותר מהבטיחות בשכונה לעומת 48% מהתושבים הנמצאים בשכונות שרק החלו את התכנית; 52% מהתושבים המתגוררים בשכונות הפועלות שנתיים בתכנית תופשים את שכונתם כ"מתאימה לגידול ילדים" לעומת רק 42% מהגרים בשכונות שרק החלו את התכנית; 88% מהתושבים הפעילים מדווחים שיש להם למי לפנות בשעת משבר לעומת 69% מהתושבים שאינם פעילים.

שותפים

ממשלת ישראל, רשויות מקומיות, מוסדות אקדמיים, ארגוני המגזר השלישי, קרנות פילנתרופים מארץ ומעולם. התכנית פעילה.

חיוכים'

(שנת פיתוח: 2013)

תכנית לקידום בריאות השן לילדים בגילאי שנתיים (במעונות היום) ולילדי הגן בגילאי 3-5 (גני טרום-טרום חובה וטרום חובה). התוכנית פעלה במשך שנתיים ב-180 גני ילדים ב-8 יישובים בפריפריה החברתית-גאוגרפית. בשנת 2016 התוכנית תורחב ל-80 מעונות היום במסגרת שותפות עם משרד הכלכלה.

הישגים

הטמעה מלאה של המודל במשרד החינוך והבריאות תוך שנתיים; הרחבת המודל למעונות היום במסגרת שותפות עם משרד הכלכלה.

שותפים

משרד הבריאות, משרד החינוך, המחלקה לרפואת

מציאות מדומה לתהליכי הכשרה ושינוי עמדות ועוד ועוד); קמפיין "אל תפספס חבר" בשיתוף ערוץ הילדים, תוך השתתפות אקטיבית של אלפי ילדים; הגדלת תמיכת משרד החינוך בשילוב ילדים עם מוגבלות בתנועות הנוער מ-1 מיליון ש"ח בשנה ל-6 מיליון ש"ח בשנה בבסיס התקציב החל משנת 2016.

שותפים

משרד החינוך, מועצת תנועות הנוער, משרד הר"ווחה, קרן שלם, המוסד לביטוח הלאומי, איגוד מנהלי מחלקות החינוך.

חוסן קהילתי

תכניות קידום בריאות 'אשלים'

(נבדק: 2003)

קידום בריאותם של ילדים, נוער וצעירים במצבי סיכון ומשפחותיהם, מתוך מטרה לשפר את בריאותם בהווה, עם הגברת יכולתם לממש את הפוטנציאל הקוגניטיבי, הרגשי והחברתי שלהם, ומכאן להשיג פיעול בריאותם ואיכות חייהם בעתיד. התכנית מתפרשת על פני 25 רשויות בכל רחבי הארץ. עד כה השתתפו בתכנית כ-200,000 ילדים, נוער, צעירים, הורים וצוותים מקצועיים (גננות, מורות, חינוך ב"פ וכו').

הישגים

שיפור של 43% באכילת ירקות יומיומית, 49% בשתיית מים כמשקה עיקרי, 48% באכילת מגוון מזונות; ירידה של 40% בשתיית משקאות קלים וממותקים ו-30% הפחתה במשקל. קידום בריאות במערכת החינוך בשותפות משרד החינוך.

שותפים

קרן S&P, משרדי ממשלה, מוסדות אקדמיים, ארגוני המגזר השלישי. התכנית פעילה בחלק מהיישובים.

עובדי ג'וינט ישראל-אשלים

טלי ויסמן - מנהלת תוכניות	ד"ר רמי סולימני - מנכ"ל
יעל בן נון - מנהלת תוכניות	ענת פנסו - משנה למנכ"ל
מאיר אוהנה - מנהלת תוכניות	איתמר בן חור - סמנכ"ל כספים
נויא ברעם - מנהלת תוכניות	עטרה שטיין - שיווק וגיוס משאבים
נעמי חיו-קלרשטיין - מנהלת תוכניות	רחל מרום - מנהלת לשכה
עדי בלוטנר - מנהלת תוכניות	דניאל קרני - עוזר מנכ"ל
רונה אליעזר - מנהלת תוכניות	שירה כהן יחיאלי - מזכירת לשכה
רון קנסקי - מנהלת תוכניות	נאוה איזיק - מנהלת תקציבים
שרית ויזל - מנהלת תוכניות	הלל סעדון - חשב
לילי משלי - מזכירת יחידה	דפנה מצפה - רכזת חוזים והתקשרויות
ורד עטרי - מזכירת תחום	אושרית שבת - תקציבאית
שמואל ילמה - מנהל היחידה למשפחה וקהילה	אליזבת גריי - תקציבאית
רונית בר - ראש תחום קהילה והתנדבות	מירב ניסני - תקציבאית
מיכל גולן - ראש תחום צרכים מיוחדים	איימי גרוס - מנהלת חשבונות
זיוה שגיב - ראש תחום משפחות	נעה בן דוד - מנהלת היחידה לגיל הרך
אביטל בן שלום - מנהלת תוכניות	רותם עזר אליהו - מנהלת התחלה טובה
אודליה כרמי - מנהלת תוכניות	ריטה פרו נאסר אלדין - ראש תחום גיל רך חברה ערבית
איריס סוקולובר יעקובי - מנהלת תוכניות	ורד לוי - ראש תחום ינקות והורות
אפרת כהנא בקר - מנהלת תוכניות	איבתיסאם אבו חמד - מנהלת תוכניות
גילה גבלינגר - מנהלת תוכניות	בקי סרצ'ה - מנהלת תוכניות
יאיר קמייסקי - מנהלת תוכניות	דינה ליפסקי - מנהלת תוכניות
יהודה זוסמן - מנהלת תוכניות	סבי מנגשה - מנהלת תוכניות
יפעת קליין - מנהלת תוכניות	פאתן דראושה - מנהלת תוכניות
ליאורה ארנון - מנהלת תוכניות	רות פרדו - מנהלת תוכניות
מיכל כהן הטב - מנהלת תוכניות	שירה זילברמן - מנהלת תוכניות
מירב לוי - מנהלת תוכניות	שרון פורת - מנהלת תוכניות
מירב קינן אורנשטיין - מנהלת תוכניות	שרית מצר - מנהלת תוכניות
רוני חסון - מנהלת תוכניות	מירב חוג'ה - מזכירת יחידה, הגיל הרך
נאוה זוהר סייקס - מנהלת תוכניות	אריאלה גץ - מזכירת תחום, הגיל הרך
איילת גל - מזכירת היחידה לקהילה ומשפחה	יואב בוקעי - מנהל היחידה לילדים נוער וצעירים
ד"ר ענת שוברט - מנהלת מיד"א (מרכז ידע אשלים)	ד"ר פלורה מור - ראש תחום חינוך בכירה
שלומית פסח גלבוע - מנהלת הדרכה, מיד"א	מיכל אטינגר - ראש תחום ילדים
שירה זיוון - מנהלת הדרכה, מיד"א	שלומי כהן - ראש תחום נוער
צופיה אינהורן - רכזת טכנולוגיה למידה, מיד"א	אדוה ברקוביץ-רומנו - מנהלת תוכניות
טלי קומיסיונר - רכזת השתלמויות ותקציבים, מיד"א	אוסנת כץ - מנהלת תוכניות
ימית למדן - רכזת תוכן שיווקי והפקת כנסים	ד"ר דניאלה בייניש - מנהלת תוכניות
חדוה ברעם - רכזת אדמיניסטרטיבית, מיד"א	הילה צפריר - מנהלת תוכניות

מיד"א: מרכז ידע ולמידה אשלים

מרכז מקצועי בין-תחומי עבור אנשי מקצוע העובדים עם ילדים, נוער, צעירים ומשפחות במצבי סיכון

תחומי העשייה שלנו:

- 1 | פיתוח ידע המחבר בין התיאוריה לפרקטיקה
- 2 | גיבוש מודלים, כלים ותפישות עבודה עדכניות
- 3 | הנגשת תהליכי למידה במגוון פלטפורמות

אנחנו מציעים לקהל המקצועי:

Ashalim2Go
קמפוס מקוון

פלטפורמות שונות
ללמידת עמיתים

קורסים והכשרות
מוכרים לגמול השתלמות

כתב עת דו-שנתי
ומגוון חומרים מקצועיים

הצטרפו עכשיו ל-15,000 החברים בקהילת אנשי המקצוע
שלנו ולרשימת הדיוור: lemida@jdc.org

www.ashalim.org.il

UJA **Federation**
of New York

ג'וינט ישראל אשלים |
יחד בעשייה חברתית למען ילדים נוער וצעירים במצבי סיכון